

การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เวชกร ตาลวันนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เมษายน 2555

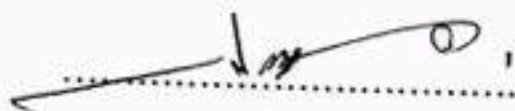
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์
ของเวชกร ตาลวันนา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ สุชาติ เกาทอง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนาบรรเทิง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ สุชาติ เกาทอง)

..... กรรมการ
(ดร.คูสัต ขาวเหลือง)

คณะศิลปกรรมศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2555

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นทีปรึษา พร้อมทั้งให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนาบัณฑิต ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์อื่นประกอบไปด้วย ศาสตราจารย์ สุชาติ เกาทอง และ ดร.คณิต ขาวเหลือง ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

คุณค่าและประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอบพระคุณแด่คุณยายผ่องใส จุ้ยสาย คุณน้ามนตร์ จุ้ยสาย บิดามารดา ผู้เป็นที่เคารพยิ่ง แต่คุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน ตลอดจนพี่ๆ น้องๆ เพื่อนๆ ทุกคนที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาเสมอมาจนสำเร็จการศึกษาไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

เวชกร ตาลวันนา

49926578: สาขาวิชา: การบริหารศิลป์และวัฒนธรรม; ศศ.ม. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)

คำสำคัญ: ผ้าไหมพัสดร์/ ผ้าพิมพ์ลาย/ ผ้าเกี้ยวทอง/ กรรมวิธีการผลิต/ รูปแบบและลวดลาย/
ผลิตภัณฑ์/ อำเภอหัวหิน/ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เวชกร ตาลวันนา: การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ (THE STUDY ON KHOMAPATE FABRIC IN HUAHIN DISTICT
PRACHUABKHIRIHAN PROVINCE FOR DEVELOPMENT) คณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์: เลิศศิริ บวรกิตติ, D.ca., สุชาติ เกาทอง, M.F.A. 156 หน้า. ปี พ.ศ. 2555.

งานวิจัยนี้ศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน
ประเด็นเกี่ยวกับกรรมวิธีการผลิต รูปแบบ ลวดลายผ้าพิมพ์ ผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์
ผ้าไหมพัสดร์ที่ผสมผสานระหว่างแบบใหม่และแบบเอกลักษณ์เดิม ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative
Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาจากวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบสอบถามประชากร
ทั้งหมด 1,301 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 306 คน

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะกรรมวิธีการผลิตเป็นวิธีเดิมที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
คือยังคงอนุรักษ์วิธีการพิมพ์ผ้าด้วยมือ แต่มีการใช้เครื่องจักรสมัยใหม่บ้างในเพียงบางขั้นตอนการเพื่อ
ความสะดวกและไม่มีผลต่อการอนุรักษ์กรรมวิธีการผลิตและลวดลายผ้าพิมพ์แบบดั้งเดิม เช่น ลายผ้า
เกี้ยวทอง ที่มีความโดดเด่นแบบดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนาลายผ้าแบบประยุกต์ที่เหมาะสมกับ
การพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน ซึ่งการศึกษานี้ยังพบว่าบุคคล
ทั่วไปสามารถจำแนกได้ว่าผลิตภัณฑ์ใดมีส่วนประกอบผ้าไหมพัสดร์จากความคุ้นเคยกับเอกลักษณ์ที่
โดดเด่นของลายผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกซื้อผ้าไหมพัสดร์มีระดับความรู้และ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์อยู่ในเกณฑ์ที่มากจนถึงมากที่สุดในทุกๆด้าน ซึ่งปรากฏว่า
ความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าไหมพัสดร์มีมากที่สุด และความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์อยู่ในระดับมาก
และมีความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์แบบประยุกต์มากกว่าแบบดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ คือควรดำเนินการจัดสิทธิบัตรคุ้มครองเพื่อป้องกันการ
ลอกเลียนแบบ ส่วนด้านการออกแบบควรให้มีการพัฒนาลักษณะรูปแบบและลายผ้าให้ตอบสนองความ
นิยมกลุ่มของวัยรุ่นและวัยทำงาน และสุดท้ายควรมุ่งเน้นที่การส่งออกผลิตภัณฑ์และพัฒนาในรูปแบบและ
ลายให้มีความหลากหลาย โดยการประยุกต์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในบ้านเรือน หรือของประดับ
ตกแต่งตามโรงแรม รวมไปถึงส่งเสริมให้เป็นสินค้าประเภทตัวแทนของศิลปะเทศไทยอีกอย่างหนึ่งด้วย

49926578: MAJOR: ART AND CULTURAL ADMINISTRATION; M.A.

(ART AND CULTURAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: KHOMAPATE FABRIC/ HAND-PRINTED FABRIC/ KIEWTHONG

FABRIC/ PRODUCTION METHOD/ STYLES AND PATTERNS/ PRODUCT/

HUAHIN/ PRACHUABKHIRIKHAN PROVINCE

WECHAGORN TALWANNA: THE STUDY ON KHOMAPATE FABRIC IN
HUAHIN DISTRICT PRACHUABKHIRIKHAN PROVINCE FOR DEVELOPMENT.

ADVISORY COMMITTEE: LERTSIRI BOWORNKITTI, D.ca., SUCHAT THAOTHONG,
M.F.A. 156 P. 20112.

This research aimed at studying on the production of Khomapate fabric of Huahin District in Prachuabkhirikhan province associated with the issues of production techniques, styles, patterns, products, and the development design with traditional and modern approaches, using qualitative research approach with the content analysis method based on the in-depth interview and questionnaires, on 1,301 subjects, and a sample group of 306 subjects.

The results showed that the production method is still the same as the one in the past, using hands printed method traditional Khomapate fabric. Even though modern tools were introduced to some stages of printing process, yet they did not for create any changes any conservative production process such as Kiewthong pattern containing the traditional quality, it still has newly styles of patterns of resulting from this compromise. And it has also been used for new products that mainly served the functional purposes. Besides, the finding have proved that Khomapate fabric's clients have good knowledge and attitudes on the fabrics soled from much to the most in all aspects. Regarding, that need to have the Khomapate fabric were rated at use "much" level, and there were more needs the new applying styles of the Khomapate fabric than for the traditional one.

In sum, the Khomapate fabric must be registered for the intellectual copyright patent to protect the right of an intellectual property. Also, some patterns design works should be developed to fulfil the need of young and working groups of people. In addition, in order to create more opportunities for the industry of Khomapate fabrics, there should be more focuses on varieties of styles and patterns by applying especially for the interior decoration uses in households and hotels, including to encouragement to develop into the fabrics with national character to excel in export qualities.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	5
องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าพิมพ์ลายโบราณ	17
องค์ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีพิมพ์ลายผ้า	33
บริบทอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	39
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
3 ระเบียบวิธีวิจัย	44
ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย	44
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (ในส่วนของแบบสอบถาม)	46
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	48
การทดสอบเครื่องมือ	49

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ	49
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	49
การตรวจสอบข้อมูล	49
การวิเคราะห์ข้อมูล	50
4 ผลการศึกษา	51
ประวัติความเป็นมา	51
การบริหารจัดการ	53
การบริหารการผลิต	57
วัสดุ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต	58
เครื่องมือในการพิมพ์ผ้า	60
กรรมวิธีการผลิต	67
ลวดลายผ้าพิมพ์	76
ผ้าเกี่ยวทอง	85
ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์	98
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม	111
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	112
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	112
ตอนที่ 2 แนวทางการศึกษาการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัด	
ประจวบคีรีขันธ์ จากผู้ตอบแบบสอบถาม	116
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	123
ข้อค้นพบจากการศึกษา	123
การอภิปรายผล	125
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	127
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	128
บรรณานุกรม	129

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	133
ภาคผนวก ก	134
ภาคผนวก ข	139
ภาคผนวก ค	147
ภาคผนวก ง	151
ภาคผนวก จ	154
ประวัติย่อของผู้วิจัย	156

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3-1 จำนวนประชากรที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้านโคมพ์สตร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	47
4-1 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	112
4-2 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	113
4-3 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ	113
4-4 จำแนกร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	114
4-5 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภูมิลำเนา	114
4-6 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าโคมพ์สตร์หรือไม่	115
4-7 คะแนนเฉลี่ยความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับที่ ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าโคมพ์สตร์ ของผู้ตอบแบบสอบถาม	116
4-8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าโคมพ์สตร์จำแนกตามเพศ	117
4-9 การแสดงค่าสถิติเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าโคมพ์สตร์ จำแนกตามอายุ	118
4-10 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าโคมพ์สตร์ จำแนกตามอาชีพ	119
4-11 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าโคมพ์สตร์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	120
4-12 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าโคมพ์สตร์ จำแนกตามภูมิลำเนา	121
4-13 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าโคมพ์สตร์ จำแนกตามความเคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าโคมพ์สตร์หรือไม่	122

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2-1 ลายเทพนมก้านแย่ง	23
2-2 แก้วชิงดวง	24
2-3 กิณรีรำ	24
2-4 ดอกลอย	25
2-5 คาราราย	25
2-6 พุ่มข้าวบิณฑ์	26
2-7 ลายราชวัติ	27
2-8 ลายประจำยาม	27
2-9 ผ้าลายอย่าง	28
2-10 ผ้าลายนอกอย่าง	29
2-11 ผ้าลายเขียนทอง	30
2-12 ผ้าลายเขียนทอง	31
2-13 ผ้าลายเขียนทอง	31
4-1 เครื่องหมายการค้า ห้างหุ้นส่วน จำกัด โคมพ์ัสตร์	55
4-2 แบบตัวอักษรสัญลักษณ์ของโคมพ์ัสตร์	55
4-3 ตัวอย่างสีที่ผสมเรียบร้อยแล้ว	60
4-4 โตะสกรีน	61
4-5 โตะสำหรับสกรีนผ้าเขียวทองโดยเฉพาะ	61
4-6 โตะสำหรับสกรีนผ้าเขียวทองโดยเฉพาะ	62
4-7 เครื่องซัก-รีดผ้า ในขณะที่ทำการซัก	62
4-8 เครื่องซัก-รีดผ้า ในขณะที่ทำการรีด	63
4-9 เครื่องอบ-รีดผ้า	63
4-10 บล็อกสกรีน	64
4-11 บล็อกสกรีนลายเทพนม	65
4-12 ยางปาดที่ออกแบบเฉพาะโดยมีด้ามจับทั้งสองด้านของโคมพ์ัสตร์	66
4-13 ยางปาดทั่วไป	66

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-14 รางปาดกาวอัด	67
4-15 บล็อกสกรีนที่ซึ่งตะแกรงใหม่เรียบรื้อแล้ว	68
4-16 การปาดกาวอัดโดยใช้รางปาดกาวอัดที่ทำจากสแตนเลส	68
4-17 การใช้ไคร์เป่ากาวอัดให้แห้ง	69
4-18 ห้องมืดที่ใช้แสงสีส้มในการทำบล็อกสกรีนช่วงปาดกาวอัด	69
4-19 ขั้นตอนการทำแบบโดยนำบล็อกสกรีนไปถ่ายแสง	70
4-20 ขั้นตอนการถ่ายแสงโดยนำบล็อกสกรีนมาวางบนตู้ไฟ	70
4-21 ตรวจสอบแบบและซ่อมด้วยกาวอัดก่อนนำไปสกรีน	71
4-22 บล็อกสกรีนที่ถ่ายเรียบรื้อพร้อมสกรีนลาย	71
4-23 ลักษณะแบบจำลองที่กระตุกที่ใช้ทอผ้าเมื่อครั้งอดีต	72
4-24 ขั้นตอนการจิ้งผ้าโดยใช้กาวน้ำรองพื้นผ้าใบเรียบรื้อแล้ว	73
4-25 ขั้นตอนการล้างโต๊ะสกรีนที่เคลือบด้วยกาวน้ำ	73
4-26 ขั้นตอนการล้างโต๊ะสกรีนที่เคลือบด้วยกาวน้ำ	74
4-27 ลักษณะการสกรีนโดยใช้ยางปาดแบบโคมพัสดร์	74
4-28 การพิมพ์ผ้าเกี่ยวทองโดยสกรีนแบบกรอบเว้นกรอบ	75
4-29 การตากผ้าให้สีแห้งก่อนนำไปซัก	75
4-30 ลายราชรถ	76
4-31 ลายหัวโขน	77
4-32 ลายเทพพนม	77
4-33 ลายเทพพนม	78
4-34 ลายดอกพิกุล	78
4-35 ลายกรวยเชิงใบเทศ	79
4-36 ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ใบเทศ หรือลายก้านต่อดอก	79
4-37 ลายพุ่มข้าวบิณฑ์	80
4-38 ลายประจำยามใบเทศ	80
4-39 ลายประจำยามใบเทศ	81

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-40 ลักษณะของผ้าเขียวทองในปัจจุบัน	81
4-41 ลักษณะของผ้าเขียวทองในปัจจุบัน	82
4-42 ตัวอย่างลายประยุกต์	83
4-43 ตัวอย่างลายประยุกต์	83
4-44 ตัวอย่างลายประยุกต์	84
4-45 ตัวอย่างลายประยุกต์	84
4-46 ผ้าเขียวทอง	85
4-47 การนุ่งผ้าแบบโจงกระเบน แบบรัตนโกสินทร์	87
4-48 การนุ่งผ้าแบบอยุธยา ในลักษณะการนุ่งแบบไม้ไผ่เครื่องทรง	87
4-49 วิธีการนุ่งแบบปล่อยชายในสมัยอยุธยา	88
4-50 ลักษณะการนุ่งผ้าแบบอยุธยาปล่อยชาย	88
4-51 ลักษณะการนุ่งผ้าแบบอยุธยาปล่อยชาย	89
4-52 แสดงลักษณะของลวดลายผ้าเขียวทอง	89
4-53 วิธีการนุ่งผ้าโจงกระเบน	90
4-54 วิธีการนุ่งผ้าโจงกระเบน	90
4-55 การม้วนเนื้อผ้า เพื่อที่จะให้เป็นชายกระเบนในลักษณะการนุ่งโจงกระเบน	91
4-56 การม้วนเนื้อผ้า เพื่อที่จะให้เป็นชายกระเบน ในลักษณะการนุ่งโจงกระเบน	91
4-57 การม้วนในลักษณะชุดผ้า	92
4-58 การไขว้รอดหว่างขาเพื่อจับชายกระเบนขึ้น	92
4-59 การดึงชายกระเบนขึ้นเหนือด้านหลังก้นกบ แล้วจึงใช้ผ้าคาดเอว	93
4-60 การดึงชายกระเบนขึ้นเหนือด้านหลังก้นกบ แล้วจึงใช้ผ้าคาดเอว	93
4-61 ลักษณะการเหน็บชายผ้าด้านหลังก้นกบที่เสร็จแล้ว	94
4-62 ลักษณะการโจงกระเบนที่เสร็จสมบูรณ์ของการนุ่งผ้า	94
4-63 ชุดประจำชาติในแบบประยุกต์ สำหรับมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ปี 2548	95
4-64 ชุดประจำชาติในแบบประยุกต์ สำหรับมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ปี 2551	96
4-65 ชุดประจำชาติในแบบประยุกต์ สำหรับมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ปี 2552	97

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4-66 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าพิมพ์เขียวทอง	98
4-67 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าพิมพ์ลายที่ผลิตเพื่อตัดจำหน่าย	99
4-68 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าพิมพ์ลายเพื่อผลิตภัณฑ์อื่นๆ โดยเฉพาะ	99
4-69 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน	100
4-70 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน	101
4-71 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน	101
4-72 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน	102
4-73 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	102
4-74 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	103
4-75 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	103
4-76 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	104
4-77 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด	104
4-78 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย	105
4-79 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย	105
4-80 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย	106
4-81 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ	106
4-82 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ	107
4-83 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ	107
4-84 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ	108
4-85 ลายผ้าพิมพ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบัน	108
4-86 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในเทศกาลเดือนแห่งความรัก	109
4-87 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในเทศกาลเดือนแห่งความรัก	110
4-88 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในเทศกาลปีใหม่	110
4-89 กระเป๋าใส่คอมพิวเตอร์	111

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ผ้ามีบทบาทสำคัญหลายประการ เช่น เสื้อผ้าที่ประชาชนสวมใส่จะบ่งบอกฐานะทางสังคม เป็นบรรณาการระหว่างประเทศ เป็นเครื่องกำหนดตำแหน่งของผู้สวมใส่ ผ้าบางชนิดใช้เฉพาะพระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นสูง บางชนิดใช้เฉพาะขุนนาง เช่น ผ้าสมปักปุม สมปักล่อง จวน สมปักลาย สมปักริ้ว เป็นต้น นอกจากนี้ผ้ายังใช้เป็นบำเหน็จรางวัลแก่ข้าราชการ เป็นเครื่องปูนบำเหน็จต่างเงินเดือน เรียกว่า ผ้าหวัดรายปี และผ้าในราชสำนักในลักษณะต่างๆ ได้รับตกทอดถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วย ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ผ้า และธรรมเนียมการแต่งกายของชนบางราชการ ให้เลิกล้างผ้าปุม แต่ให้ใช้ผ้าม่วงสีน้ำเงินแทน มีการพระราชทานเสื้อให้ตามยศตำแหน่ง ซึ่งมักเป็นผ้าแพรสีต่างๆ แบ่งตามกระทรวงกรมที่สังกัด การแต่งกายพัฒนาไปตามแบบยุโรปมากขึ้น สำหรับสตรีนิยมแต่งกายแบบฝรั่ง เสื้อขาวแขนยาว ชายเสื้อแค่อว ห่มแพร สไบเฉียงผ่านอกเสื้อ หรือบางทีห่มคาด สวมถุงน่อง รองเท้าบูท เป็นต้น ในช่วงรัชกาลที่ 4-5 นี้ ผ้าพิมพ์ลายจากอินเดียกลับมานิยมอีกครั้ง มีการส่งผ้าที่ออกแบบลวดลายแล้วไปให้อินเดียพิมพ์ลายเรียกว่าผ้าลายอย่าง ต่อมาอินเดียพิมพ์ลาย ไม่เหมือนแบบที่ส่งไปเรียกว่าผ้าลายนอกอย่าง จากความนิยมนี้จึงมีการผลิตผ้าพิมพ์ลายขึ้นมาใช้เองในปี 2475 และ เป็นต้นแบบการพิมพ์แบบสกรีน (Screen Printing) มีการเปิดโรงงานผลิตผ้าพิมพ์ ประชาชนจึงพัฒนาการนุ่งผ้า โจงกระเบนแบบโบราณมาเป็น โจงกระเบนผ้าลาย และนุ่งซิ่นหรือนุ่งผ้าลายไทย ในสมัยรัชกาลที่ 6 การแต่งกายในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หรือ ยุควัดถุนิยม มีการแต่งกายโดยใช้ผ้าจากต่างประเทศมากขึ้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงช่วงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น รัชกาลที่ 8 การแต่งกายในราชสำนัก เปลี่ยนแปลงจากการใช้ผ้าราคาสูงที่ต้องใส่ด้วยเส้นเงินทองมาใช้ผ้าที่มีลักษณะเรียบง่าย และยังนิยมใช้ผ้าไหม และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงให้ความสำคัญพระทัยในกิจการผ้าพื้นเมือง และทรงให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการทอผ้าพื้นเมืองเป็นที่สวยงาม โดยทรงเป็นผู้นำในการใช้ผ้าพื้นเมืองฉลองพระองค์ทั้งในขณะประทับในประเทศ และ

ในวโรกาสเสด็จเยือนต่างประเทศทำให้ผ้าพื้นเมืองของไทยได้มี โอกาสอวดโฉมต่อสายตาของ ชาวโลกและสำหรับในประเทศก็ทำให้ความนิยมในผ้าไทย ทั้งไหมและฝ้าย กลับฟื้นคืนชีพ ขึ้นมาอีก และกำลังเจริญเติบโตอย่างงดงาม

ผ้าไหมพัสดร์ เป็นชื่อของผ้าพิมพ์ลายด้วยวิธีพิมพ์ด้วยสกรีน (Screen printing) มีแหล่ง ผลิตตั้งอยู่เลขที่ 128 ถนนเพชรเกษม ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จุดเด่นของ ผ้าไหมพัสดร์ นับแต่อดีตถึงปัจจุบันยังคงเน้นที่ลายผ้าพิมพ์ลายไทยชั้นสูง ประเภทผ้าเกี่ยวทอง ซึ่งเป็นผ้าภาษาทรงของรัชกาลที่ 4 ที่มีแต่ราชสำนักเท่านั้น ในปัจจุบันผ้าเกี่ยวทองไม่ค่อยนำมาตัด เป็นเสื้อผ้าสวมใส่ทำได้นักเพราะถือว่าเป็นของสูงและมีราคาสูง แต่ได้มีการออกแบบและปรับการใ้ งานเป็นอย่างอื่น เช่น ผ้ามา่น ปลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุมเตียง ฯลฯ นอกจากผ้าเกี่ยวทองที่เป็น เอกลักษณ์ของผ้าไหมพัสดร์แล้ว ปัจจุบันมีผ้าฝ้ายพิมพ์ลายอื่นๆ มากกว่าหนึ่งพันลาย โดยเน้นลายที่ เป็นลายไทย และธรรมชาติ เช่น ลายกระหนก ลายหัวโขน ลายหมากรุกไทย ลายเด็กหัวจุก ฯลฯ ซึ่ง เป็นลวดลายที่ใช้มาแต่สมัยดั้งเดิม ภายหลังพัฒนาแปรเปลี่ยนให้ร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งลวดลาย สี สัน การออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ ในรูปแบบต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยและเหมาะสม กับยุคปัจจุบัน ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

นักออกแบบชุดประจำชาติ และห้องเสื้อจากการประกวดมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ได้นำ ผ้าไหมพัสดร์มาดัดเย็บเป็นชุดประจำชาติเพื่อใช้ในการประกวด ดังจะเห็นได้ว่าผ้าไหมพัสดร์เป็น ผ้าพิมพ์ลายไทยที่มีเอกลักษณ์ เหมาะกับการนำเสนอเอกลักษณ์ไทย เมื่อนำมาดัดเย็บและประยุกต์ ให้เข้ากับการออกแบบและสอดคล้องให้ร่วมสมัยสวยงามอย่างมีเอกลักษณ์ จนได้รับรางวัลชุด ประจำชาติยอดเยี่ยมจากการประกวดในเวทีระดับโลกในหลายๆ ครั้ง

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาของผ้าไหมพัสดร์ อำเภอ หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ว่ามีอะไรบ้าง และพัฒนาได้อย่างไร ตามวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเรื่องของผ้าไหมพัสดร์ อำเภหั่วหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งศึกษาในประเด็นของกรรมวิธีการผลิต รูปแบบ ลวดลายของผ้าพิมพ์ และผลิตภัณฑ์ของผ้าไหมพัสดร์ อำเภหั่วหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ อำเภหั่วหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. ศึกษาผลของการพัฒนางานพิมพ์ผ้าไหมพัสดร์ อำเภหั่วหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญา และมีการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบใหม่ และเอกลักษณ์ดั้งเดิมให้เหมาะสมกับการใช้งานตามยุคสมัยปัจจุบัน

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์และแนวทางที่ควรได้รับการพัฒนาตลอดจนแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่การพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาของผ้าไหมพัสดร์ที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
2. การรวบรวมข้อมูล กรรมวิธีการผลิต ลวดลาย รูปแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ของผ้าไหมพัสดร์ อำเภหั่วหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อเป็นแนวทางการจัดการพัฒนาและส่งเสริมผ้าไทยอื่นๆ ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผ้าไหมพัสดร์ หมายถึง ผ้าพิมพ์ลายที่ผลิตขึ้นโดยโรงงานไหมพัสดร์ ที่อยู่เลขที่ 128 ถนนเพชรเกษม อำเภหั่วหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การพัฒนา หมายถึง การทำความเจริญและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ในที่นี้หมายถึง กระบวนการทางการผลิต รูปแบบ ลวดลาย รูปแบบผลิตภัณฑ์ ประโยชน์ใช้สอย และอื่นๆ

วิธีการพิมพ์ด้วยสกรีน (Screen Printing) หมายถึง การพิมพ์โดยการปาดหมึกสีผ่านตะแกรงไหม อาจทำการพิมพ์โดยใช้คน หรือเครื่องจักรก็ได้ ซึ่งก็เรียกว่า วิธีการพิมพ์ซิลค์สกรีน (Silk Screen)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ต้องการศึกษาแนวทางพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยแยกประเด็นออกดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์โบราณ
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการพิมพ์ผ้า
4. บริบทอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดด้านการบริหารจัดการ

คำว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” ทั้งสองคำมีความหมายเหมือนกัน แต่คำว่า “การบริหาร” ใช้ในการบริหารงานระดับสูง สำหรับผู้มีหน้าที่เน้นหนักในการกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผน เป็นคำที่นิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ ส่วนคำว่า “การจัดการ” เป็นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย นิยมใช้สำหรับการจัดการทางธุรกิจ

ความหมายของคำว่า “การบริหาร” หรือ “การจัดการ” นักวิชาการได้อธิบายไว้อย่างต่าง ๆ กัน ตามทัศนคติหรือแนวการศึกษาของแต่ละคนดังนี้

การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะ เพื่อนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือ การนำเอาทรัพยากรมาบริหาร ได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ มีการใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมพงษ์ เกษมสิน อ้างถึงใน สุดใจ แสงทับทิม, 2537, หน้า 29)

การจัดการ หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมความพยายามของสมาชิกขององค์กร และการใช้ทรัพยากรอื่นๆ ขององค์กร เพื่อให้เกิดความสำเร็จในวัตถุประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้ (วินัย เชื้อทอง, 2540, หน้า 30)

ทรัพยากรการบริหาร หรือปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการบริหารอันสำคัญมีอยู่ 4 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการจัดการ (Method) หรือเรียกว่า 4Ms ซึ่ง

จัดว่าปัจจัยทั้งสี่เป็นปัจจัยพื้นฐาน ในการบริหารเกือบทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ประการนี้ รวมถึงการบริหารราชการ หรือการบริหารธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าทรัพยากรพื้นฐานในการบริหารมีอยู่สี่ประการดังกล่าวนี้ หากได้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน ก็ส่งผลทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และในทางกลับกันถ้าได้บุคคล ที่ด้อยความสามารถแล้ว ถึงปัจจัยอื่นๆ จะดีสักเพียงไรก็คงจะไม่ทำให้งานขององค์กรดำเนินไปสู่ จุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ (กรมพัฒนาชุมชน อ้างถึงใน ปันดดา พุนทองกลาง, 2548, หน้า 29)

ประเด็นสำคัญของการบริหารจัดการ (Management) มีดังนี้

1. การบริหารจัดการสามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งได้
2. เป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือการสร้างกำไร
3. การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิต (Productivity) โดยมุ่งสู่ประสิทธิภาพ (Efficiency) วิธีการใช้ทรัพยากรโดยประหยัดที่สุด และประสิทธิผล (Effectiveness) บรรลุเป้าหมาย คือประโยชน์สูงสุด

4. การบริหารจัดการสามารถนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์กร

การจัดการผลิต

การจัดการผลิต หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับกระบวนการ การเปลี่ยนแปลงซึ่งใช้ปัจจัย การผลิตต่างๆ เช่น ที่ดิน แรงงาน เงินทุน และการจัดการ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่ต้องการ การจัดการ การผลิตจึงครอบคลุมกิจกรรมที่สำคัญหลายประการ เช่น การวางแผนการผลิต การกำหนดทำเลที่ตั้ง การวางแผนกำลังการผลิต การออกแบบผลิต การวางแผนกระบวนการผลิต การออกแบบงาน การกำหนดมาตรฐาน การวัดงานการผลิต การจัดการตารางการผลิต และการควบคุมการผลิต (ธารง ช่อไม้ทอง อ้างถึงใน ศิวพร บุญชูวิทย์, 2548, หน้า 8)

1. แนวความคิดด้านการผลิต (Production Concept) ที่ยึดหลักว่า ผู้บริโภคจะพอใจผลิตภัณฑ์ที่จัดหาได้ง่าย และต้นทุนต่ำ ดังนั้นการจัดการองค์การที่มุ่งความสำคัญที่การผลิตจะต้องยึดหลักการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตให้ดีขึ้น และมีการจัดจำหน่ายให้ทั่วถึง โดยต้องทำให้สินค้ามีราคาถูกและจัดหาได้ง่าย และพยายามลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำเพื่อดึงราคาให้ต่ำ

2. แนวความคิดด้านผลิตภัณฑ์ (Product Concept) โดยยึดหลักว่าผู้บริโภคจะพอใจผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ การทำงานและรูปลักษณะที่ดีที่สุด ผู้จัดการที่มุ่งความสำคัญที่ผลิตภัณฑ์จึงใช้ความพยายามในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ดี และปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นตลอดเวลา

3. แนวความคิดด้านการขาย (Selling Concept) แนวความคิดนี้ยึดหลักว่าผู้บริโภค โดยทั่วไปจะไม่ซื้อผลิตภัณฑ์ขององค์การ หรือซื้อแต่ไม่เพียงพอกับความต้องการ ดังนั้น องค์การ

จึงต้องใช้ความพยายามในการขายและการส่งเสริมการตลาดอย่างเต็มที่ เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้เกิดการซื้อเพิ่ม

4. แนวความคิดด้านการตลาด (Marketing Concept) แนวความคิดนี้ยึดหลักว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ห้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ก็คือการพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการของตลาดเป้าหมาย โดยองค์กรจะต้องศึกษาถึงความต้องการของตลาดที่มีต่อผลิตภัณฑ์ และค้นหาถึงความต้องการของลูกค้าเป้าหมาย เพื่อจะจัดเครื่องมือการตลาดในการที่จะสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพอใจ

แนวคิดและทฤษฎีของการพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญและให้ความหมายคำว่า พัฒนาการ คือ การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี (ราชบัณฑิตสถาน, 2525, หน้า 580)

การพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางมีการวางแผนแน่นอน กำหนดล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นของดีสำหรับกลุ่มคน หรือชุมชนที่สร้างขึ้น (สัญญาวิรัตน์, 2523, หน้า 5)

การพัฒนาหมายถึง กระบวนการ (Process) ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย มุ่งให้เกิดความเสมอภาค และการกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยน้อยที่สุด ทั้งนี้กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถที่จะกำหนดทิศทางเปลี่ยนแปลงมีโครงสร้างและระบบที่เหมาะสม ตลอดจนการควบคุม อัตราการเปลี่ยนแปลงได้อย่างบังเกิดผล (ดิเรก ฤกษ์ห่วย, 2527, หน้า 1-2)

การพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวน การกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยการปฏิบัติตามแผน และโครงการอย่างจริงจัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจร โดยไม่มีที่สิ้นสุด (นิรันดร์ จงวุฒิเวศ, 2534, หน้า 91-92)

การพัฒนา คือ การทำให้มีความก้าวหน้ามากขึ้นหรือการทำให้เกิดสถานภาพประสิทธิผลมากขึ้น (ทองใบ สุดชาติ, 2542, หน้า 334)

ลักษณะของการพัฒนา (สนธยา พลศรี อ้างถึงใน ฉัตรดาว มนัส, 2548, หน้า 25) กล่าวถึงลักษณะของการพัฒนาไว้ว่ามีลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ

1. ลักษณะการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้เหมาะสมเป็นการเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ไม่ใช่ด้านใดเพียงด้านเดียว

2. ลักษณะที่เป็นกระบวนการ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่อง แต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องกันเป็นลำดับ

3. ลักษณะที่เป็นพลวัต (Dynamic) คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้าๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

4. ลักษณะที่เป็นแผนและโครงการ คือเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

5. ลักษณะที่เป็นวิธีการ เป็นกลวิธีนำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาชุมชน เป็นต้น การพัฒนาแบบหนึ่งก็มีวิธีการต่างกันตามลักษณะเฉพาะของตนเอง

6. ลักษณะที่เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริง

7. ลักษณะที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงใด ถ้าไม่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ จะไม่ใช่การพัฒนา แม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

8. ลักษณะของผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมนุษย์

9. ลักษณะที่มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือสามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพ ปริมาณ สิ่งแวดล้อม ความคงทนถาวร การประเมินผลจากผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามี ความเหมาะสมหรือพึงพอใจหรือไม่ และระดับใด เป็นต้น

10. ลักษณะที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนานอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมนุษย์ สังคม และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์แล้ว รูปแบบ กระบวนการ และวิธีการพัฒนาเองก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาต้องส่งผลอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการระยะยาว ส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ได้ 3 ลักษณะด้วยกันคือ

1. เกิดความก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และความมีเหตุผลของระบบกลไก ซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธีของสังคม

2. ความมั่นคง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม คือเป็นระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ และความมั่นคงทางสังคมเป็นสังคมที่สงบสุข และสามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

3. ความเป็นธรรม คือ สมาชิกทุกคนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลตอบแทนจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามสมควร

จากความหมายของการพัฒนา และลักษณะของการพัฒนาที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าการพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาตร รวมถึงสิ่งแวดล้อม โดยมีการวางแผนโครงการ การดำเนินงาน โดยมนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคล เป้าหมายมุ่งให้เกิดความเสมอภาคและการกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ โดยการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน จนถึงขั้นได้รับการรับรองมาตรฐานต่างๆ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดของแต่ละมาตรฐาน ซึ่งได้แก่มาตรฐานอาหารและยา (อย.) มาตรฐานอุตสาหกรรม (มอก.) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานสากล และมาตรฐานอื่นๆ เช่น ลิขสิทธิ์ทางปัญญา เครื่องหมายรับรองของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ เครื่องหมายเลขที่จดแจ้งของศูนย์วิจัยการแพทย์ เกียรติบัตร ฯลฯ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2547, หน้า 3)

แนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ มี 4 ด้าน คือ

1. ด้านปัจจัยการผลิต มุ่งส่งเสริมให้ผู้ผลิตเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพในท้องถิ่น การปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิต พัฒนาประสิทธิภาพทักษะฝีมือแรงงานการผลิต
2. ด้านผลิตภัณฑ์ พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อให้ถึงระดับที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานการมีกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน
3. การสร้างความสมดุลของการผลิตกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนการผลิต และแปรรูปภายใต้แนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเพื่อประหยัดพลังงาน
4. การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ให้กับกลุ่มผู้ผลิต ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในเรื่องการพัฒนาการผลิต และแปรรูป การตลาด การบริหารระบบจัดการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการสร้างรากฐานการผลิตของประเทศให้เข้มแข็งและยั่งยืน

การพัฒนาการผลิต หมายถึงกระบวนการที่จะทำให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของเรามีคุณสมบัติหรือลักษณะเป็นที่ชื่นชอบและถูกใจของกลุ่มลูกค้า (เรวัต ดันดียานนท์ อ้างถึงใน ปนัดดา พูนทองกลาง, 2548, หน้า 47) โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องเริ่มตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สร้างสรรค์ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ขึ้นมาหลายๆ ความคิด ยิ่งมากยิ่งดี

2. นำความคิดที่คิดไว้ทั้งหมด มาพิจารณากันกรองเปรียบเทียบกันว่า ความคิดไหน เป็นไปได้มากที่สุด โดยคำนึงถึงขีดความสามารถที่เราจะทำได้

3. ทดลองทำต้นแบบขึ้นมาก่อนหากพบปัญหาให้แก้ไขให้เรียบร้อย

4. ทดลองตลาดว่า ตลาดถูกใจ ชื่นชอบหรือติติงในเรื่องใดบ้าง หากมีข้อบกพร่อง หรือไม่ถูกใจ ต้องแก้ไขตัวผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการ

5. ตั้งราคาขาย โดยดูจากต้นทุน และกำไรที่ต้องการ

6. นำสินค้าออกสู่ตลาด

7. ติดตามผลสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวผลิตภัณฑ์

แนวคิดและทฤษฎีของการออกแบบ

การออกแบบ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานขึ้นโดยไม่ลอกเลียนของเดิมหรือความคิด เดิมที่มีมาก่อน เพื่อสนองความต้องการด้านผลประโยชน์ หรือความต้องการด้านอื่นๆ (วัฒนธรรม จุฑาวิภาค, 2527, หน้า 10)

การออกแบบ หมายถึง การรวบรวมหรือการจัดองค์ประกอบทั้งที่เป็น 2 มิติ และ 3 มิติ เข้าด้วยกันอย่างมีหลักเกณฑ์ การนำองค์ประกอบของการออกแบบมาจัดรวมกันนั้น ผู้ออกแบบ จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความงามอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการออกแบบ การออกแบบเป็นศิลปะของมนุษย์เนื่องจากการสร้างค่านิยมทางความงามและสนอง คุณประโยชน์ทางกายภาพให้แก่มนุษย์ (สาคร คันธโชติ, 2528, หน้า 6)

การออกแบบ หมายถึง กิจกรรมอันสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ มนุษย์จะต้องใช้การออกแบบทุกกระยะเพื่อกำหนดการดำรงชีวิต เพราะการวางแผนตั้งแต่ เริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้ายของชีวิตในทุกๆ ด้านย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการออกแบบทั้งสิ้น (มนตรี ยอดบางเตย, 2528, หน้า 3)

มนุษย์ใช้การออกแบบเป็นองค์ประกอบในการดำรงชีวิตเป็น 2 ทางคือ

1. ออกแบบเพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ อันหมายถึง ระเบียบแบบแผนในการ วัฒนาการการเรียนรู้ การวางแผนรูปแบบ โครงสร้างของสังคม ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิต การมีชีวิตร่วมในครอบครัว การเลี้ยงดูปลูกฝังค่านิยม การปกครอง การเลือกนับถือศาสนา เพื่อ การปรุงแต่งจิตใจให้เจริญงอกงาม ตลอดจนรูปแบบของศิลปวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ มนุษย์ จะต้องรู้จักกำหนดหรือแสวงหาแนวทางอันเหมาะสมตามสภาพแวดล้อม และสนองความปิติ อิ่มเอิบของจิตใจเป็นสำคัญ การกำหนดวางแผนเกี่ยวกับเรื่องราวดังกล่าวนั้นเป็นการออกแบบ เพื่อสนองตอบความต้องการด้านจิตใจ

2. ออกแบบเพื่อสนองความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต อันหมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับทางด้านวัตถุที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดทำขึ้นและรู้จักปรับปรุงพัฒนา ได้แก่ เครื่องใช้สอยต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อให้การดำรงชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้น โดยการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นการตอบสนองความต้องการทางกายภาพเป็นสำคัญ

ข้อคำนึงในการออกแบบ

ปรัชญาของการออกแบบคือ สิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ มีข้อคำนึงในการออกแบบไว้ 4 ประการ คือ (มนตรี ขอบางเตย, 2528, หน้า 5)

1. ประโยชน์ใช้สอย (Useful of Function)

คือสิ่งจำเป็นอันดับแรกที่จะต้องสนองความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้บรรลุสิ่งที่คนปรารถนา ก็คือประโยชน์ใช้สอย ความจริงในข้อนี้เป็นสิ่งที่นักออกแบบทั้งหลายต้องยึดถือเป็นแนวคิดในการออกแบบ

2. ความงามทางศิลปะ (Sense of Beauty)

หมายถึง ความรู้สึกทางความงาม กล่าวคือ เมื่อนักออกแบบสนองความต้องการในด้านใช้สอยและได้ผลเป็นที่พอใจแล้ว สิ่งที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามต้องการคือ “ความงาม” หรือ ความรู้สึกทางศิลปะ (Artistic) ดังนั้น หน้าที่ประโยชน์ใช้สอยกับความรู้สึกทางศิลปะ จึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องไปควบคู่กัน โดยนักออกแบบจะต้องยึดถือเป็นแนวคิด

3. คุณสมบัติของวัสดุและเศรษฐกิจ (Material & Economic)

เมื่อการออกแบบได้ดำเนินไปตามเป้าประสงค์ ในข้อ 1 และ 2 ดังกล่าวแล้ว สิ่งต่อไปที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงก็คือ คุณค่าทางวัสดุ (Value of Material) ที่จะนำมาใช้จะต้องมีคุณค่าในตัวเองและเหมาะสมกับการที่จะผลิต ตลอดจนจะต้องคำนึงถึงภาวะทางเศรษฐกิจ (Economic) ของสังคมด้วย

4. แบบอย่างและวัฒนธรรม (Style & Culture)

แบบอย่างและวัฒนธรรมเป็นอีกประการหนึ่งที่นักออกแบบที่ดีจะต้องยึดถือเพราะในเรื่องของแบบอย่าง (Style) นักออกแบบถือเป็นหลักทางวิชาการว่า ผู้ออกแบบที่ดีจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของแบบอย่าง และได้ศึกษามาอย่างดีแล้ว จึงจะสามารถออกแบบได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ สำหรับในเรื่องของวัฒนธรรม (Culture) นั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงความเป็นสัญลักษณ์ของเชื้อชาติ การออกแบบจึงต้องคิดถึงในเรื่องนี้ว่า สิ่งที่ตนออกแบบนั้นสมควรจะสอดคล้องกับวัฒนธรรมลงไปหรือไม่ แบบอย่างนั้นๆ เหมาะสมกับวัฒนธรรมใด ซึ่งมีได้หมายความว่าต้องเป็นวัฒนธรรมประจำชาติเสมอไป จะเป็นวัฒนธรรมใดก็ได้ที่มีความเหมาะสมกับแบบอย่าง (Style) นั้นๆ

การออกแบบลวดลายพิมพ์ผ้า

การออกแบบตกแต่งลวดลายบนพื้นผ้า ได้มีมานานแล้วแต่ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าเริ่มมีการทำมาตั้งแต่เมื่อไร จุดเริ่มต้นของการตกแต่งอาจมาจากอุบัติเหตุจากรอยพิมพ์ของมือและเท้าที่เกิดจากโคลน หรือจากรอยพิมพ์ของวัชธุระธรรมชาติ เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ ก้อนหิน ฯลฯ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นการใช้แม่พิมพ์อย่างง่าย ๆ และกลายเป็นการพิมพ์โดยใช้เครื่องจักรในที่สุด

ลวดลายการพิมพ์ได้รับการค้นคว้าพัฒนาทั้งด้านเทคนิควิธีการและการสร้างสรรค์ มีการออกแบบทั้งลวดลายและการใช้สีที่สลับซับซ้อนก่อให้เกิดความสวยงามน่าใช้สอยมากขึ้น จนทำให้ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ดังนั้นศิลปะในการออกแบบลวดลายจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้นักออกแบบคิดค้นลวดลายที่สวยงามแปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา (ดุยภูมิ สุนทราราช, 2531, หน้า 30)

การออกแบบลวดลายผ้าเป็นศิลปะประยุกต์ที่นักออกแบบจะต้องใช้ศิลปะการออกแบบและจิตวิทยาธุรกิจมาเป็นหลักในการออกแบบ รวมถึงการเข้าใจในกระบวนการผลิตเบื้องต้น เพื่อให้ได้งานตามลักษณะที่กำหนดส่งผลให้เป็นผลผลิตที่จำหน่ายได้ (อัญญาพร ไสละสูต, 2526, หน้า 23)

องค์ประกอบของการออกแบบนั้นจะประกอบไปด้วย จุด (Point) เส้น (Line) รูปร่าง (Form) ช่วงระยะ (Space) สี (Color) และลักษณะพื้นผิว (Texture) ซึ่งต้องใช้หลักสำคัญในการออกแบบคือ ความกลมกลืน (Harmony) สัดส่วน (Proportion) ความสมดุล (Balance) ช่วงจังหวะ (Rhythm) การเน้น (Emphasis) เอกภาพ (Unity) การตัดกัน (Contrast) ความแตกต่าง (Variety) จากลักษณะองค์ประกอบและหลักในการออกแบบนี้เป็นเพียงพื้นฐานของหลักการออกแบบ แต่ไม่ได้เป็นรูปแบบที่ต้องปฏิบัติตามเสมอไปในทุกๆ งาน เพียงแต่เป็นส่วนช่วยในการวิเคราะห์และทำให้สามารถเข้าใจถึงคุณสมบัติในการออกแบบเพื่อให้การออกแบบลวดลายบรรลุถึงประโยชน์และความต้องการอย่างเต็มที่ (สุชาติ เกาทอง อ้างถึงใน ทรงกรด เหล็กสมบูรณ์, 2543, หน้า 23)

การออกแบบลวดลายผ้าเป็นการออกแบบในเชิงพาณิชย์จึงจำเป็นต้องอาศัยจิตวิทยาอุตสาหกรรมและจิตวิทยาความแตกต่างของบุคคล มาเป็นหลักในการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการจำหน่ายผลผลิตได้ ซึ่งต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติของสิ่งกระตุ้น เราใจ จูงใจให้ผู้ซื้อเกิดความอยากได้และนำไปสู่การซื้อขาย ซึ่งได้แก่ขนาดลวดลายต้องมีความเหมาะสม การเคลื่อนไหวของลวดลายต้องมีความต่อเนื่อง ความเข้มของสีต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของลวดลายและสีต้องกลมกลืน การกระทำซ้ำๆ อาจก่อให้เกิดความสวยงาม การสัมผัสถึง

ความนุ่มนวลหยาบกระด้างของเนื้อผ้าย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจ และความแปลกใหม่ก็กระตุ้นความสนใจอยากรู้ (จารุพันธ์ เชาวนดี, 2531, หน้า 31)

ลักษณะของลวดลายพิมพ์ผ้าโดยทั่วไปมี 2 แบบ คือ ลายเฉพาะแห่ง และลายเต็ม ซึ่งทั้งสองแบบนี้จะประกอบด้วยส่วนสำคัญสองส่วนคือ (คุชฎี สุนทรารุณ, 2531 หน้า 24)

1. ส่วนลวดลายตกแต่ง ซึ่งแบ่งประเภทได้ 5 หมู่

- 1.1 ลายดอกไม้
- 1.2 ลายสัตว์
- 1.3 ลายเรขาคณิต
- 1.4 ลายสมัยใหม่
- 1.5 ลายภาพของจริง

2. ระบบการจัดวางลาย ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ระบบคือ

- 2.1 ระบบเนื้อที่จำกัด
- 2.2 ระบบเนื้อที่ไม่จำกัด

ในการออกแบบของนักออกแบบย่อมจะมีแนวคิดหรือสิ่งคล้อยใจในการออกแบบแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นจากธรรมชาติ จากลายเรขาคณิต จากของดั้งเดิมที่มีอยู่แล้วปรับปรุงให้เข้ากับวัตถุประสงค์ของงานที่ผลิตออกมาหรือได้มาจากลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นต่างๆ โดยมีกระบวนการและการวางแผนในการออกแบบ ดังนี้ (อัจฉราพร ไสละสุต, 2526, หน้า 24)

1. วิธีการสร้างลาย
2. สัดส่วนและช่องไฟ
3. เทคนิคการออกแบบ การวางลวดลาย
4. การซ้ำ
5. การต่อลายในลักษณะต่างๆ
6. การเขียนตัวแบบลาย
7. การเลือกสีที่ใช้ในการพิมพ์ผ้า
8. หลักการใช้สีบนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

ในด้านการออกแบบเพื่อการผลิตในปัจจุบัน ได้มีการแข่งขันซึ่งกันและกันสามารถที่จะกำหนดรูปแบบลวดลาย และสีให้เป็นแฟชั่นล่วงหน้าไว้แต่ละฤดูหรือแต่ละปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการโฆษณาชักจูงให้ผู้ซื้อเกิดความสนใจในสินค้าของตนเอง เช่น บางฤดูอาจกำหนดผ้าเบาบางหรือผ้าหนา สีอ่อนอ่อนหวาน หรือสีฉูดฉาด ดังนั้น อิทธิพลของรูปแบบเสื้อผ้า ลวดลาย และสี จึง

เป็นความสำคัญอันดับแรกที่จะเป็นสิ่งที่ชักจูงและดึงดูดใจผู้ซื้อ ซึ่งนักออกแบบจำเป็นต้องระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อเวลาจะเริ่มทำการออกแบบแต่ละครั้งนั้นจะออกแบบและทำอะไร จึงจะถูกรสนิยมและเป็นที่ดึงดูดตลอดจนก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ซื้อทั่วไป

การออกแบบผ้าถือเป็น ศิลปะแขนงหนึ่ง เรียกว่าเป็นศิลปประยุกต์ คือการนำเอาศิลปะมาประยุกต์เพื่อใช้ในงานอุตสาหกรรม ศิลปะในการพิมพ์สิ่งลงบนผืนผ้ามีมาหลายพันปีแล้ว คนในสมัยโบราณตกแต่งเสื้อผ้าโดยใช้วิธีการระบายหรือเขียนลงบนผ้า กระบวนการพิมพ์ผ้านั้นมีการค้นพบผ้าพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดในทวีปยุโรป การพิมพ์ผ้าได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในศตวรรษที่ 16 และการพิมพ์ผ้ากลายเป็นศิลปะที่สำคัญของประเทศฝรั่งเศสในระหว่างศตวรรษที่ 18 โดยคริสโตฟี (Christophe) ฟิลลิปป์ โอเบอร์แคมป์ (Phill Oberkampf) ได้เปิดอุตสาหกรรมพิมพ์ผ้าขึ้นที่เมืองจูย (Jouy) และเริ่มผลิตผ้าพิมพ์ที่มีชื่อเสียงเรียกว่า หัวเลเดอจูย (Toile de Jouy) ซึ่งเป็นผ้าพิมพ์ที่มีลักษณะลวดลายเหมือนภาพเขียนหรือภาพวาดที่สวยงามที่สุดในโลกและงานอุตสาหกรรมพิมพ์ผ้าที่มีชื่อเสียงอื่นๆ มีมากที่เมืองโอเรนจ์ (Orange) ในประเทศฝรั่งเศสเรียกได้ว่าเป็นต้นกำเนิดแห่งการพิมพ์ผ้าในกระบวนการอุตสาหกรรมผ้าพิมพ์ดอกต่างๆ ไป (รวีเทพ มุกติกะปาน อ้างถึงใน รุ่งทิพย์ จันธิราช, 2549, หน้า 29) ดังนั้นกระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์มีขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียม (Accept Situation) วิธีการเตรียมความพร้อมทางด้านการทำงาน ทดลองออกแบบลวดลายผ้าตามกระบวนการ การวางลวดลาย และการต่อลวดลาย (Repeat Patterns) เพื่อจะได้วิธีการวางลวดลายเพื่อสร้างลวดลายหลายๆ รูปแบบและรู้จักการคัดเลือกวิธีการวางลวดลายให้เหมาะสมกับรูปแบบลวดลายมากที่สุด
2. การวิเคราะห์ (Analysis) วิธีการค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อกำหนดขอบเขตการออกแบบลวดลายผ้า ตามความต้องการของตลาด (ผู้บริโภค) โดยใช้วิธีการสำรวจหรือแบบสอบถาม
3. การกำหนดขอบเขต (Define) วิธีการกำหนดเป้าหมายหลักของการออกแบบวางขอบเขตและจุดมุ่งหมายจากแบบสอบถามกำหนดรูปแบบลวดลายผ้าพิมพ์ โดยวิธีการสรุปจากแบบสอบถามกำหนดรูปแบบลวดลายผ้าพิมพ์ โดยกำหนดตามลำดับความสำคัญของขอบเขตรูปแบบลวดลาย เช่น กำหนดกลุ่มเรื่องราวของลวดลาย กำหนดสี กำหนดลักษณะของลวดลาย
4. การคิดค้นการออกแบบ (Idea) วิธีการสร้างสรรค์ และวิธีการแก้ปัญหาในการออกแบบ ใช้ข้อกำหนดขอบเขตของการออกแบบ (Define) เพื่อการคิดค้นการออกแบบลวดลายผ้าร่วมกับผลทดลองออกแบบลวดลายผ้าตามกระบวนการ การวางลวดลาย และการต่อลวดลาย (Repeat Patterns) โดยเลือกใช้เครื่องมือในการออกแบบให้เหมาะสมจากการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์พื้นฐานทั่วไป โปรแกรมกราฟฟิคการวาดภาพ เช่น Illustrator, Freehand, CoreDraw หรือจะใช้โปรแกรมออกแบบลวดลายผ้าสำเร็จที่เป็นคอมพิวเตอร์สำหรับออกแบบลวดลายผ้า

ในระดับโรงงานอุตสาหกรรม (CAD-CAM)

5. การคัดเลือก (Select) วิธีการเปรียบเทียบและวิธีการเลือกใช้ผลงานที่มีผลต่อการใช้งานสูงสุดโดยแบบสอบถามเลือกโดยกำหนดกลุ่มผู้คัดเลือก เพื่อเลือกผลงานการออกแบบลดคลาข่ายพิมพ์จากกระบวนการออกแบบ

6. พัฒนาแบบ (Implement) วิธีการนำแบบเลือกที่มีความเหมาะสมมากที่สุดมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาให้แนวทางที่เลือกนั้นมีความสมบูรณ์เกิดผลลัพธ์สูงสุดโดยกำหนดวิธีการพิมพ์เพื่อความเหมาะสมสำหรับลดคลาข่ายนั้นโดยผู้ชำนาญทางด้านกระบวนการพิมพ์อุตสาหกรรม
ดำเนินการทำ Art Work

ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ค้นคว้า ออกแบบ ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีพ (สาคร คັນธโชติ, 2528, หน้า 6)
ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สรรพสิ่งทั้งหลายที่เป็นความพยายามประดิษฐ์ขึ้น ทำให้เกิดขึ้นจากแรงงานสมองของมนุษย์ ตามความต้องการและจำเป็น เพื่อความสะดวกสบายต่อการดำรงชีวิต
ในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น จะต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนเครื่องใช้อุปกรณ์ทางการศึกษา การคมนาคม รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมและประเพณีด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวแล้ว นับว่าต้องเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น ดังนั้นผลิตภัณฑ์ที่ดีขึ้นควบคู่กับมนุษย์ตลอดเวลา สำหรับในอดีตกาลผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นงานช่าง งานฝีมือ เพราะจากหลักฐานทางมานุษยวิทยาทำให้ทราบว่า มนุษย์รู้จักคิดค้นทำเครื่องมือ เครื่องใช้ตามความต้องการและจำเป็นในการล่าสัตว์ เป็นอาหาร การสร้างที่พักอาศัย และการทำพิธีกรรมตามความเชื่อ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ทั้งสิ้น (มนตรี ยอดบางเตย, 2528, หน้า 38)

การออกแบบผลิตภัณฑ์

การออกแบบผลิตภัณฑ์ คือการออกแบบสิ่งของ เครื่องใช้เพื่อนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการผลิตจำนวนมาก ในรูปแบบสินค้าเพื่อให้ผ่านไปยังผู้ซื้อหรือผู้บริโภค (Consumer) ในวงกว้าง โดยที่รูปแบบคุณภาพของผลิตภัณฑ์จะเป็นปัจจัยสำคัญ ชักจูงผู้บริโภคให้เกิดความต้องการจ่ายเงินซื้อผลิตภัณฑ์นั้น (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539, หน้า 111)

ข้อคำนึงในการออกแบบผลิตภัณฑ์

1. ความปลอดภัย (Safety) การออกแบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค
บริโภค เช่น เมื่อใช้ผลิตภัณฑ์แล้วจะไม่เกิดสารพิษทำอันตรายแก่ชีวิต ไม่เกิดอันตรายได้ง่าย มีความปลอดภัยสูง

2. ความแข็งแรง (Construction) หมายถึงความแข็งแรงของตัวผลิตภัณฑ์ ควรเลือกใช้โครงสร้างให้เหมาะสม ให้มีความแข็งแรงทนทาน นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงการประหยัดด้วย
 3. ความสะดวกสบายในการใช้ (Ergonomics) คือ ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน ขนาดและขีดจำกัดของผู้อุปโภคและบริ โภค
 4. ความสวยงามน่าใช้ (Aesthetics or Sales Appeal) คือต้องการออกแบบให้ผลิตภัณฑ์มีรูปร่าง ขนาด สีล้น สวยงามน่าใช้ชวนให้ซื้อ นอกจากนี้แล้วควรจะช่วยยกระดับเกี่ยวกับรสนิยมในด้านรูปร่าง ขนาด สีล้น แก่ผู้อุปโภคและบริ โภคให้ดีขึ้น
 5. ราคาพอสมควร (Cost) นักออกแบบที่ดีต้องรู้จักเลือกกำหนดการใช้วัสดุให้ถูกต้อง รวมทั้งกรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์นั้นๆ เพื่อจะผลิตได้ง่ายและสะดวก ซึ่งยังผลไปยังราคา ผลิตภัณฑ์ หากเรารู้จักการเลือกใช้วัสดุที่ดีแล้ว จะได้ผลิตภัณฑ์ที่มีราคาพอสมควรตามความต้องการของตลาด
 6. การซ่อมแซมง่าย (Ease of Maintenance) คือต้องการออกแบบให้สามารถแก้ไข และซ่อมแซมได้ง่าย ไม่ยุ่งยากเมื่อมีการชำรุดเสียหายเกิดขึ้น ค่าบำรุงรักษาและการสึกหรอต่ำ
 7. วัสดุ (Materials) นักออกแบบควรจะเลือกใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับงานว่า ผลิตภัณฑ์นั้นใช้ยังสถานที่ใด เช่น ใช้ที่บ้านพักตากอากาศชายทะเล ควรจะใช้วัสดุชนิดใดจึงเหมาะสม นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงปริมาณของวัสดุด้วยว่ามีมากน้อยเพียงใด หาซื้อได้ง่ายหรือไม่ คุณสมบัติด้านต่างๆ ของผลิตภัณฑ์เหมาะสมหรือไม่ ราคาของวัสดุเหมาะสมกับชนิดหรือประเภทผลิตภัณฑ์หรือไม่
 8. กรรมวิธีการผลิต (Production) เมื่อทำการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว สามารถผลิตได้ สะดวกรวดเร็ว ประหยัดวัสดุ ค่าแรง และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่มีอยู่สามารถใช้ทำการผลิตได้หรือไม่
 9. การขนส่ง (Transportation) นักออกแบบต้องคำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง การขนส่งสะดวกหรือไม่ ระยะใกล้หรือระยะไกล กินเนื้อที่ในการขนส่งหรือไม่ การขนส่งทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ ต้องทำการบรรจุหีบห่ออย่างไร เพื่อรักษาผลิตภัณฑ์ให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด ก่อนถึงมือผู้บริโภค
- การออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นก่อนอื่นนักออกแบบต้องทำความเข้าใจกับประเภทของผลิตภัณฑ์ ว่ามีขอบเขตการใช้งานกว้างขวางเพียงใด ผลิตภัณฑ์จะถูกนำไปใช้ยังที่ใดบ้าง ใครเป็นคนใช้ ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้นักออกแบบผลิตภัณฑ์สามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน

องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าพิมพ์ลายโบราณ

ตามพจนานุกรมให้คำจำกัดความผ้าลายว่า ผ้าที่มีลายเป็นดอกดวงต่างๆ แต่ไม่มีการอธิบายถึงผ้าพิมพ์ ทั้งนี้อาจจะเป็นที่ทราบกันว่า ผ้าพิมพ์มักเรียกเป็นสามัญว่าผ้าลาย นั่นเอง อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าผ้าพิมพ์เป็นผ้าลายที่ไทยส่งพ่อค้าอินเดียไปจัดทำตามแบบและลายไทยที่ส่งไป เช่น ลายพุ่มข้าวบิณฑ์พรหมก้านแย่ง ลายพุ่มข้าวบิณฑ์เทพนามก้านแย่ง ลายดาราราย ลายแก้วชิงดวง และลายกนิริรา เป็นต้น ผ้าพิมพ์ที่มีลายตามกระบวนลายไทยดังกล่าวเรียกว่า ผ้าลายอย่าง ต่อมาพ่อค้าอินเดียคิดทำลายผ้าพิมพ์ขึ้นตามลายไทย แต่ไม่เหมือนทีเดียวด้วยเอาแบบลายผ้าอินเดียมาผสมแต่งเติมเข้าลายไทย ผ้าลายแบบนี้เรียกว่า ผ้าลายนอกอย่าง (ณัฐภัทร จันทวิช, 2545, หน้า 95)

ร่องรอยการพิมพ์ลายผ้าในประเทศไทย

ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน จากหลักฐานด้าน โบราณคดี แสดงให้เห็นว่ามีความเจริญทางด้านวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสูงไม่แพ้แหล่งอารยธรรมอื่นๆ ของโลกโดยเฉพาะในเรื่องการทอผ้า ได้พบหลักฐานที่แสดงถึงผ้าทอและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าในแหล่งโบราณคดีหลายแห่ง ในประเทศไทยนั้นไม่สามารถที่จะนำมาศึกษาถึงเทคนิคและลวดลายหรือร่องรอยใดๆ บนเนื้อผ้าได้เพราะพบในปริมาณน้อยและเป็นเพียงเศษผ้าที่อยู่ในลักษณะการจับตัวของสนิมโลหะยึดเกาะห่อหุ้มเอาไว้ ดังนั้น จึงไม่มีหลักฐานการพิมพ์ลายบนผ้าให้ศึกษาโดยตรง แต่จากการขุดค้นทางด้านโบราณคดีหลายแห่งในกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง ได้พบโบราณวัตถุชนิดหนึ่งที่สันนิษฐานว่า จะเป็นอุปกรณ์ในการพิมพ์ลวดลายบนผ้า สิ่งนั้นคือ ลูกกลิ้งที่ทำจากดินเผา เป็นรูปทรงกระบอกมีขนาดต่างๆ กัน ยาวตั้งแต่ 3 เซนติเมตร ถึง 10 เซนติเมตร และมีเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 2.5 เซนติเมตร ถึง 4 เซนติเมตร เจาะรูผ่านตลอดถึงกันตลอดความยาว ผิวด้านนอกของลูกกลิ้งที่พบแกะสลักเป็นลวดลายต่างๆ ทั้งลายเส้นตรง ลายลูกคลื่น ลายซิกแซกและลายก้นหอย เป็นต้น

ผ้าพิมพ์ลายอินเดีย

อินเดียเป็นแหล่งผลิตสิ่งทอที่สำคัญของโลกมาแต่ครั้งโบราณ โดยเฉพาะสิ่งทอที่ทำจากฝ้ายนั้น ได้พบหลักฐานว่ามีการผลิตมาแล้วตั้งแต่ยุคอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ วัฒนธรรมเกี่ยวกับผ้าและสิ่งทอได้กลายเป็นมรดกสืบทอดให้แก่ชาวอินเดียยุคต่อๆ มา ส่งผลให้มีอุตสาหกรรมการทอผ้าเกิดขึ้นอย่างมากมายในอินเดีย และมีแหล่งผลิตอยู่ในหลายภูมิภาคของประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งทอของอินเดียในสมัยหลังยังได้แพร่กระจายไปยังดินแดนส่วนต่างๆ ของโลก เนื่องมาจากการติดต่อค้าขายกับนานาอารยประเทศ อินเดียได้ทำการค้าอย่างกว้างขวาง พ่อค้าอินเดียสามารถควบคุมตลาดการค้าต่างประเทศได้หลายแห่ง ทั้งในเส้นทางแถบทะเลฝั่งตะวันออกและในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และเมื่อมีบริษัทการค้าต่างประเทศ เช่น บริษัทอีสต์อินเดีย ของอังกฤษ บริษัท

คัทซ์ อีสต์ อินเดีย ของชาวคัทซ์ เข้ามาเปิดทำการค้ากับประเทศอินเดีย ก็ยังทำให้สินค้าสิ่งทอของอินเดียเป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องการมากขึ้นไปอีก

ในกระบวนการสิ่งทอของอินเดีย ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงประเภทหนึ่งก็คือ สิ่งทอที่มีการตกแต่งด้วยวิธีพิมพ์ลายหรือผ้าพิมพ์ลาย เนื่องจากมีลวดลายสีสันแปลกอย่างที่ไม่เคยมีใช้กันมาก่อน ผ้าพิมพ์ลายของอินเดียถือเป็นสินค้าสำคัญ เป็นที่นิยมและมีความต้องการมากในยุโรป ในการค้าระหว่างยุโรปและอินเดีย ผ้าพิมพ์ลายถูกจัดให้เป็นสินค้าชั้นนำ ความต้องการในผ้าพิมพ์ลายของอินเดียมีมากจนกลายเป็นคู่แข่งของการค้าผ้าและผ้าขนสัตว์ในยุโรป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2253 รัฐสภาอังกฤษจึงต้องออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้ผลิตผ้าขนแกะและผ้าไหมภายในประเทศ โดยห้ามการนำเข้าผ้าพิมพ์ลายจากอินเดีย ซึ่งต่อมากฎหมายลักษณะเดียวกันนี้ก็ได้มีการประกาศใช้ในฝรั่งเศส สเปน และเยอรมัน จนเมื่อมีการประดิษฐ์เครื่องจักรทอในยุโรป มีการผลิตเครื่องจักรสำหรับปั่นด้าย และมีการผลิตแม่พิมพ์แบบลูกกลิ้ง ทำให้ยุโรปสามารถผลิตผ้าพิมพ์ลายขึ้นได้เองแล้ว ผ้าพิมพ์ลายจากอินเดียจึงได้ลดความนิยมลง

นอกจากในยุโรปแล้วประเทศแถบเอเชียก็มีความนิยมสินค้าประเภทสิ่งทอจากอินเดียมายาวนานไม่แพ้กัน หลายศตวรรษก่อนที่จะพ่อค้าชาวโปรตุเกสจะค้นพบเส้นทางมายังคาบสมุทรอินเดียโดยแผ่นแหลมกู๊ดโฮป ในปี พ.ศ. 2041 ได้มีการค้าเกิดขึ้นแล้วอย่างกว้างขวางในหมู่ประเทศต่างๆ ของเอเชีย มาร์โคโปโล ได้กล่าวไว้ในบันทึกซึ่งเขียนขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 18 ว่า เรือที่นับว่าใหญ่ที่สุดของโลกที่รู้จักกันในขณะนั้น มีเสากระโดง 4 เสา ตัวเรือเสริมด้วยเหล็ก บรรทุกลูกเรือได้ระหว่าง 300–400 คน เรือเหล่านี้เดินทางระหว่างอินเดีย จีน ชาว และฟิลิปปินส์ ค้าขายแลกเปลี่ยนผลิตผลของเอเชีย เช่น ไข่มุก ทองคำ ผ้าไหม น้ำหอม งาช้าง เครื่องถ้วย เครื่องเทศ ตะกั่ว สังกะสี เหล็กกล้า ผ้าซาติน ผ้ายกทอง และผ้าพิมพ์ ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกของพ่อค้าชาวอินเดียจากเมืองท่าในมาสุลิปดัม และชายฝั่งโคโรมันเดล สินค้าจำนวนหลายร้อยรายการได้ถูกส่งไปขายยังเมืองท่าต่างๆ ตามชายฝั่งทะเลในประเทศแถบเอเชีย

แหล่งที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตและการค้าสิ่งทออินเดียมาตั้งแต่สมัยโบราณ ได้แก่ กุชราต (Gujarat) ซึ่งเป็นแคว้นที่ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งโคโรมันเดล (Coromandel Coasts) ทางภาคตะวันตกของประเทศ โดยเฉพาะตั้งแต่ในพุทธศตวรรษที่ 22 ลงมานั้น สิ่งทอจากที่ต่างๆ ของอินเดียจะถูกนำมาที่กุชราตเพื่อขายต่อไปยังต่างประเทศ ในสมัยอยุธยาจะรู้จักผ้าที่มาจากกุชราตในชื่อของ “ผ้ากุสราต” หรือ “ผ้ากุสะหราด” เมืองที่เป็นแหล่งส่งออกผ้าที่สำคัญของแคว้นกุชราตก็คือ เมืองสุรัต (Surat) ซึ่งเป็นเมืองท่าทางตอนใต้ และเป็นที่มาของชื่อ “ผ้าสุรัต” ซึ่งหมายถึงผ้าพิมพ์จากอินเดียที่ใช้กันในสมัยรัตนโกสินทร์

ได้มีการค้นพบหลักฐานแม่พิมพ์ไม้ที่เรียกว่า “เซาดากีรี” (Soudagiri) และสมุดตัวอย่างแบบลายผ้าซึ่งเก็บรักษาไว้โดยช่างพิมพ์ผ้าผู้หนึ่งในเมืองเปสาปุระ ส่งมาจากบริษัทการค้าของอินเดีย ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ชื่อ มาลาบารี เทรดดิ้ง (Malabari Trading Company) ไปยังบริษัทการค้า 3 บริษัทในเมืองสุรัต คือ บริษัท มัสกาดี (Markati) วาสี (Vasi) และเบกหवाल (Baghvall)

แบบแม่พิมพ์ “เซาดากีรี” มักจะสลักเป็นรูปดอกไม้ กิ่งก้านต้นไม้ และรูปทรงเรขาคณิต โดยลายดอกไม้จะเรียงเป็นเส้นประ หรือจุด และมักเป็นรูปดอกไม้ 3 กลีบ 5 กลีบ หรือ 7 กลีบ ลายดอกไม้เหล่านี้จะถูกประดิษฐ์ให้แตกต่างออกไปตามลักษณะของผ้า เทคนิคการผลิต และจำนวนสีที่ใช้ เทคนิคการลงแป้งจะถูกนำมาใช้ในการพิมพ์ผ้า เพื่อเคลือบให้ผ้าแข็งและช่วยให้สีย้อมติดทน ซึ่งแป้งนี้สามารถซักออกได้โดยการแช่ในน้ำร้อนหรือด้วยการซักธรรมดา ผ้าที่นำมาใช้พิมพ์ส่วนมากเป็นผ้าฝ้ายซึ่งสั่งเข้ามาจากอังกฤษ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จะส่งไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย เรียกว่า ผ้าเซาดากีรี หรือ ที่รู้จักกันดีของคนไทยเรียกว่า “ผ้าลายแขก” นั่นเอง

ผ้าพิมพ์ลายในสังคมไทย

ผ้าพิมพ์ลายโดยเฉพาะผ้าพิมพ์ลายไทยที่เรียกว่า ผ้าลาย นั้น กล่าวได้ว่าเป็นผ้าที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในหมู่คนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ ถือเป็นผ้าประเภทหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการแต่งกายของคนไทยมาโดยตลอด

ผ้าพิมพ์ลายสมัยสุโขทัย

หลักฐานเกี่ยวกับผ้าและลวดลายที่ใช้ในการตกแต่งมืออยู่อย่างค่อนข้างจำกัด ความรู้เรื่องลวดลายผ้าในสมัยนี้อาจทำได้เพียงการศึกษาเปรียบเทียบจากเครื่องทรงที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมรูปเคารพ หรือจากภาพวาดที่มีรูปบุคคลเข้ามาประกอบ เป็นต้นว่า ภาพลายเส้นจารึกบนแผ่นหินที่วัดศรีชุม ซึ่งจากลวดลายบนผ้าถุงที่ทำเป็นลายรูปดอกไม้กลมประเภทดอกลอยเรียงกันคล้ายลายที่เกิดจากเทคนิคการพิมพ์ ทำให้เชื่อว่าในสมัยนี้คงมีผ้าพิมพ์ลายใช้กันแล้ว โดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูง

หลักฐานการใช้ผ้าพิมพ์ลายในสังคมไทย เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นต้นมา ผ้าพิมพ์ลายที่ใช้กันอยู่ในสมัยนี้ส่วนใหญ่เป็นผ้าที่นำเข้ามาจากประเทศอินเดีย โดยได้รับการออกแบบและสั่งทำขึ้นเป็นพิเศษ สันนิษฐานกันว่าการสั่งทำผ้าพิมพ์จากอินเดียนี้เป็นเพราะชาวอินเดียได้นำผ้าพิมพ์ลายแบบอินเดียเข้ามาขายก่อน ลักษณะของผ้าพิมพ์อินเดียนั้นมักจะมีสีสดใส แต่ลวดลายซึ่งเป็นแบบอินเดียคงไม่ถูกกับรสนิยมของคนไทย จึงได้มีการจัดส่งตัวอย่างลายไทยไปเป็นแบบให้ช่างชาวอินเดียเขียนและพิมพ์เป็นผ้าลายไทยส่งเข้ามาขาย ทำนองเดียวกันกับการสั่งทำเครื่องถ้วยเบญจรงค์จากจีน

ลายไทยที่ส่งไปให้ช่างอินเดียเขียนแบบพิมพ์นั้น เป็นลวดลายที่เลียนแบบไปจากลวดลายผ้าปักฝ้ายของไทย ส่วนใหญ่แล้วลวดลายไทยที่ส่งไปให้ช่างอินเดียเขียนแบบมักจะเพี้ยนไปจากลายไทยต้นแบบ เนื่องจากความชำนาญในศิลปะลายไทยของช่างอินเดียนั้นเอง ประกอบกับเทคนิคการพิมพ์ลายผ้าของอินเดียนั้น แต่เดิมเป็นการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์โลหะ หรือแม่พิมพ์ไม้ การพิมพ์จะกดด้วยมือ และระบายสีเพิ่มเติม ลวดลายที่พิมพ์มีทั้งชัดและไม่ชัดเพราะสีติดไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดผ้าคุณภาพที่ต่างกัน

ผ้าพิมพ์ลายสมัยอยุธยา

ผ้าในสังคมอยุธยา เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพหรือชนชั้นของบุคคลในสังคม ผ้าบางชนิดจะต้องได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์เท่านั้น ไม่สามารถที่คนธรรมดาสามัญจะหามาใช้เองได้ ข้อความในบันทึกของลาลูแบร์ บาทหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาพำนักอยู่ในกรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า “ผ้านุ่งที่มีลายงดงามบางชนิด เช่น ผ้าม่วงไหมยกดอกหรือผ้าม่วงไหมไม่ยกดอก และเช่นผ้าลายเนื้อดี อนุญาตให้ใช้นุ่งได้เฉพาะบุคคลที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น...” (สันต์ โกมลบุตร, 2510, หน้า 119)

เหตุที่ผ้าอินเดียโดยเฉพาะผ้าพิมพ์ลายได้รับความนิยมอย่างมากก็เนื่องจากความมีสีสันและลวดลายที่สวยงาม จิตรกรรมฝาผนังและสมุดภาพสมัยอยุธยาเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผ้าพิมพ์จากอินเดียได้ถูกใช้เป็นเครื่องแต่งกายและใช้ประโยชน์อื่นๆ อย่างกว้างขวาง เป็นต้นว่า ใช้ประดับตกแต่งบ้านเรือน ตกแต่งพาหนะในขบวนพิธี รวมไปถึงการถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาหรือเป็นข้าวของเครื่องใช้ในพุทธศาสนา เช่น ใช้เป็นผ้าห่อคัมภีร์ต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี นอกจากผ้าพิมพ์ที่สั่งเข้ามาจากอินเดียแล้ว อยุธยายังได้มีการผลิตผ้าพิมพ์ขึ้นใช้เองด้วย ดังหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในบันทึกของชาวต่างชาติที่อ้างถึงกษัตริย์สมัยอยุธยาได้ขอความช่วยเหลือจากบริษัท ดัทช์ ฮิสต์อินเดีย ให้ช่วยแนะนำพันธุ์เมล็ดฝ้ายและสีย้อมจากอินเดีย พร้อมทั้งช่างย้อม ช่างทอและช่างเขียนมาฝึกใช้ให้ช่างชาวอยุธยา ซึ่งในเอกสารฝ่ายไทยก็ได้กล่าวถึงว่ามีแหล่งผลิตผ้าพิมพ์ลายในกรุงศรีอยุธยาที่หน้าวัดบางขุนพรหม (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2530, หน้า 49)

ผ้าพิมพ์ลายสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325-2345) ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาของการเริ่มต้นฟื้นฟูประเทศ ในทุกด้านตั้งแต่เศรษฐกิจ การเมือง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ ซึ่งวัฒนธรรมบางอย่างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็ยังคงสืบต่อมาจากเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

วัฒนธรรมการใช้ฝ้ายยังคงสืบต่อมาดังเดิม คือกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ยังคงแต่งกายด้วยผ้าแพรพรรณมีราคา เช่นเดียวกับผ้าพิมพ์ลายก็ยังคงได้รับความนิยมในหมู่ชนชั้นสูง ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้มีพระราชกำหนดไว้ว่า “ไพร่บ่าวปอกเมล็ดงา ดอกส้ม ห้ามฝ้ายลายชาติเดียว” ซึ่งยังแสดงให้เห็นถึงการแบ่งชนชั้นด้วยเสื้อผ้า ระหว่างไพร่กับขุนนางอย่างชัดเจน

ในรัชกาลที่ 2 เริ่มที่จะมีฝ้ายลายเขียนทองใช้ ซึ่งวิธีการก็คือเอาผ้าพิมพ์นำมาเขียนลายทอง โดยใช้ยางมะเดื่อเขียนแล้วปิดทองทับลงไป ซึ่งใช้เวลาและความประณีตมาก ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงการแต่งกายของพระราชวงศ์ว่า “ทรงสนับเพลาและผ้าเขียนทอง ตาดเจียรขนาด (ฉลองพระองค์อย่างเทศ ทรงพระมาลา) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสนับเพลาเชิงงอน พระภูษาเขียนทอง ฉลองพระองค์ตาดจีบคาดเจียรขนาด สายรัดพระองค์เพชร” (ศุมาลย์ โทมัส, 2529, หน้า 28)

ในรัชกาลที่ 4 ได้มีการติดต่อกับต่างชาติมากขึ้น มีการปฏิรูปบ้านเมืองในทุกๆ ด้านจนมีความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลไปสู่การปฏิรูปทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปด้วย ในด้านการแต่งกาย พระองค์ทรงโปรดเกล้าให้สวมเสื้อเข้าเฝ้า โดยเป็นเสื้อแขนกระบอกซึ่งแต่เดิมนั้นการเข้าเฝ้าห้ามมิให้ใส่เสื้อเข้าไป นอกจากการเปลี่ยนแปลงในราชสำนักแล้วพระองค์ยังเป็นผู้นำในแบบอย่างตะวันตกด้วยพระองค์เองทำให้เจ้านาย และประชาชนทั่วไปเกิดความนิยมไปด้วย ความนิยมในการแต่งกายแบบตะวันตกนี้ ส่งผลให้มีความต้องการซื้อขายและผลิตผ้าขึ้นมากในประเทศ โดยเฉพาะผ้าชนิดต่างๆ ที่เคยมีการนุ่งห่มแบบโบราณก็มีความต้องการสูงขึ้นด้วย

ผ้าพิมพ์ลายยังคงได้รับความนิยมเรื่อยมาโดยตลอดในระยะหลังได้มีการปรับปรุงรูปแบบและลวดลายมากยิ่งขึ้น เริ่มใช้สีวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่ประมาณรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา โรงงานที่เมืองคุรุราช ผลิตฝ้ายลายไทยดอกเล็กๆ ส่งมาขายเมืองไทยโดยเฉพาะเรียกว่า ฝ้ายลายแขก และเป็นฝ้ายลอรุ่นหลังที่เข้ามาขายในสมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึงรัชกาลที่ 7 และหลังจากนั้นผ้าพิมพ์ลายจากอินเดียก็เริ่มสูญหายไปจากตลาดเมืองไทย (กฤษฎา พิณศรี, พชรินทร์ สุขประมุข, และประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, 2536, หน้า 22-24)

ลายไทยในสมัยต่างๆ

ลายไทยสมัยสุโขทัย

ลายไทยเขียนได้สวยงาม ปรากฏในงานศิลปะล้านนา เช่น ลายปูนปั้นที่วัดเจ็ดยอด หรือวัดโพธารามมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนับว่าลายปูนปั้นประดับเจดีย์ เป็นลายที่งามมาก วัดโพธารามมหาวิหารสร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. 1984-2030) ในสมัยสุโขทัย ก็มีลาย

ปูนปั้นงาม ประดับที่เจดีย์วัดพระมหาธาตุ วัดตะพังทองกลางและวัดเจดีย์สี่ห้อง อำเภอเมืองสุโขทัย และที่วัดนางพระยา อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย นับว่าเป็นลวดลายที่งดงามมาก ลวดลายฝีมือช่างสุโขทัยนิยมประดิษฐ์ตกแต่งเป็นลายกระหนก ถ้าเป็นลายดอกไม้มักประกอบลายกระหนกต่อกันให้เป็นเถาโค้งไปมา สลับกับลายดอกไม้เรียกว่า “ลายเครือเถา” และภาพสัตว์ที่นิยมทำคือ ภาพมังกรและหัวสิงห์ แม้ว่าไทยจะได้คิดการเขียนลวดลายส่วนหนึ่งมาจากอินเดีย แต่ก็มิได้ลอกลายของอินเดียลงไปทั้งลาย แต่ได้ดัดแปลงให้เป็นไปตามความนิยมของไทย ลายศิลาจำหลักในสมัยสุโขทัย มักใช้ลายกลีบบัว ลายดอกพุดตาน ลายก้านขดเช่น ลายศิลาจำหลักบนเพดานและผนังในช่อง กำแพงมณฑปวัดศรีชุม ส่วนลายปูนปั้นในสมัยสุโขทัยมักทำเป็นลายก้านขดและลายเครือเถาที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ ไม่มีกระหนกอ่อนช้อยเหมือนลวดลายในสมัยอยุธยา

ส่วนลายไม้จำหลักสมัยสุโขทัยที่เหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน คือเพดานจากพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอสวรรคโลก ซึ่งสลักตรงกลางเป็นลายดอกบัวและลายดอกพุดตานล้อม 3 ชั้น ต่อจากดอกพุดตานออกไปตรงมุมทั้งสี่ของเพดานสลักเป็นรูปเทพนม

ลายไทยสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยอยุธยาไม่นิยมจำหลักลายลงในศิลาเพราะอยุธยาตั้งอยู่ในที่ราบห่างไกลภูเขา จึงได้ดัดแปลงสัมภาระที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารโดยใช้อิฐ ปูน และไม้มากกว่าศิลา การจำหลักลายด้วยไม้นิยมใช้อย่างแพร่หลาย ดังศึกษาได้จากหน้าจั่ว ประตู และหน้าต่างโบสถ์วิหาร ลวดลายเหล่านี้ ตลอดจนลายปูนปั้นและลายรดน้ำ มีเหลือเป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน จิตรกรไทยในยุครัตนโกสินทร์ถือลายสมัยอยุธยาเป็นแบบฉบับกันต่อมา ลวดลายไทยต่างๆ มีอยู่หลายประเภท ทั้งการสลัก หล่อ ปั้น และเขียนลงในวัตถุ เช่น ศิลา สำริด จนกระทั่งทอลงในผืนผ้าและฝักด้วยมูลายที่ปั้นด้วยปูนหรือดินมักจะทำละเอียดกว่าลายจำหลักบนหิน เนื่องจากปูนหรือดินใช้ปั้นหรือตกแต่งเส้นลายได้สะดวก ส่วนลายที่จำหลักด้วยไม้มักจะทำได้ตามชอบใจ เพราะเป็นของอ่อนจำหลักได้ง่าย

ลายไทยมีชื่อเรียกหลายอย่างต่างๆ กันดังนี้

1. ลายบัว ลายบัวนิยมใช้ตกแต่งในสิ่งก่อสร้าง โดยมากมักจะใช้ทำลายปลายเสาขอบล่างของผนัง ลายประดับฐาน ขอบล่างของผนังโบสถ์ วิหาร กลีบขนุนปรางค์ และยอดมณฑป เป็นต้น
2. ลายลูกฟัก ใช้กับพื้นแบนเรียบ เช่น พื้นหน้ากระดาน กรอบประตู หอของหน้าต่าง
3. ลายกระจัง เป็นลายที่ใช้ตกแต่งตามพระราชยาน บุษบก หน้าบันหรือหน้าจั่ว ฐานพระพุทธรูป และใช้สำหรับสลักกาบกล้วย มีลายกระจังพื้นห้า กระจังพื้นสาม และกระจังพื้นปลา

4. ลายดาว ส่วนมากใช้สำหรับเขียนประดับเพดานโบสถ์วิหารหรือพระที่นั่งต่างๆ บางทีก็จำหลักเป็นดอกกลอยติดกับเพดาน เช่น ที่เพดานพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งปัจจุบันคือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

5. ลายกาบ โดยมากใช้สำหรับเป็นลายที่ฐาน เสิงเสา หรือมุมย่อไม้สิบสองของบุษบก ถ้าเป็นของเล็กๆ เช่น เติงหรือโต๊ะ ก็มักใช้ลายกาบโดยเรียกว่า ลายแข่งสิงห์ (ฉัตรภูมิกัทร จันทวิช, 2545, หน้า 95–97)

ผ้าพิมพ์ที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีลายต่างๆ ที่ใช้เป็นตัวอย่างดังนี้

ภาพที่ 2-1 ลายเทพพนมก้านแย่ง

ลายเทพพนมล้อมด้วยลายกนกเปลว จัดเป็นรูปพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือรูปดอกบัว นอกลายออกไปเป็นลายก้านแย่งที่ประดิษฐ์เป็นลายนาคอยู่ระหว่างลายพุ่มข้าวบิณฑ์ นาคแต่ละตัวกันด้วยลายดอกไม้หยาบๆ ทำให้ลายได้สัดส่วนดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 2-2 แก้วชิงดวง

ลายแก้วชิงดวง เป็นลายที่นำมาประดับเป็นลายผ้าพิมพ์อีกลายหนึ่ง โดยนำมาประกอบกับลายเครือเถาอื่นๆ ที่ให้ความงามอีกแบบหนึ่ง

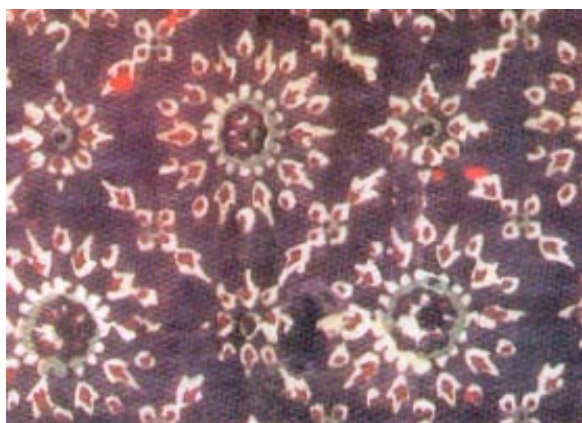
ภาพที่ 2-3 กิณรีรำ

ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ เทพนมสลับลายกิณรีรำ มีการจัดวางเป็นแถว แถวนวางลายพุ่มข้าวบิณฑ์เทพนมเป็นระยะๆ ล้อมประดับด้วยกนกเปลว และเส้นหยักเป็นกรอบแถวล่างเป็นลายกิณรีรำ วางลายสับหว่างกับลายเทพนม

ภาพที่ 2-4 ดอกลอย

ลายดอกลอย เป็นลายไทยที่แปลงมาจากดอกไม้สี่กลีบนิยมนำมาทำลายผ้าเป็นดอกเล็กๆ เต็มผืน บางครั้งนำมาประกอบกับลายก้านแย่ง เป็นลายดอกลอยก้านแย่ง

ภาพที่ 2-5 ดาราราย

ลายดาราราย เป็นลายดาวที่ช่างได้รังสรรค์ขึ้นสำหรับบนพาดาน โบสถ์วิหารมีลักษณะ คล้ายลายดอกไม้ และบางท่านกล่าวว่าเป็นลายดอกจอก ลายดาราราย นิยมนำมาตกแต่งเป็นลาย ผ้าพิมพ์ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา สามารถศึกษาได้จากผ้านุ่งของเทวดาที่เขียนอยู่ในภาพจิตรกรรม ฝาผนัง และชิ้นผ้าจริงที่หอคำภีร์หรือตำรายาไว้แต่โบราณ

ภาพที่ 2-6 พุ่มข้าวบิณฑ์

ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นลายโบราณเช่นกัน ประดิษฐ์มาจากรูปดอกบัว นำมาตกแต่ง ประกอบกับลายอื่นเพื่อประดับในลายผ้า ที่พบในผ้าพิมพ์ลายโบราณ เป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ พรหมก้านแย่งสลับลายกนิริรา หรือเทพรา คือลายหลักเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ใช้ลายกนกเปลว ล้อมรอบรูปพระพรหมสี่พระกรครึ่งองค์ พระหัตถ์คู่กลางประนมอยู่หว่างพระอุระ พระหัตถ์ที่เหลือ ทั้งซ้ายขวาทรงถือดอกไม้ ลายพุ่มข้าวบิณฑ์นี้ล้อมรอบด้วยลายเทพพนมทั้งสี่ด้าน หันพระเศียร ชนกันที่กลางแนว ลายตรงยอดและด้านล่างของลายพุ่มข้าวบิณฑ์ พระหัตถ์ของเทพสององค์ที่อยู่ ตรงข้ามกันยกขึ้นในท่ารำมาบรรจบกัน ระหว่างพระบาทคั่นด้วยลายประจายามและมีกนกเปลว ประดับเป็นแห่งๆ เพื่อประกอบให้ลายเทพรำนี้อยู่ในแนวรูปสี่เหลี่ยมเพิ่มความงดงามให้แก่ลาย ยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2-7 ลายราชวัติ

ลายราชวัติ เป็นลายดาวตารางสีเหลี่ยมประดิษฐ์เข้ากับลายดอกไม้ เครือเถา และลายเทพพนม

ภาพที่ 2-8 ลายประจำยาม

ลายประจำยาม เป็นลายโบราณประดิษฐ์มาจากลายดอกไม้สี่กลีบที่มีการนำมาตกแต่งงานประณีตศิลป์และอาคารสถาปัตยกรรมตั้งแต่สมัยทวารวดี หรือพุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา จนถึงสมัยรัตน โกสินทร์ ปรากฏทั้งเป็นลายปูนปั้นและลายประกอบภาพจิตรกรรม

ผ้าผนัง โดยมีการปรับรายละเอียดแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย ที่ปรากฏในลายผ้ามีรายละเอียด คือเป็นลายประจำยาม ประกอบด้วยลายก้านขดสองลาย แยกออกจากช่อดอกไม้ดอกเดียวกัน เรียกว่า ลายประจำยามก้ามปูคั่นด้วยแนวดอกไม้แปดกลีบ ในสมัยโบราณหากนำมาตกแต่ง ในเครื่องประดับ เช่น กำไล เข็มขัด ลายประจำยามจะใช้ได้เฉพาะเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ และพระบรมราชวงศ์เท่านั้น

ผ้าพิมพ์ลายที่ใช้กันอยู่ในสังคมไทยมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตาม ฐานะความเป็นอยู่และสถานภาพทางสังคมของผู้ใช้ อาจแบ่งออกได้ดังนี้คือ

1. ผ้าลายอย่าง

ความหมายของคำว่า “ลายอย่าง” นั้นโดยทั่วไปหมายถึงลายที่ทำตามแบบอย่างของหลวง อาจเป็นผ้าพิมพ์ ผ้ายก ผ้าปูม ฯลฯ ที่ทำตามอย่างของราชสำนักหรือแบบลายของหลวง (จิรา จงกล, 2528, หน้า 188) อย่างไรก็ตาม บางท่านก็ได้ให้ความหมายของลายอย่างแตกต่างกันออกไปว่าหมายถึง “อย่างนอก” ตรงกับที่เรียกว่า “ของนอก” ซึ่งนับถือกันว่าเป็นของดี

ผ้าพิมพ์ลายอย่างในสังคมไทยในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น พระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์เท่านั้นถึงจะมีสิทธิใช้ พวกขุนนางหรือประชาชนจะมีโอกาสใช้ได้ ก็ต่อเมื่อได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผ้าพิมพ์ที่มีคุณภาพเป็นรอง หรือคุณภาพต่ำ ผ้าลายอย่างที่เป็นของหลวงพระราชทานขุนนางเรียกว่า “สมบัติกลาย”

ภาพที่ 2-9 ผ้าลายอย่าง

ผ้าพิมพ์ลายอย่าง อาจแยกออกได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. ผ้าทองแดงหรือผ้าทองสี เป็นผ้าที่กลางผ้าเป็นสีเหลืองไม่มีลาย เจึงผ้าและชายผ้ามีลายกรวยเชิงหลายชั้น
2. ผ้าทองลาย คือมีการตกแต่งที่บริเวณท้องผ้าเป็นลวดลายต่างๆ มีเชิงมีชายหลายชั้น
3. ผ้าทองลาย ชนิดมีเชิงแคบๆ และมีชายกรวยเชิงชั้นเดียว
4. ผ้าทองลาย ชนิดมีชายกรวยชั้นเดียว ไม่มีเชิง

2. ผ้าเลียนอย่าง

หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ผ้าปลอมหรือจำลองลายอย่าง เป็นผ้าที่ช่างอินเดียพยายามเลียนลายเลียนแบบลวดลายไทย แต่เขียนได้ไม่เหมือนและขาดความประณีตจึงเป็นผ้าที่มีราคาต่ำ มีทั้งชนิดที่มีเชิงมีชาย และชนิดมีชายไม่มีเชิง ใช้เป็นผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าคลุม ผ้าปู ที่มีเชิงรอบทั้งสี่ด้าน ทำตามแบบผ้าลายอย่างของหลวง ผ้าเลียนอย่างนี้เป็นผ้าที่ทำขึ้นสำหรับให้ขุนนางและคหบดีซื้อหามาใช้ได้

3. ผ้าลายนอกอย่าง

เป็นผ้าลายที่ทำตามแบบอินเดีย มีทั้งชนิดที่มีเชิงชาย และชนิดที่มีแต่ชายไม่มีเชิง ผ้าชนิดนี้มักไม่ค่อยเป็นที่นิยม เนื่องจากลวดลายไม่ถูกรสนิยมของคนไทย เมื่อส่งมาจำหน่ายจึงมีราคาต่ำ คนสามารถซื้อหามาใช้เองได้

ภาพที่ 2-10 ผ้าลายนอกอย่าง

4. ผ้าเขียนทอง

ผ้าเขียนทองเป็นผ้าที่ใช้ได้เฉพาะพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง ในการประกอบพระราชพิธีสำคัญได้สืบทอดตลอดมาจนกระทั่งรัชกาลปัจจุบัน เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก (ฉัฏฐุภักทร จันทวิช, 2545, หน้า 122) โดยช่างหลวงจะเขียนเส้นทองทับลงบนลายผ้าลายซึ่งเป็นผ้าพิมพ์ลายอย่างจากอินเดียเป็นลายทองอร่ามทั้งสิ้น

ผ้าเขียนทองเป็นผ้าที่มีความสำคัญมากนอกจากจะใช้เป็นภูษาทรงของพระมหากษัตริย์แล้วในสมัยรัชกาลที่ 4 ยังปรากฏหลักฐานว่า ได้ใช้เป็นเครื่องราชบรรณาการส่งไปถวายราชสำนักของต่างประเทศด้วย (จิรา จงกล, 2528, หน้า 190)

ภาพที่ 2-11 ผ้าลายเขียนทอง

ภาพที่ 2-12 ผ้าลายเขียนทอง

ภาพที่ 2-13 ผ้าลายเขียนทอง

5. ผ้าลายแขก

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ผ้าลายเป็นที่นิยมทั่วไป พ่อค้าอินเดียจึงได้ผลิตผ้าลายนอกอย่าง ดอกเล็ก ๆ เข้ามาจำหน่ายแก่ประชาชน เรียกว่า ผ้าลายแขก เป็นผ้ารุ่นหลังผลิตขึ้นระหว่างรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่ได้รับความนิยมมากได้แก่ผ้าที่ส่งมาจากบริษัทค้าผ้าที่เมืองสุรัต เช่น บริษัทมัสกาตี (Maskati) เวสี (Vasi) เบกหวาล (Baghwall) ที่เรียกว่า ผ้ามัสกาตี ผ้าวาสิ เป็นต้น (กฤษฎา พิณศรี, พชรินทร์ สุขประมุข, และประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, 2536 หน้า 18)

อุตสาหกรรมผ้าพิมพ์ลายในประเทศไทย

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองไทยมีความต้องการใช้ผ้าพิมพ์อยู่ตลอดเวลา ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในราชสำนักหรือกลุ่มขุนนาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลังผ้าพิมพ์ลาย มีปริมาณการใช้ที่ค่อนข้างสูง ซึ่งผ้าพิมพ์ชนิดต่างๆ จากต่างประเทศ โดยเฉพาะผ้าพิมพ์จากอินเดียได้เป็นสินค้านำเข้ามายาขายในประเทศไทยในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก จึงทำให้คนไทยได้คิดที่จะผลิตผ้าพิมพ์ลายขึ้นมาใช้เองในรูปของงานอุตสาหกรรม

การทำผ้าพิมพ์ลายในประเทศไทยนั้น จากหลักฐานทางด้านเอกสาร ได้แสดงให้เห็นว่าการทำผ้าพิมพ์ลายขึ้นใช้เองภายในประเทศ แต่ในลักษณะการผลิตจะเป็นในรูปของงานหัตถกรรม มีการทำเพียงเล็กน้อย และไม่ได้ทำกันอย่างจริงจังนัก ซึ่งอาจเนื่องจากความไม่ชำนาญ หรือ ความงดงามไม่เท่าของต่างชาติจึงไม่มีผู้นิยม

การทำผ้าพิมพ์ลายในเมืองไทยนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงกล่าวไว้ว่า มีฝรั่งริเริ่มทำในเมืองไทย โดยส่งเครื่องจักรกลเล็กๆ เข้ามาทำ พระยาเทวาภินิมิต เป็นผู้ออกแบบลายไปขายแบบละ 200 บาท แต่ทำแล้วไม่ได้กำไรจึงล้มเลิกไป (สุมาลย์ โทมัส, 2529, หน้า62) นอกจากนี้ก็ยังมีผู้ผลิตอีกหลายราย แต่ไม่ได้มีใครทำอย่างจริงจัง จนกระทั่ง พ.ศ. 2475 นายเอ็กเซ็ง แซ่จั่ว ซึ่งเป็นคนจีนที่อยู่ในประเทศไทยเป็นผู้คิดผลิตผ้าพิมพ์ลายอย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นผู้มีความชำนาญในเรื่องของการปักทอ การย้อมผ้า และมีความรู้ด้านอุตสาหกรรม

นายเอ็กเซ็ง ได้เริ่มทำผ้าพิมพ์ลายไทยขึ้น โดยทดลองพิมพ์ลายเต็มผืนขนาดกว้าง 1 หลา ยาว 3.5 หลา ด้วยวิธีใช้แม่พิมพ์ทองเหลืองขนาด 10 X 5 เซนติเมตร แบบ Block printing ซึ่งเป็นเทคนิคเดียวกันกับที่ใช้พิมพ์ลายผ้าในอินเดีย ปรากฏว่าผ้าที่พิมพ์นั้นมีคุณภาพดี สีสวย ลายคมชัด มีคุณภาพดีกว่าผ้าพิมพ์จากอินเดีย ซึ่งนับว่าประสบความสำเร็จด้วยดี จึงมีผู้นิยมใช้กันมาก เพราะเป็นผ้าลายไทยที่มีลวดลายไทยมากกว่าผ้าอินเดียเพราะทำจากฝีมือคนไทย

จากความสำเร็จในการทดลองพิมพ์ผ้าในเมืองไทย จนทำให้การผลิตไม่พอกับความต้องการของตลาด เพราะเป็นการพิมพ์ด้วยมือ ต่อมานายเอ็กเซ็ง จึงได้สร้างเป็นโรงงานอุตสาหกรรม และใช้เทคนิคการพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ผ้า Screen printing จากเยอรมันแทนการพิมพ์ด้วยบล็อก ทำให้ผลิตผ้าพิมพ์ได้มีประสิทธิภาพ และมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการในปี พ.ศ. 2499 จึงได้เปิดโรงงานอย่างเป็นทางการ ใช้ชื่อว่า “โรงงานศิลปะไทย” ใช้เครื่องหมายการค้า ตรา รามสูร-เมฆขลา

ผลจากการที่คนไทยสามารถผลิตผ้าพิมพ์ลายขึ้นใช้เองได้เป็นผลสำเร็จและมีคุณภาพดีกว่าผ้าพิมพ์ลายที่นำเข้าจากอินเดีย จึงทำให้มีผู้นิยมใช้ผ้าพิมพ์ลายของไทยมากยิ่งขึ้น ทำให้ผ้าพิมพ์ลายของอินเดียจำหน่ายได้น้อยลง และในที่สุดพ่อค้าก็เลิกสั่งเข้ามาจำหน่ายผ้าพิมพ์ลาย

จากอินเดียจึงหมดไปจากตลาดเมืองไทย

ในปี พ.ศ. 2482 ได้เกิดโรงงานพิมพ์ผ้าลายไทยขึ้นอีกใช้ชื่อว่า โรงงานประณีตอุตสาหกรรม ผลิตผ้าลายไทย พิมพ์ 4 สี เนื้อผ้าดีสีไม่ตก ใช้เครื่องหมายการค้าตราสาวตรี ซึ่งผลิตผ้าลายไทยจำหน่ายในขนาดและราคาที่เท่ากันกับผ้าพิมพ์ลายของโรงงานศิลปะไทย

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2482-พ.ศ. 2484 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น บ้านเมืองอยู่ในภาวะข้าวยากหมากแพง ประสบปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต เพราะในการพิมพ์ผ้านี้ ได้สั่งผ้าฝ้ายเนื้อดีจากประเทศฮอลแลนด์เข้ามาเป็นวัตถุดิบ เมื่อเกิดสงครามจึงไม่สามารถสั่งผ้าฝ้ายเข้ามาได้ ทำให้โรงงานทั้งสองประสบปัญหา ประกอบกับในสมัยนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกประกาศรณนิยม ห้ามประชาชนนุ่งผ้าม่วง ผ้าโจงกระเบน โดยให้หันมาใช้ผ้าถุงแทน ทำให้โรงงานศิลปะไทยต้องขายกิจการให้กับโรงงานประณีตอุตสาหกรรม เพราะไม่อาจสู้กับสภาวะทั้งในด้านการผลิตและจำหน่ายได้ ซึ่งทางโรงงานประณีตอุตสาหกรรมก็ต้องปรับเปลี่ยนการผลิตมาเป็น การผลิตผ้าถุง โดยใช้ผ้าจากญี่ปุ่นนำมาย้อมแล้วพิมพ์ 2 สีปิดฉลากตรา วีระนารี ซึ่งได้รับความนิยมจากตลาดเป็นอย่างดี (กฤษฎา พินศรี, พชรินทร์ สุขประมุข และประภัศร โพธิ์ศรีทอง, 2536, หน้า 24-26)

องค์ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีพิมพ์ลายผ้า

ในปัจจุบัน ผ้าพิมพ์ลายและขบวนการพิมพ์ผ้าในประเทศไทยได้พัฒนาเกิดเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง เป็นการพิมพ์ด้วยเครื่องจักรที่ทันสมัยตามระบบอุตสาหกรรม เกิดโรงงานพิมพ์ผ้าขึ้นมากมายหลายแห่ง เทคนิคยังไม่ค่อยดีนักแต่ลวดลายที่พิมพ์ก็ได้พัฒนาขึ้นเป็นลายไทยประยุกต์ และลวดลายที่ออกแบบขึ้นใหม่ เพื่อให้เข้ากับลักษณะชนิดของผ้า ประโยชน์ใช้สอยและความต้องการของตลาด

การพิมพ์ลายผ้านั้นนับแต่โบราณได้มีการคิดค้นและดัดแปลงเทคนิควิธีการอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ได้งานพิมพ์ที่มีคุณภาพ ซึ่งในแต่ละภูมิภาคจะมีเทคนิคและวิธีการที่แตกต่างกันออกไป และในปัจจุบันรูปแบบและขบวนการพิมพ์บางอย่างยังเป็นที่นิยมและใช้กันอยู่ จะมีที่เปลี่ยนแปลงบ้างก็คือกระบวนการผลิตในงานอุตสาหกรรมที่จะต้องมีการพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมและมีคุณภาพอยู่เสมอ เทคนิคและวิธีการพิมพ์ตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบันมีดังต่อไปนี้

วิธีการเขียนแล้วย้อม

อียิปต์ใช้วิธีนี้พิมพ์ผ้าเมื่อประมาณ พ.ศ. 1550 อินเดียพิมพ์ผ้าด้วยวิธีนี้มาก่อนหน้านี้

หลายร้อยปี ผ้าพิมพ์ดอกขจัดมันของอินเดีย (Chintz) พิมพ์ด้วยวิธีนี้วิธีพิมพ์ใช้พิมพ์ด้วยสารช่วยติด หรือ ไบเคอร์ (Mordant or Binder) แทนสี เวลาเขียนจะเขียนด้วยสารช่วยติดหลายๆ ชนิด เมื่อนำไปย้อมสีจะกลายเป็นสีต่างๆ กัน บางครั้งจะใช้สีฟุ้งเขียนปนไปบ้าง ทำให้มีลวดลายเป็นสีเดิมของผ้าด้วย ต่อมาใช้สีแดงจากต้นเข็ม (Madder) พิมพ์แทนสารช่วยติด ทำให้ลักษณะของผ้าสวยงาม อีกแบบอย่างอังกฤษนิยมใช้พิมพ์ผ้าไหมทำผ้าผูกคอผู้ชายให้สีเข้มสดใส เรียกว่า Madder Printing ปัจจุบันใช้สีสังเคราะห์แทนสีธรรมชาติ แต่ยังคงเรียกชื่อตามเดิมอยู่ ขบวนการพิมพ์เช่นเดียวกับการพิมพ์ด้วยสารช่วยติดย้อมครั้งเดียว ได้หลายสีเมื่อย้อมแล้วต้องย้อมทับด้วยสารเคมีอีกครั้งเพื่อให้สีติด

วิธีพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ไม้

จีนเป็นผู้ริเริ่มวิธีนี้ก่อนประเทศอื่นทั้งหมด อังกฤษนำไปดัดแปลงให้ทำงานและได้ผลดีขึ้น โดยแกะลายเป็นภาพกลบลงบนแผ่นไม้ ถ้าใช้ไม้เนื้อแข็งจะได้เส้นคมสวยงาม แม่พิมพ์ขนาดไม่เกิน 45 เซนติเมตร หนาประมาณ 7.5 เซนติเมตร เอาสีทาแม่พิมพ์แล้วกดลงบนผ้าทำได้ซ้ำมาก ถ้ายิ่งพิมพ์หลายสียิ่งซ้ำมาก จำนวนได้ว่าถ้าพิมพ์สีเดียวบนผ้าหน้ากว้าง 75 เซนติเมตร ยาว 25 เซนติเมตร จะต้องกดแม่พิมพ์ถึง 700 ครั้ง

วิธีพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ไม้เนื้อถั่วได้ว่าเป็นวิธีพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุด นอกจากจีนซึ่งคาดกันว่าเป็นผู้เริ่มใช้วิธีการพิมพ์นี้ ในอินเดียก็นิยมการพิมพ์ผ้าด้วยแม่พิมพ์ไม้

วิธีผูกแล้วย้อม

การตกแต่งผ้าด้วยวิธีนี้นับเป็นวิธีเก่าแก่ที่สุดวิธีหนึ่ง เป็นศิลปะของประเทศทางตะวันออกเรียกว่า Plangi ตอนที่ไม่ต้องการให้ติดสีจะใช้เส้นด้ายผูกให้แน่นแล้วพันทับไม่ให้สีซึมผ่านเข้าได้ นำไปย้อมในน้ำสีเย็น ได้ลวดลายเป็นสีเดิมของผ้าพื้นสีเข้ม หรือวิธีทำผ้ามัดหมี่

วิธีเย็บแล้วย้อม

เป็นวิธีเดียวกับการผูกแล้วย้อมแต่เปลี่ยนมาใช้วิธีเย็บแทนจะทำให้ลวดลายเปลี่ยนตามแนวฝีเข็มที่เย็บ มีความสวยงามและพิสดารยิ่งกว่าการผูกแล้วย้อม

วิธีพิมพ์แบบปาเต๊ะ

ปาเต๊ะมาจากคำว่า batik ของชาว ใช้เรียกวิธีพิมพ์ผ้าพื้นเมืองของตน เราใช้เรียกโสร่ง พิมพ์ดอกขอชาวว่า โสร่งปาเต๊ะ ยังคงทำกันมากในประเทศอินโดนีเซีย ใช้สีฟุ้งละลายเขียนผ้าเป็นลวดลายต่างๆ ย้อมด้วยสีเย็น สีจะไม่ซึมเข้าไปติดตอนที่เขียนสีฟุ้งไว้ ดัมเอาสีฟุ้งออกจะปรากฏลายสีขาวบนพื้นสี ถ้าต้องการหลายสีต้องทำซ้ำกันหลายๆ ครั้ง ลวดลายที่สวยงามมากต้องย้อมถึง

16 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้เขียนจีฟี่มีหลายแบบ ที่ใช้ได้ดีที่สุดมีรูปเหมือนปากกา ที่ด้ามมีกระบอกเล็กๆ ติดอยู่ มีท่อสำหรับปล่อยให้น้ำจีฟี่ไหลออกมาตามปากกาได้ เอาจีฟี่ใส่ในกระบอกจนไฟให้ละลาย พอแข็งต้องลงไฟใหม่ทุกครั้ง เครื่องเขียนนี้เรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า Tjoint กว่าจะได้ผ้าแต่ละผืนช้ามาก ภายหลังทำเทียมโดยใช้แม่พิมพ์ไม้ วิธีของชาวผัดกับของชนชาติอื่นกล่าวคือ ชาวชวาใช้แผ่นทองแดงฝังลงในเนื้อไม้ให้สูงขึ้นมาเป็นลายจุ่มลงในน้ำจีฟี่พิมพ์ผ้าแล้วย้อม เช่นเดียวกับการเขียนด้วยมือ วิธีนี้ชาวชวาเรียกว่า Tjap บางประเทศในยุโรปพิมพ์ดอกผ้าด้วยวิธีคล้ายคลึงกันนี้ แต่ใช้แป้งข้าวเจ้าหรือแป้งจากพืชอื่นๆ แทน

วิธีพิมพ์ด้วยเย็น

เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้กันก่อนในกลุ่มประเทศตะวันออก ชาวชวาเรียกว่า Ikat ญี่ปุ่นเรียกว่า Nasuri เป็นรากฐานดั้งเดิมของการพิมพ์ด้วยเย็นในปัจจุบัน ทำโดยผูกด้วยเย็นเป็นตอนๆ แล้วย้อมก่อนสับตะกอก บางครั้งย้อมด้วยผงด้วยวิธีเดียวกัน เมื่อทอแล้วจะปรากฏเป็นลายต่างๆ เส้นไม่สม่ำเสมอ ดูงดงามเป็นศิลปะอีกแบบหนึ่ง

วิธีพิมพ์ด้วยแบบกระดาษชุบจีฟี่ของญี่ปุ่น

ใช้กระดาษเหนียวเนื้อละเอียดสีขาวเขียนลาย ชุบพาราฟินผสมจีฟี่นับเป็นแม่แบบ การพิมพ์ด้วยซิลค์สกรีน ญี่ปุ่นได้ดัดแปลงแก้ไขจนกระทั่งกลายเป็นศิลปะประจำชาติ เจาะกระดาษลายตอนที่ต้องการให้เป็นสี่ออก ใช้แป้งจุ่มสักระบายตามช่อง ต่อมาใช้แป้งขบแข็งกรีดบนตะแกรงลวดให้ติดลงไปเป็นจุดๆ ถึบบ้างบางบ้างเป็นศิลปะอีกแบบหนึ่ง ต่อมาได้นำลายนี้ไปติดที่สกรีนแล้วพิมพ์สีเช่นเดียวกับพิมพ์ผ้าชนิดอื่น

การพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์กระดาษนี้ยังคงใช้ตกแต่งผ้าให้สวยงามอยู่ ลายที่ได้ค่อนข้างหายาก และต้องเป็นลายที่จบในตัวเอง แม้ว่าระยะหลังญี่ปุ่นได้พยายามใช้ผมนคนผูกลายที่ตัดขาดให้ติดกัน ก็ยังพิมพ์ลายละเอียดไม่ได้ สมัยหนึ่งเคยใช้พิมพ์สารช่วยติดอย่างเหนียว (Adhesive) แทนสีแล้วโรยด้วยเส้นใยละเอียดท่อนสั้นๆ ทำให้ได้ลวดลายเป็นดอกกำมะหยี่

วิธีพิมพ์ด้วยสกรีน (Screen Printing)

นับเป็นวิธีพิมพ์ผ้าที่สำคัญที่สุด ใช้ไม้หรือโลหะทำเป็นกรอบไม้สี่เหลี่ยม ใช้ผ้าไหมหรือไนลอนเนื้อละเอียดขึงให้ตึง ใช้กระดาษไขหรือเล็กเกอร์ฟิล์มเกาะเป็นลวดลายติดที่สกรีน เวลาพิมพ์ใช้มีดขูดหรือไม้กรีดให้สีไหลออกมาตามช่องผ้า จะได้ลวดลายสวยงาม

การทำลายลงบนสกรีนทำได้หลายวิธี ตั้งแต่การใช้กระดาษ เล็กเกอร์ฟิล์ม เคลือบด้วย เล็กเกอร์ทับลงบนลายที่เขียนด้วยดินสอเกรยอง หรือโดยวิธีถ่ายภาพ ที่นับว่าเร็วและดีที่สุด คือการถ่ายภาพ แต่ราคาเครื่องถ่ายภาพแพงมาก

วิธีพิมพ์ต้องใช้สกรีน 1 อันต่อสีฟิล์ม 1 สี ยิ่งใช้สีมากเท่าไรก็ต้องใช้สกรีนมากขึ้นเท่านั้น เวลาพิมพ์ต้องจัดระยะการเคลื่อนสกรีนให้แน่นอน โตะพิมพ์ต้องไม่สูงจนเกินไป พื้นโตะปูลาดด้วยจี๊sing ความยาวของโตะที่นิยมกันอยู่ในระหว่าง 25–30 หลา

วิธีพิมพ์ด้วยสกรีนอัตโนมัติ (Automatic Silk-screen)

เพื่อให้ผลิตผ้าได้เร็วขึ้น บริษัท Busen machinery ประดิษฐ์เครื่องจักรพิมพ์สกรีนอัตโนมัติเป็นผลสำเร็จ การเลื่อนผ้าสกรีนและไม้ปาดสี (Squeegee) ทำงานด้วยกำลังไฟฟ้า พิมพ์ได้ 8 สี กรอบสกรีนสามารถปรับให้สูงต่ำได้ตามความต้องการ เวลาเดินเครื่องผ้าจะเคลื่อนที่ไปข้างหน้าเท่ากับความเร็วของสกรีน

วิธีพิมพ์ด้วยลูกกลิ้ง (Roller Printing)

เครื่องพิมพ์ประดิษฐ์โดยชาวอังกฤษชื่อ Bell เมื่อ พ.ศ. 2328 โดยรวมขบวนการพิมพ์ ภาพสีธรรมชาติและการแกะลายบนลูกกลิ้งเข้าด้วยกันแล้วดัดแปลงเครื่องพิมพ์บ้างเล็กน้อยใช้พิมพ์ผ้าแทนพิมพ์กระดาษ

คุณภาพของผ้าพิมพ์แตกต่างกันหลายชนิด ขึ้นอยู่กับสีและขบวนการพิมพ์ตลอดจน กระทั่งการเตรียมผ้าก่อนพิมพ์ ขบวนการแกะลายบนลูกกลิ้งสรุปย่อๆ ได้ดังนี้

1. เขียนลาย ขนาดต้องไม่ใหญ่เกินกว่าเส้นรอบวงของลูกกลิ้ง และต้องครบ 1 รอบลาย บริบูรณ์

2. ถ่ายภาพลายลงบนลูกกลิ้ง ให้ครบตามสีที่ต้องการพิมพ์

3. แกะตอนที่ไม่ต้องการให้ติดสีออกโดยขบวนการเดียวกับการทำบล็อกพิมพ์หนังสือ (Photo-chemical Process) แกะด้วยมือก็ได้แต่ช้ามาก บางแห่งยังใช้เข็มหรือของมีคมแกะก็ได้

ขนาดเส้นรอบวงของลูกกลิ้งมีตั้งแต่ 14–36 นิ้ว กว้างตั้งแต่ 46–60 นิ้ว ลูกกลิ้งทองแดงนี้ ข้างในโพรงใช้เหล็กเป็นแกน ยึดด้วยหมุดให้แน่น นำลูกกลิ้งไปติดเข้ากับเครื่องพิมพ์มีเครื่องช่วยจัดระดับความกดระหว่างลูกกลิ้งกับผ้าให้พอดี มีถาดสี และมีดปาด เอาสีที่มากเกินความต้องการออก ด้านล่างของผ้าพิมพ์รองด้วยผ้าหรือกระดาษชุ่มน้ำให้ดูดสีที่มากเกินความต้องการออก ชั้นล่างสุดเป็นผ้ายางหรือผ้าอัดหรือจะใช้ผ้ากระสอบทอดด้วยใยลินินและขนสัตว์ปนกันก็ได้ การรองผ้าหลายชั้นเพื่อให้พื้นนุ่มรองรับน้ำหมึกจากลูกกลิ้งได้โดยสม่ำเสมอ

เครื่องพิมพ์ธรรมดาพิมพ์ได้นาทีละ 100–200 หลา แต่ละรอบที่ลูกกลิ้งหมุนจะได้ลายออกมา 1 ริ้วติดสีเดียว ถ้าพิมพ์หลายสีก็ต้องใช้ลูกกลิ้งหลายอัน ถ้าเป็นเครื่องพิมพ์ทันสมัยจะพิมพ์ได้ทีเดียวหลายสี ลายจะชัดเจนและสวยงามเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการแกะลาย

ภายหลังจากพิมพ์เสร็จแล้ว ต้องผ่านเข้าเครื่องอบให้สีแห้ง แล้วอบด้วยความร้อนสูงหรือไอน้ำให้สีติด ไม่ลอก ต้มน้ำสบู่ให้สีส่วนเกินหลุดออก

การพิมพ์แบบสแตencil (Stencil Printing)

ใช้วัสดุไม่ซึมน้ำจะเป็นลวดลายสำหรับให้สีผ่านลงไป เป็นแบบพิมพ์เก่าแก่ที่ชาวจีนเป็นผู้ริเริ่ม และได้ถูกปรับปรุงให้ขบวนการพิมพ์ดีขึ้นด้วย ชาวญี่ปุ่นเริ่มจากการใช้กระดาษเหนียวชุบเทียน ปรับปรุงเป็นกระดาษอย่างอื่นที่เหนียวและทนน้ำมากกว่า บางครั้งใช้แผ่นโลหะบางๆ ใช้ฟูกัน ฟองน้ำหรือแปรงจุ่มสีระบายลงตามช่องที่เจาะไว้เป็นลวดลายตามต้องการปัจจุบันกระทำเป็นงานศิลปะอย่างหนึ่ง ที่ทำเป็นอุตสาหกรรมมีเฉพาะในประเทศญี่ปุ่น แต่ได้ปรับปรุงขบวนการพิมพ์ให้นำมาพิมพ์ด้วยสกรีนได้

การพิมพ์แบบบล็อก (Block Printing)

เป็นวิธีพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุด มีหลักฐานปรากฏว่า มนุษย์รู้จักทำกันมานานกว่า 5,000 ปี ด้วยบล็อกทำด้วยวัสดุต่างๆ กัน โดยปกติจะเป็นไม้เนื้อละเอียด น้ำหนักเบา แกะเอาส่วนที่ไม่ต้องการให้สีติดออก เหลือเป็นลวดลายนูนเด่นขึ้นมา นำไปจุ่มสีแล้วกดลงบนผ้าที่ต้องการพิมพ์ สีพิมพ์ต้องผสมให้ข้นมากกว่าการพิมพ์ชนิดอื่น จึงจะติดบล็อกได้ดี

การพิมพ์ทับ (Over Printing)

ผ้าที่ต้องการเปลี่ยนให้มีสีเข้มขึ้นหรือดูเป็นการพิมพ์ซ้อนกันหลายสี ลวดลายหลายแบบ ใช้พิมพ์ซ้อนกันหลายครั้ง เป็นวิธีลดราคาค้นทุนของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง และยังสามารถลวดลายประหลาด ไม่เหมือนใครออกมาอีกด้วย วิธีพิมพ์ต้องพิมพ์สีอ่อนก่อน

การพิมพ์แบบลอส (Blotch Printing)

เป็นการพิมพ์สีพื้น ผ้าที่พิมพ์ด้วยสีสามารถดูใจผู้ซื้อได้ดี เพราะสีพื้นที่ปรากฏนั้น ไม่เหมือนกับการพิมพ์โดยวิธีอื่น สีไม่ติดผ้าเป็นปื้นใหญ่ แต่กลับคิดเป็นลายเส้นขนานขนาดเล็กมากประมาณ 20–200 เส้น ต่อ 2.5 เซนติเมตร เมื่อมองระยะไกลจะไม่เห็นเส้นขนาน แต่เห็นเป็นสีพื้นโดยตลอด ด้านหลังของผ้าปรากฏเป็นเส้นขนานค่อนข้างชัดเจน แต่ไม่เท่ากับการพิมพ์สองหน้า ลวดลายนิยมพิมพ์สีขาวบนพื้นสีต่างๆ

การพิมพ์ด้วยสารละลาย (Burn-out Printing)

เมื่อพิมพ์ด้วยวิธีนี้ ผ้าที่นำออกจำหน่ายบางทีจะมีลักษณะคล้ายผ้าลูกไม้ เนื้อผ้าบาง โปร่งใสเหมือนแพรชีฟอง ส่วนดอกหนาที่บางทีทอเป็นห่วง กระด้างแข็ง บางทีอัดเป็นรอยย่นเหมือนผ้าแม่สอด ผ้าที่จะนำมาพิมพ์วิธีนี้ได้ต้องทอด้วยใย 2 ชนิด แล้วนำมาพิมพ์ด้วยสารเคมีละลายใยชนิดหนึ่งออกไป จะได้ผ้าที่มีลักษณะดังกล่าว

วิธีพิมพ์ใช้พิมพ์ผ้ากำมะหยี่ไว้ บางทีจะพิมพ์แบบละลายขนกำมะหยี่ออกไปเสียบ้าง บางทีจะพิมพ์ให้ขนกำมะหยี่ที่ตั้งสั่นนอนแบบราบ ทำให้เกิดเงาสะท้อนแสงต่างกัน ดูเป็นลวดลายสวยงามอีกแบบหนึ่ง

การพิมพ์ดอกขนก้ามะหยี่ (Flock Printing)

ผ้าที่มีดอกเหมือนผ้าก้ามะหยี่ ไม่ว่าจะเป็นผ้าพื้นบางหรือหนา ถ้าตรวจดูด้วยแว่นขยายจะเห็นว่า ขนก้ามะหยี่นั้นเรียงตัวกัน 2 แบบ แบบหนึ่งเส้นขนไม่เป็นระเบียบตั้งก็มีนอนก็มี แต่ซ้อนกันหนาหลายชั้น จับดูขนนุ่มเหมือนก้ามะหยี่ แต่พื้นค่อนข้างแข็งกระด้าง ถ้าไม่พิจารณาให้ละเอียด ไม่ทราบลักษณะของขนว่าเป็นอย่างไร วิธีพิมพ์ด้วยยางเหนียว (Permanent Adhesive) แทนสี แล้วพ่นเส้นใยซึ่งตัดสั้นๆ ประมาณ 2.5 มิลลิเมตร ลงไปให้ติดอยู่กับยางเหนียวนั้น นำไปอบด้วยความร้อน ยางเหนียวนั้นจะแข็งตัวยึดขนมิให้หลุด การพ่นนี้จะพ่นผงโลหะสีทอง เงิน หรือสีอื่นๆ ลงไป อีกแบบหนึ่งต้องการเคลื่อนที่สลับซับซ้อนมากกว่าคือ เมื่อพิมพ์ด้วยยางเหนียวเรียบร้อยแล้วจะต้องมีสนามแม่เหล็กไฟฟ้าช่วย เพื่อดูดให้เส้นใยสั้นๆ ล่องลงมาติดผ้าทางด้านหลัง เส้นใยตั้งเรียงตัวกันแน่นในบริเวณที่พิมพ์ด้วยยางเหนียวเหมือนก้ามะหยี่ทอดดูสวยงามกว่าวิธีแรก เรียกวิธีพิมพ์นี้ว่า Electrocoating Method

การพิมพ์แบบตวลเดอจอย (Toile de Jouy)

เป็นการพิมพ์ตามแบบอย่างของชาวตะวันตก ลวดลายจะพิมพ์ขอบโดยรอบเป็นสีดำ ไม่ว่าจะเป็นกลีบดอกไม้ ใบไม้หรือรูปใดๆ ขอบที่พิมพ์เปลี่ยนไปตามสมัยนิยม พิมพ์ขอบเงินทอง หรือสีอื่นก็ได้ ผ้าลายไทยเป็นตัวอย่างที่ดีของการพิมพ์แบบนี้

การพิมพ์ผ้าใยผสม (Differential Printing)

เป็นการพิมพ์ครั้งเดียวได้หลายสี ใช้สำหรับพิมพ์พรมที่ทนต่อด้วยเส้นด้ายผสมใยหลายชนิด ดูดสีติดได้แตกต่างกัน พิมพ์โดยวิธีพิมพ์สกรีน

การพิมพ์โพลีโครเมติก (Polychromatic Printing)

เป็นขบวนการพิมพ์ที่ประหยัดมาก ไม่ต้องออกแบบลวดลายโดยเฉพาะ แต่วิศวกรได้ออกแบบเครื่องที่ให้สีให้เคลื่อนที่ได้ แล้วปล่อยให้สีไหลลงบนผ้าดูดซึมติดไปเองตามธรรมชาติของสี ลวดลายที่ได้จะเป็นลายเส้นตรง หรือคดโค้งหรือสีกระจายเป็นดวงๆ ขนาดต่างๆ กัน หรือลักษณะแบบผูกแล้วข้อม ใช้ได้ผลดีเฉพาะผ้าใยฝ้ายกับสีรีแอคทีฟ ใช้สีได้หลายสี โดยมีท่อต่อมาจากถังสีต่างๆ ติดกับท่อเหล็กที่เคลื่อนที่ไปมาได้บนผ้า มีอุปกรณ์สำหรับจะบังคับน้ำสีไหลออกมาตามความประสงค์ บริษัท ไอ.ซี.ไอ ในประเทศอังกฤษเป็นผู้คิดวิธีพิมพ์แบบนี้ (กฤษฎา พิณศรี, พชรินทร์ สุขประมุข และประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, 2536, หน้า 27-32)

บริบทอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประวัติเมืองหัวหิน

ก่อนหน้าที่ชื่อหัวหินยังไม่เกิด มีเรื่องเล่าขานกันว่าราวปี พ.ศ. 2377 ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พื้นที่เกษตรกรรมบางแห่งของเมืองเพชรบุรีแห้งแล้งกันดาร มาก ราษฎรกลุ่มหนึ่งจึงทิ้งถิ่นย้ายลงมาทางใต้ จนมาถึงบ้านสมอเรียงซึ่งอยู่เหนือขึ้นมาจาก เขาตะเกียบและบ้านหนองแกหรือบ้านหนองสะแก ที่บ้านสมอเรียงนี้มีหาดทรายชายทะเลแปลก กว่าที่อื่นคือมีกลุ่มหินกระจัดกระจายอยู่อย่างสวยงาม ทั้งที่ดินก็มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับ ทำไร่นาทำการประมง บรรพชนเหล่านี้จึงเป็นเสมือนผู้ที่ลงหลักปักเสาสร้างบ้านหัวหินขึ้น จน กลายเป็นหมู่บ้านที่เรียกกันแต่แรกว่า “บ้านสมอเรียง” พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ (พระองค์เจ้าชายกฤษฎาภินิหาร ตันราชสกุลกฤดากร) เป็นเจ้านายพระองค์แรกที่สร้างตำหนัก หลังใหญ่ชายทะเลด้านใต้ของหมู่บ้าน (ปัจจุบันอยู่ติดกับโรงแรมโซฟิเทลฯ) และประทานชื่อตำหนัก ว่า “แสนสำราญสุขเวศน์” ต่อมาทรงปลูกอีกหลังหนึ่งแยกเป็น แสนสำราญ และสุขเวศน์ เพื่อไว้ใช้ รับเสด็จเจ้านาย พร้อมกับทรงสร้างเรือนขนาดเล็กใต้ถุนสูงอีกหลายหลัง ซึ่งต่อๆ มาคือ “บังกะโล สุขเวศน์” ทรงขนานนามหาดทรายบริเวณตำหนักและหาดถัดๆ ไปทางใต้เสียใหม่ว่า “หัวหิน” เป็นคนละส่วนกับบ้านแหลมหินเดิม โดยมีกองหินชายทะเลเป็นที่หมายแบ่งเขต ซึ่งบ้านแหลมหิน เดิมมีเขตด้านใต้ถึงเพียงแค่นั่นเองใหญ่ชายทะเล (ปัจจุบันอยู่หน้าโรงแรมโซฟิเทลฯ มีศาลเทพารักษ์ ใหญ่) เท่านั้น ไม่ถึงที่ดินของเสด็จในกรมฯ ครั้นเมื่อวันเวลาผ่านไป ชื่อ “หัวหิน” ก็แผ่คลุมทั้งหาด ทั้งตำบลจนขยายเป็นอำเภอหัวหิน ส่วนที่ดินแปลงที่อยู่ตรงหมู่บ้านชายทะเล เป็นของสมเด็จพระเจ้าฟ้า จักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ซึ่งทรงสร้างตำหนักใหญ่ขึ้นถึงสองครั้ง ครั้งแรก คือตำหนักขาว ครั้งหลังคือตำหนักเทาและเรือนเล็กอีกหลายหลัง ซึ่งก็คือบ้านจักรพงษ์ในเวลาต่อมา ปัจจุบันคือโรงแรมเมเลีย ซึ่งได้เปลี่ยนผู้ดำเนินการเป็นโรงแรมฮิลตัน ในช่วงเวลาเดียวกันกับ การสร้างพระราชวังไกลกังวล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ตันราชสกุล บุรฉัตร ก็ได้จัดสร้างตลาดนัดรถไฟขึ้นในที่ดินพระคลังข้างที่ โดยออกแบบให้มีหลังคารูปโค้ง ครึ่งวงกลมต่อเนื่องกัน 7 โค้ง เพื่อสื่อความหมายว่าเป็นการสร้างขึ้นในรัชกาลที่ 7 ทั้งตัวอาคารและ แผงขายสินค้าเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ตัวตลาดโล่งอากาศถ่ายเทได้สะดวก และจัดว่าเป็นตลาด ที่ถูกสุขลักษณะที่สุดของประเทศไทยในขณะนั้น ชื่อตลาดนัดรถไฟนี้มาจากพระนามเดิมของ พระองค์ คือพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากรนั่นเอง ต่อมาตลาดนัดรถไฟและโรงแรมรถไฟ หรือไฮเต็ล หัวหินก็กลายเป็นสัญลักษณ์ของชายทะเลหัวหิน ส่วนพระราชวังไกลกังวลนั้นถือว่าเป็นสถานที่ อันควรสักการะบูชา มากกว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวนับตั้งแต่มีการสร้างทางรถไฟสายใต้แล้วเสร็จ เชื่อมต่อกับชายแดนของประเทศมาเลเซีย หัวหินก็มีชื่อเสียงว่าเป็นสถานที่พักตากอากาศอันลือชื่อ

ของไทย ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมมาพักผ่อน ว่ายน้ำ ตกปลา และตกอิลฟ์เนื่องจากมีสนามกอล์ฟ หัวหิน รอยัลกอล์ฟ ซึ่งจัดเป็นสนามกอล์ฟระดับมาตรฐานสากลแห่งแรกของประเทศไทยอีกด้วย ชื่อเสียงของหัวหินนั้น เติบโตเคียงข้างมากับโรงแรมรถไฟหัวหินที่ได้ ต่อมา มีการสร้างบังกะโลขึ้นคือ เซ็นทรัล หัวหินวิลเลจ ซึ่งได้ถูกคัดเลือกให้เป็นฉากถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง “Devil's Paradise” เช่นเดียวกับโรงแรมรถไฟหัวหิน ซึ่งใช้เป็นฉากถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง “The Killing Fields” โดยเป็นการจำลองสถานที่คือ โรงแรมชั้นนำในกรุงเทพมหานครในยุคสงคราม

ที่ตั้งและอาณาเขต

หัวหินเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคใต้ บนฝั่งทะเลของอ่าวไทย ที่ละติจูด 12 องศา 35 ลิปดาเหนือ ลองจิจูด 99 องศา 57 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 231 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 911 ตารางกิโลเมตร

เขตติดต่อกับอำเภอต่างๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอชะอำและอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับชายฝั่งทะเลของอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอหัวหินตั้งอยู่ระหว่างเทือกเขาตะนาวศรีและอ่าวไทย มีส่วนกว้างประมาณ 60 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ทั่วไป ทางตะวันตกซึ่งติดต่อกับสหภาพพม่าเป็นทิวเขาสูงประกอบด้วย ป่าไม้ พื้นที่ค่อยๆ ลาดต่ำลงมาทางตะวันออกเป็นป่าละเมาะเล็กๆ จนจรดชายฝั่งทะเล เหมาะแก่ การกสิกรรมและเลี้ยงสัตว์ มีเกาะเล็กอยู่ทางทิศใต้ของเขาตะเกียบ 1 เกาะ คือเกาะสิงห์โต มีทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ป่าไม้และแร่หินควอทซ์

ฤดูกาล

ฤดูกาลของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พิจารณาตามลักษณะลมฟ้าอากาศของ ประเทศไทย แบ่งออกได้ดังนี้ คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม มีระยะประมาณ 3 เดือน คือ เมื่อฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือสิ้นสุดลงแต่อากาศไม่ร้อนมากเนื่องจากอยู่ใกล้ทะเล และมี กระแสลมฝ่ายใต้พัดเข้าสู่จังหวัด ทำให้ได้รับลมเย็นและไอน้ำจากทะเลอากาศจึงคลายความร้อน อบอวลลง เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุดจะอยู่ในเดือนเมษายนและพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมประเทศไทย ร่องความกดอากาศต่ำพัดผ่านบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย แล้วเลื่อนขึ้นไปทางเหนือผ่านภาคกลางไปถึงภาคเหนือ ทำให้มีฝนตกชุกตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม โดยมีฝนตกหนักในเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทย ทำให้อุณหภูมิลดลงและมีอากาศหนาวเย็นทั่วไป ส่วนอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ทางภาคใต้ตอนบนซึ่งมีอาณาเขตใกล้กับภาคกลาง จึงมีอากาศหนาวเย็นคล้ายกับทางภาคกลาง และมีฝนตามบริเวณชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน

ลักษณะอากาศทั่วไป

อำเภอหัวหิน อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมที่พัดเวียนประจำฤดูกาล 2 ชนิด คือ พัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาว เรียกว่าฤดูลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อิทธิพลของลมนี้ทำให้บริเวณประเทศไทยตอนบนมีอากาศหนาวเย็น แต่ภาคใต้ฝั่งตะวันออกโดยเฉพาะทางตอนล่างของภาคจะมีฝนตกชุกมาก เนื่องจากไม่มีภูเขาบัง ทำให้ได้รับอิทธิพลจากลมที่พัดผ่านทะเลจีนใต้และอ่าวไทยอย่างเต็มที่ ส่วนอำเภอหัวหินอยู่ทางตอนบนของภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจึงพัดเข้าสู่อำเภอเป็นบริเวณแคบ ทำให้มีฝนตกน้อยในช่วงฤดูหนาว อากาศส่วนใหญ่จึงคล้ายคลึงกับภาคกลางคือมีอากาศเย็นเป็นครั้งคราว และมีฝนตกชุกในช่วงต้นฤดู ส่วนมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมนี้จะพัดประจำในช่วงฤดูฝน และเป็นลมที่พัดผ่านมหาสมุทรอินเดียจึงทำให้ประเทศไทยมีฝนตกมาก แต่เนื่องจากอำเภอหัวหินอยู่หลังทิวเขาตะนาวศรีซึ่งปิดกั้นทางลมนี้ไว้จึงเป็นที่อับฝน มีฝนตกน้อยในช่วงฤดูฝน ฝนส่วนใหญ่จะตกมากในช่วงฤดูหนาว คือระหว่างเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน

อุณหภูมิ

เนื่องจากอำเภอหัวหินอยู่ทางตอนบนของภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลักษณะอากาศจึงคล้ายคลึงกับภาคกลาง แต่เนื่องจากอยู่ใกล้ทะเลจึงได้รับไอน้ำและความชุ่มชื้นจากทะเลในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทยทำให้ไม่หนาวมากในฤดูหนาว และไม่ร้อนมากในฤดูร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 27.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 31.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 23.5 องศาเซลเซียส เคยตรวจอุณหภูมิสูงสุดในฤดูร้อนได้ 37.2 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2509 แต่ในเดือนมิถุนายนซึ่งอยู่ในช่วงฤดูฝนเคยวัดอุณหภูมิได้สูงสุดในรอบปีคือวัดได้ 37.5 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 12 พ.ศ. 2506 อุณหภูมิต่ำสุดที่วัดได้

13.9 องค์การยูเนสโก เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2498 และ 30 ธันวาคม 2518 (อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2553)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โสมวดี ฤทธิโชติ (2548) ศึกษาผ้าพิมพ์โบราณ กรณีศึกษาผ้าพิมพ์โบราณในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้าพิมพ์โบราณในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในประเด็นวิเคราะห์ลักษณะของลวดลาย การจัดวางโครงสร้างลาย การใช้สีของลวดลาย เปรียบเทียบความคล้ายเหมือน ความแตกต่างของลายแต่ละสมัย ผลการศึกษาพบว่าผ้าพิมพ์ลายโบราณ ทั้งสองสมัยมีเอกลักษณ์ของไทย เพราะลวดลายส่วนใหญ่ จะนำมาจากลายไทย โดยการนำมาประกอบหรือผูกลายเข้าด้วยกัน จะเกิดลวดลายใหม่ขึ้นบ้าง และบางลายยังคงเป็นลวดลายเดิมและยังมีการออกลายใหม่ๆ เข้าไปประกอบหรือผูกกับลวดลายดั้งเดิมด้วย

ลักษณะลวดลายของผ้าพิมพ์ลายโบราณแต่ละประเภท สามารถแบ่งได้เป็น ลวดลายหลักและลายประกอบ โดยในแต่ละประเภทมีลักษณะของลวดลายหลักและลายประกอบที่แตกต่างกันออกไป ลายหลักโดยภาพรวมแล้ว จะมองเห็นอย่างเด่นชัด เป็นลายที่มีลักษณะที่โดดเด่นและมีความโดดเด่นกว่าลายประกอบ ลวดลายจะไม่ซับซ้อน โดยลวดลายหลักจะมีอยู่ทุกประเภทของลาย ส่วนลายประกอบลวดลายส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกันในแต่ละประเภท ส่วนใหญ่จะเป็นลายของช่อคนกต่างๆ เพราะจะมีความละเอียดอ่อนมีความซับซ้อนในตัวเอง

พรทิพย์ จันทรา (2542) ศึกษาพัฒนาการหัตถกรรมไทยเฉพาะกรณีการทอผ้าไหมของจังหวัดสุรินทร์ พบว่าแต่เดิมนั้นการทอผ้าไหมนั้นผลิตใช้ในครอบครัวแต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม การทอผ้าไหมได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การค้า เพราะเป็นช่องทางที่จะทำให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้และยังสามารถสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าไหมไว้ได้ การทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์นั้น ส่วนใหญ่จะทำเป็นอาชีพรอง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นอาชีพหลักในปัจจุบัน

พนาสิน ธนบดินธุกุล (2529) ศึกษาโครงการออกแบบลายผ้าประยุกต์จากลายผ้าไทยโบราณ ผ้าไทยโบราณนับวันจะถูกกลืนไปด้วยความเป็นสากลและอิทธิพลของชาติอื่น ทำให้เหลือสภาพเป็นเพียงแค่งานที่ใส่แล้วถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้นๆ เท่านั้น ในปัจจุบันก็ได้มีการดัดแปลงจากลายผ้าไทยได้อย่างโบราณ แต่แทนที่จะช่วยให้ดีขึ้น ส่วนมากทำขึ้นอย่างฉาบฉวย หยาบ และวางขายในตลาดระดับต่ำ ทำให้ภาพจน์ส่วนรวมของผ้าไทยดูตกต่ำไปตามสภาพที่ทำขึ้น จึงควรค่าแก่การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และการนำมาประยุกต์ใช้

อย่างยิ่ง จากการศึกษาพบว่า ในสภาพปัจจุบันการจะแก้ไขให้ภาพพจน์ส่วนรวมของผ้าไทย ควรจะมีการสานต่อการประยุกต์อย่างค่อยเป็นค่อยไปและมีหลักการทางวิชาการมีการวิเคราะห์และศึกษาถึงผลที่จะได้ให้ถี่ถ้วน มีการนำเอาลวดลายมาดัดแปลงให้เข้ากับสภาพการใช้งานที่กว้างขวางและกรรมวิธีการผลิตด้วยเครื่องจักรในปัจจุบัน ลวดลายของผ้าไทยประยุกต์ไม่จำเป็นต้องดูแลแล้วมีความรู้สึกถึงผ้าไทยโบราณ แต่ควรจะยึดถือว่าลวดลายที่นำมาประยุกต์ใช้ใหม่นั้นนั้นเหมาะสมกับสภาพการใช้และสามารถอ้างอิงหลักฐานที่มาของลายผ้านี้ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ลักษณะของลายผ้าไทยใหม่นี้ค่อยๆ ซึมซับและกลับมาสู่การพยายามใช้และดัดแปลงลายโบราณที่มีอยู่เป็นผ้าที่นิยมแพร่หลายจริงจิ่งยิ่งขึ้นไป

วัลลภ ทองอ่อน (2536) ศึกษาพัฒนาการผลิตและบทบาททางสังคมของผ้าไหม สันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การผลิตผ้าไหมสันกำแพง มีพัฒนาการมาจากการริเริ่มของกลุ่มพ่อค้าที่ทำการติดต่อค้าขายระหว่างชุมชนในสมัยโบราณได้นำเส้นไหมเข้ามาทอแทนที่ผ้าฝ้ายในเขตชุมชนสันกำแพง ในลักษณะของการว่าจ้างชาวบ้านเป็นแรงงานลักษณะในการทอ ในขณะที่กลุ่มพ่อค้าเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบ ออกแบบลวดลายและสีสันทัน และดำเนินการการตลาดจนได้รับการพัฒนาให้เป็น “สัญลักษณ์ทางพื้นที่” ในรูปลักษณะของของที่ระลึก และได้มีส่วนผลักดันให้พื้นที่อำเภอสันกำแพงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และมีส่วนดึงดูดงานหัตถกรรมอื่นๆ เข้าสู่อำเภอสันกำแพง จนทำให้ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐบาลและเอกชน

พนิดา สมประจบ และบุญเรือง สมประจบ (2551) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านเชิงคอย จังหวัดสกลนคร ในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านเชิงคอย เป็นการผลิตทอผ้าฝ้ายครามเป็นผืน ไม่ได้มีการตัดเย็บ ส่วนรูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามที่ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านเชิงคอย จังหวัดสกลนคร ให้สอดคล้องกับตลาดในปัจจุบันคือรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ได้กับเครื่องใช้ภายในบ้าน ได้แก่ กระเป๋าใส่ของขนาดเล็ก ผ้า màn หน้าต่าง ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ที่รองแก้ว ผ้ารองจาน ที่ใส่กระดาษทิชชู ผ้าปูโต๊ะอาหาร ที่ใส่ช้อนและส้อม กระเป๋าถือ ผ้าฝ้ายย้อมครามแบบเรียบ กระเป๋าใส่ธนบัตรขนาดเล็ก กระเป๋าสะพายผ้าฝ้ายย้อมคราม และกระเป๋าถือแบบวัยรุ่น รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านเชิงคอย จังหวัดสกลนคร คือรูปแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามที่เป็นกล่องเจาะช่องให้สามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ ช่วยป้องกันความเสียหาย และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะของสหวิทยาการ (Interdisciplinary Approach) ซึ่งเป็นการติดตามเนื้อความหลัก (Content Analysis) ในการศึกษาโดยมีลักษณะเป็นการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยให้ความสนใจในพัฒนาการการผลิต และบทบาทหน้าที่ของผ้าไหมมัดหมี่ ผู้ศึกษาจึงศึกษาหาความรู้แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ จากตำรา เอกสาร และศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ โดยแหล่งข้อมูลเอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ ตำราวิชาการ รายงานการวิจัยต่างๆ ภาพถ่าย และเอกสารบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่โบราณ ผ้าไหมมัดหมี่ ในปัจจุบันรวมถึงกรรมวิธี และเทคนิคในการผลิต

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามประกอบด้วย

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

โดยผู้วิจัยมีประเด็นหัวข้อการสังเกต คือ ในขณะที่สัมภาษณ์บุคคล หรือผู้ประกอบการ ผู้ศึกษาจะสังเกตบรรยากาศต่างๆ วิธีการผลิต อุปกรณ์ในการผลิต สี สัน ลวดลาย หรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ทำจากผ้าไหมมัดหมี่ว่ามีลักษณะอย่างไร ผู้ศึกษาก็จะสัมภาษณ์ถึงสิ่งต่างๆ ที่ผู้ศึกษาสังเกตเห็น เป็นต้น

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยมีประเด็น หัวข้อคำถามในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารคนงาน/ ช่าง ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้สามารถตอบคำถามแบบเจาะลึกได้ ได้แก่

2.2.1 ผู้จัดการร้าน

2.2.2 ผู้จัดการโรงงาน

2.2.3 ช่างอาวุโส (ช่างผู้ที่ทำมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป)

2.2.4 ผู้ช่วยช่าง (ช่างปฏิบัติงานดูแลทุกส่วนของงานพิมพ์)

2.2.5 ช่างปฏิบัติงาน (ช่างพิมพ์ลายผ้า และบล็อกสกรีน)

2.3 การสอบถาม

โดยการใช้แบบสอบถามกึ่งปลายเปิด ใช้สอบถามประชาชนทั่วไปที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้านโคมพัสดุ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งประกอบด้วย

1. ผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารจัดการ การจัดการการผลิต โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
2. คนงาน/ ช่าง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิต ออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าโคมพัสดุ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
3. ประชาชนทั่วไปที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้าน โคมพัสดุ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภค โดยการใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์ด้วยตนเอง และใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ชุด

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระที่สัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แยกเป็น 3 ส่วน

1. ประวัติความเป็นมาของโรงงานผ้าโคมพัสดุ
2. การบริหารจัดการ
3. การจัดการผลิต

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์คนงาน/ ช่าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ตอนที่ 2 กระบวนการผลิต รูปแบบ และตลาดของผ้าพิมพ์

2. แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ใช้สอบถามประชาชนทั่วไป ที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้านโคมพัสดุ โดยใช้แบบสอบถามกึ่งปลายเปิด ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อผ้าโคมพัสดุ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ผ้าโคมพัสดุ

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าโคมพัสดุ ไปเป็น

ส่วนประกอบ

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าโคมพัสดุเป็น

ส่วนประกอบ โดยการเปรียบเทียบลวดลายผ้าโคมพัสดุ (แบบดั้งเดิม) กับลวดลายผ้าโคมพัสดุ (แบบประยุกต์) โดยมีเกณฑ์วัด 5 ระดับ แปลความหมายได้ดังนี้

5 หมายถึง ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์ มากที่สุด

4 หมายถึง ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์ มาก

3 หมายถึง ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์ ปานกลาง

2 หมายถึง ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์ น้อย

1 หมายถึง ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์ น้อยมาก

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ เพื่อใช้บันทึกภาพ ตลอดจนการบันทึกบุคคล เหตุการณ์ กิจกรรม และสภาพแวดล้อม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (ในส่วนของแบบสอบถาม)

ประชากรได้แก่ ประชาชนทั่วไป ที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้านโคมพัสดุ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการสังเกตการณ์ภายใน 1 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 21-27 มีนาคม พ.ศ. 2554

ตารางที่ 3-1 จำนวนประชากรที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้านโคมพัสดุ อำเภอสว่าง
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หน่วย: คน

วัน	วันที่	จำนวนคนที่เข้าร้าน
วันจันทร์	21 มี.ค. 54	154
วันอังคาร	22 มี.ค. 54	147
วันพุธ	23 มี.ค. 54	190
วันพฤหัสบดี	24 มี.ค. 54	163
วันศุกร์	25 มี.ค. 54	176
วันเสาร์	26 มี.ค. 54	243
วันอาทิตย์	27 มี.ค. 54	228
รวมทั้งสิ้น		1,301

ขนาดกลุ่มประชากรทั้งหมดเท่ากับ 1,301 คน ในหนึ่งสัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์
กำหนดกลุ่มตัวอย่างจาก ตารางกำหนดขนาดของ Taro Yamane โดยใช้ค่าระดับความเชื่อมั่น 95%
(ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549, หน้า 47)

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย

e = ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่า

$$\begin{aligned} \text{กลุ่มตัวอย่าง} &= \frac{1301}{1+1301(0.05)^2} \\ &= 305.938 \text{ คน} \\ \text{หรือประมาณ} &= 306 \text{ คน} \end{aligned}$$

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 306 คน โดยทำการแจกแบบสอบถาม 306 ชุดใน เวลา 1 สัปดาห์ ตามน้ำหนักถ่วงของแต่ละวัน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินขั้นตอนต่อไปนี้

1. นำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ
2. เมื่อกลุ่มตัวอย่างตอบแล้วเสร็จ ตรวจสอบความเรียบร้อยและครบถ้วนของข้อมูล

อีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแบบสอบถาม มาประมวลผล โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS) ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียด คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของข้อมูลทั่วไป ใช้ค่าร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์ ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัด กำหนดเกณฑ์ได้ ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549, หน้า 77)

คะแนน	ระดับการใช้จ่าย
4.50-5.00	มากที่สุด
3.50-4.49	มาก
2.50-3.49	ปานกลาง
1.50-2.49	น้อย
1.00-1.49	น้อยที่สุด

3. การเปรียบเทียบเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Chi-Square) ด้วยวิธีเพียร์สัน และค่า Exact โดยระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การทดสอบเครื่องมือ

โดยใช้ค่าความเชื่อมั่น Output window ของโปรแกรม SPSS จากผลที่ได้ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคำนวณได้ค่า Alpha = 0.962 (N OF ITEM = 29) ซึ่งสูงกว่า 0.80

วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. นำร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถาม เสนอต่อประธานและ

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ประกอบด้วย

2.1 นายบุญชัย ทองเจริญบัวงาม (ผู้ทรงคุณวุฒิทางสาขาด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม และที่ปรึกษาพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หอรัษฎากรพิพัฒน์ในพระบรมมหาราชวัง)

2.2 นายประเทือง ทองรอด (ผู้เชี่ยวชาญและอนุรักษ์ผ้าโบราณในราชสำนัก)

2.3 นางสาวปนัดดา แสงเจริญ (ผู้ดูแล และอนุรักษ์ผ้าโบราณในราชสำนัก)

3. เมื่อแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามได้รับการพิจารณา ตรวจสอบถูกต้องสมบูรณ์แล้ว จึงจัดทำเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์

2. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงไปเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่

ผู้ประกอบการ คณงาน/ ช่าง ตามลำดับตลอดจนประชาชนทั่วไปที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าภายในร้านไหมพัสดร์ โดยการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์และเพื่อเป็นการยืนยันอันเป็นแนวทางการพัฒนาที่สมบูรณ์ต่อไป

การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลในระหว่างการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ คณงาน/ ช่าง และจากการสอบถามประชาชนทั่วไป โดยการนำมาเปรียบเทียบถึงความสอดคล้อง หรือขัดแย้งกันอย่างไรบ้าง มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ รวมไปถึงการตรวจสอบเปรียบเทียบกับเอกสารต่างๆ และจากการสังเกตด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการกระทำข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม เพื่อเตรียมการวิเคราะห์
2. นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อความสะดวก และรวดเร็ว

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในแง่ของสิ่งหรือด้านต่างๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาตลอดจนกระบวนการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพสามารถยืนยันผลได้

3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสรุปประเด็นตามกรอบแนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

4. ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยนำเสนอประเด็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ประวัติความเป็นมา

โคมพัสเตอร์แปลว่าผ้าขาว หมายถึงผ้าขาวที่นำมาพิมพ์ลาย โดยผ้าพิมพ์ลายไทยของโคมพัสเตอร์นี้สืบสานกันมายาวนานอย่างน่าสนใจยิ่ง ทั้งตัวสินค้าก็แปลกไม่เหมือนใครด้วย เป็นผ้าพิมพ์ลายไทยแท้ๆ แบบโบราณ เขียนลายด้วยมือ พิมพ์ด้วยมือ จึงต้องนับเป็นสินค้าทำมือชิ้นประณีตมาแต่เก่าก่อน ภายหลังจึงปรับลดลายให้ร่วมสมัยขึ้น โดยสอดแทรกลายวิถีชีวิตชาวไทย เช่น ลายวัดอรุณ การละเล่นของเด็ก หรือบ้านชาวนา เป็นต้น

เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2476 เมื่อพลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช และหม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร ถนอมกุล เสด็จลี้ภัยทางการเมืองไปประทับอยู่ที่เมืองไชนงอน ประเทศเวียดนาม ระหว่างที่ประทับอยู่ที่นั่นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดชได้ทรงตั้งโรงย้อมผ้าแพรแบบคนญวนใช้ โดยรับแพรขาวมา แล้วจ้างคนญวนให้ย้อมผ้าที่บ้านที่ทรงประทับแบบอุตสาหกรรม ในครัวเรือนภายหลังพระองค์เจ้าบวรเดชได้ทรงริเริ่มการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือต่างๆ และทรงรับคำแนะนำให้รู้จักสีดีๆ จากชาวเยอรมันนี้ และคำสอนวิธีพิมพ์ผ้าจากเพื่อนชาวฝรั่งเศส ด้วยพระอุตสาหะที่ทรงหัดทำกรอบสำหรับพิมพ์ผ้าและหัดย้อมพิมพ์ผ้าโสร่งจนชำนาญ จึงดำริที่จะสร้างโรงงานขนาดเล็กขึ้น ต่อมาทรงรับผ้าขาวจากห้าง เคนนี แฟร์รี่ มาพิมพ์โสร่งส่งห้างฯ และห้างรับไปขายที่เขมรอีกทอดหนึ่ง โดยจ่ายค่าย้อมและค่าพิมพ์ให้ แต่พอเกิดสงครามหาผ้ามาพิมพ์ได้ยากขึ้นจึงทำให้ต้องเลิกกิจการไป

ครั้งพอสงครามเลิก พลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช และหม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร ถนอมกุล เสด็จกลับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2491 เนื่องจากทรงมีที่ดินส่วนพระองค์ที่หัวหิน ดังนั้น ทั้งสองพระองค์ทรงดำริที่จะสร้างโรงย้อมและพิมพ์ผ้าอย่างง่ายๆ อย่างเช่นที่เคยทำที่ไชนงอน ด้วยทรงมีวัตถุประสงค์ที่จะสืบทอดศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่สืบไป รวมทั้งต้องการส่งเสริมอาชีพให้กับคนท้องถิ่น มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงถือว่าเป็นจุดกำเนิดผ้าโคมพัสเตอร์

กิจการในช่วง 3-4 ปีแรกไม่คึกคักจนเกือบต้องปิดโรงงาน แต่บังเอิญได้เกิดแนวคิดที่จะพิมพ์ผ้าพันคอลายวิถีชีวิตไทยอื่นๆ เกิดได้รับความนิยมจึงได้ทรงดัดแปลงทำผลิตภัณฑ์ในแบบอื่นๆ เช่น ชุดอาหาร ผ้ารองจาน ผ้าม่าน ทรงดำริว่าสมัยนั้นไม่มีใครทำผ้าฝ้ายเป็นลวดลาย ส่วนมากมีแต่ผ้าฝ้ายทอเนื้อเกลี้ยงหรือทอเป็นตารางแบบผ้าขาวม้า จึงน่าจะนำลายไทยแท้ๆ มาเผยแพร่พิมพ์

เป็นผ้าหาลาดัดเสื้อ ขณะนั้นทรงผ่านไปทางหัวหินอีกครั้งได้พบผ้าทอมือเนื้อดี จึงทรงสั่งทอแล้วนำมาทดลองย้อมและพิมพ์เป็นลายไทยต่างๆ ขายเป็นผ้าหาลาซึ่งไม่มีใครทำมาก่อน นับว่าแหวกแนวและกลายเป็นจุดขายที่ดี จนกระทั่งพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ ในรัชกาลที่ 2496

หม่อมเจ้าหญิงผจงจิตรทรงดำเนินกิจการต่อมาและขยายโรงงานให้ดีขึ้น ด้านการผลิตก็ปรับปรุงเทคนิคการผลิตเรื่อยมา ส่วนผลิตภัณฑ์ก็ทรงคิดแปลงให้เข้ากับยุคสมัย เช่น เมื่อลูกค้าเบื่อลายไทยก็เปลี่ยนมาใช้ลายร่วมสมัยของต่างประเทศบ้าง หรือประดิษฐ์ลายไทยประยุกต์ซึ่งได้รับความนิยมทีเดียว ลวดลายส่วนใหญ่ดัดแปลงมาจากสิ่งรอบตัว ดอกไม้ ใบไม้ หรือสัตว์ เช่น ลายนกเกาะไฟฟ้าที่ศาลาแดง หรือลายม้าลายซึ่งได้รับความนิยมมาก กระทั่งร้านค้าในเวลานั้น ต่างพากันเลียนแบบพิมพ์ลายนี้ไปทั้งเมือง นอกจากนี้ทรงคิดแปลงผ้าฝ้ายเนื้อต่างๆ ให้หลากหลายตั้งแต่ชนิดหนา ผ้าปานปานกลาง รวมทั้งผ้าโตะที่ใช้ตัดเสื้อ กระโปรงได้ดี

ที่ผ่านมามีผ้าพิมพ์ลายของร้านเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันนับได้ว่าพันธุ์ลายส่วนใหญ่เป็นลายไทยหายากและทรงคุณค่ายิ่ง หลายลายออกแบบมาจากลายต้นแบบโบราณในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โดยสมัยก่อนนั้นทางกรมศิลปากรให้ความสะดวกเป็นอย่างดี อนุญาตให้เลือกเปิดดูได้ทุกตู้ ทั้งๆ ที่เมื่อจะเปิดตู้ต้องทูลตราที่กุญแจ เนื่องจากป้องกันรักษาแน่นหนามาก่อน เช่น ลายราชรถ ลายรามสูร ลายเทพนม ลายหนุมาน ลายกนิรี ไก่ฟ้า ลายเบญจรงค์ ลายพุทธรักษา และลายตัวละครเล็กๆ ฯลฯ โดยเฉพาะลายผ้าเกี่ยวพิมพ์ลายทอง ซึ่งเดิมเป็นผ้าภาษาทรงของรัชกาลที่ 4 หม่อมเจ้าหญิงผจงจิตรนำมาให้ช่างแกะลายพิมพ์ ทั้งนี้เป็นการพิมพ์ด้วยขั้นตอนที่สลับซับซ้อน สีเส้นของผ้าเกี่ยวมีความโดดเด่นด้วยเป็นสีสด เมื่อใช้ประดับผ้า幔หรือผ้าถุงจะยิ่งเน้นให้เห็นความวิจิตรของลวดลายไทย

ปัจจุบันลวดลายที่ได้รับความนิยมของร้าน เป็นลวดลายสากลเป็นหลัก รวมทั้งลวดลายประจำปี เช่น ลายนักชก สำหรับปีเป็นปีก็พิมพ์ลายหมู เป็นต้น แต่แต่ละปีจะมีคนมาตามซื้อเก็บสะสม นอกจากนี้ยังมีลวดลายหลากหลาย เช่น ลายอักษรไทย ได้รับความนิยมมาก หรือลายขนมเปี๊ยกปุ่น ลายถั่วลิสง ลายดอกโป๊ยเซียน ลายไฟทอง ลายเด็กเล่นงูกินหาง ลายสามเหลี่ยม ลาย ก.ไก่ ข.ไข่ ลายรามสูร ฯลฯ

เมื่อหม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร ทรงชราลงได้มอบหมายให้ลูกๆ ดูแลกิจการ โดยยังทรงดำรงตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนโฆมพัสดุ จนวาระสุดท้ายของพระองค์ท่าน ปัจจุบันผู้ดูแลกิจการของร้านได้แก่ธิดาทั้งสามพระองค์ของท่านคือ ม.ร.ว.ภรณี รอดส์ ธิดาคนโต ซึ่งเป็นผู้ดูแลโรงงานที่หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ม.ร.ว.อัจฉริยา คงสิริ และ ม.ร.ว.วิภาสิริ วุฒินันท์ ดูแลร้านที่กรุงเทพฯ รวมทั้งล่าสุดคือ คุณอัสสยา คงสิริ ทายาทรุ่นที่สาม จบการศึกษาในระดับปริญญาโทในสาขา Textile Science ที่ Leads University รับหน้าที่สืบสานกิจการของครอบครัว

เนื่องในปี พ.ศ. 2552 โคมพัสตร์ฉลองครบรอบ 60 ปี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปยังอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทรงเปิด “ร้านโคมพัสตร์” โครงการโคมพัสตรา วิลล่ามาเก็ต ที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช และหม่อมเจ้าหญิงผจงจิตร ถนอมกุล นับเป็น พระมหากรุณาธิคุณแก่ชาวโคมพัสตร์ยิ่ง

ปัจจุบันมีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าโคมพัสตร์ดังนี้

ร้านโคมพัสตร์ สาขาหัวหิน

218 ถนนเพชรเกษม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โทร. 032 513 506, 032 511 250, 032 515 904

โทรสาร 032 532 537

Email: huahin@khomapastrfabrics.com

ร้านโคมพัสตร์ สาขานนทบุรี

56-58 ถนนนเรศ สีพระยา บางรัก กรุงเทพมหานคร 10500

โทร. 02 266 8415, 02 234 1460

ร้านโคมพัสตร์ สาขามิราเคิลมอลล์

745 มิราเคิลมอลล์ สุขุมวิท 41 คลองตันเหนือ วัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110

โทร. 02 260 8889

การบริหารจัดการ

กิจการผ้าโคมพัสตร์เริ่มดำเนินการจากอุตสาหกรรมในครัวเรือน แล้วพัฒนาดำเนิน กิจการจัดตั้งจดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วน ชื่อ “ห้างหุ้นส่วน จำกัด โคมพัสตร์” จดทะเบียนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2509 ทะเบียนเลขที่ 0103509007041 โดยมีหุ้นส่วนจำนวน 3 คน ประกอบไปด้วย

1. หม่อมราชวงศ์หญิงภรณี รอสส์
2. หม่อมราชวงศ์หญิงอัจฉริยา คงศิริ
3. หม่อมราชวงศ์หญิงวิภาศิริ วุฑฒินันท์

หุ้นส่วนผู้จัดการของห้างมี 1 คน คือ หม่อมราชวงศ์หญิงอัจฉริยา คงศิริ

สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่เลขที่ 56-58 ถนนนเรศ แขวงสีพระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนจำกัด โคมพัสดุ มี 9 ข้อ ดังนี้คือ

1. เป็นนายหน้าตัวแทน และตัวแทนค้าต่าง ในธุรกิจการค้าทุกประเภท ทั้งปลีกและส่ง
2. ทำการซื้อ-ขายสินค้าจากต่างประเทศตามที่ส่งเข้ามาจำหน่ายในประเทศ เช่น ผ้าชนิดต่างๆ และส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เช่น ผ้าฝ้าย ผสมใยเคมี
3. รับห่อและส่งออกต่างประเทศ
4. ทำการผลิตและจำหน่ายเครื่องอุปโภคและเครื่องบริโภค ทุกชนิดทั้งในและต่างประเทศ
5. ทำการรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า
6. รับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (เมื่อได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว)
7. ให้เช่า อสังหาริมทรัพย์
8. กู้ยืมเงิน เบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคาร นิติบุคคล หรือสถาบันการเงินอื่น และให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตด้วยวิธีอื่นๆ โดยจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งการรับ ออก โอน และ สลากหลังตั๋วเงิน หรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้อย่างอื่น เว้นแต่ในธุรกิจธนาคาร ธุรกิจเงินทุน และ ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์
9. ประกอบกิจการค้า ขายอาหาร เครื่องดื่ม น้ำผลไม้ น้ำดื่ม ขนม อาหารสำเร็จรูป และ เครื่องบริโภคอื่น

ห้างหุ้นส่วน จำกัด โคมพัสดุ มีเครื่องหมายการค้า เป็นลายดอกจิก และตัวอักษร โคมพัสดุอยู่ด้านล่าง ลายดอกจิกซึ่งนำมาเป็นสัญลักษณ์ประจำของผ้าโคมพัสดุ ในรูปแบบของ เครื่องหมายการค้า ซึ่งรูปแบบของลายดอกจิก จะมีลักษณะเฉพาะในตัวเอง เป็นลายไทยที่ออกแบบ มาอย่างลงตัว ไม่มีลายเส้นของลายเครือเถาจนดูมากเกินไปสำหรับการนำมาเป็นเครื่องหมายทางการค้า ของผ้าโคมพัสดุ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2554)

ภาพที่ 4-1 เครื่องหมายการค้า ห้างหุ้นส่วน จำกัด ชมพิจิตร

ชมพิจิตร

ภาพที่ 4-2 แบบตัวอักษรสัญลักษณ์ของชมพิจิตร

ห้างหุ้นส่วน จำกัด ชมพิจิตร แบ่งโครงสร้างการบริหารจัดการเป็นแผนกต่างๆ
อันได้แก่

1. แผนกออกแบบ
2. แผนกการตลาด
3. แผนกบัญชี
4. แผนกการผลิต
5. แผนกโรงงาน

1. แผนกออกแบบ

มีหน้าที่สร้างสรรค์โดยประสานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ความต้องการของตลาด
ผู้บริโภคเพื่อออกแบบได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มลูกค้า และที่สำคัญคือต้องรวดเร็ว และ
ต้องทันเวลา เพราะตลาดปัจจุบันมีการแข่งขันสูงมาก และมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมาก ปัจจุบัน
มีบุคลากรรวม 3 คน ออกแบบลวดลายผ้าพิมพ์ โดยลายผ้าพิมพ์ของผ้าชมพิจิตรนั้นแบ่งออกเป็น

ลายผ้าโบราณ และลายประยุกต์

ลายผ้าโบราณ เป็นลายดั้งเดิมเริ่มแรกของผ้าไหมพัสดร์ เช่นลายกนก ลายเทพพนม

ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายหนูมาน ลายหัวโขน ลายราชรถ กินรีไก่อไฟ ฯลฯ

ลายประยุกต์ เป็นการดัดแปลงให้เข้ากับสมัยนิยมมากขึ้น โดยมากเป็นลายที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ใบหญ้า ดอกไม้นก ม้าลาย หรือสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ซึ่งลายประยุกต์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้ผ้าของร้านมีความแตกต่าง หลากหลายมากขึ้น

2. แผนการตลาด

มีหน้าที่วิเคราะห์วางแผนทางการตลาดเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของตลาด และนำมาปรับปรุงสินค้าขึ้นใหม่ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ส่งให้แก่แผนกผลิตเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงสินค้า และประชาสัมพันธ์สินค้าใหม่ให้แก่ลูกค้าและผู้บริโภค เพื่อให้ลูกค้าและผู้บริโภคทราบถึงสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่

จากการสังเกตลูกค้าที่เข้ามาซื้อผ้าในร้าน จากเดิมจะมีชาวต่างชาติกว่าครึ่ง สำหรับลูกค้าของไหมพัสดร์ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นชนชั้นสูงที่มีกำลังซื้อ และเป็นลูกค้าประจำรุ่นเก่าๆ โดยเป็นผู้ใหญ่ส่วนมาก อายุต่ำกว่า 40 ปีถือว่าบางตามาก แต่วันนี้ดูเหมือนจะเปลี่ยนไปคุณแม่มาก คุณลูกก็ซื้อด้วย

3. แผนกบัญชี

มีหน้าที่ทำงานเกี่ยวกับการบัญชี และวางระบบงานทางบัญชีตรวจสอบหลักฐานเกี่ยวกับการเงิน มีอำนาจตรวจสอบ และอนุมัติในการเบิก-จ่ายเงิน บันทึกทางการเงินต่างๆ ที่บันทึกไว้ในสมุดบัญชี วิเคราะห์บันทึกต้นทุน ค่าวัตถุดิบ ค่าแรงงานค่าเสื่อมราคา ค่าสิทธิของทรัพย์สิน และค่าเสีย เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนของสินค้า นับเงินสดและตรวจสอบยอดเงินในธนาคาร จัดทำการวิเคราะห์งบในรูปแบบรายงานทางการเงิน การดำเนินงานของกิจการ เพื่อนำเสนอผู้บริหารให้พิจารณาถึงผลการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ วิธีการที่จะทำให้กิจการได้รับผลประโยชน์สูงสุด

4. แผนกการผลิต

มีหน้าที่ปรับปรุง ผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและผู้บริโภค และตลาด และผลิตสินค้าตามใบสั่งซื้อของลูกค้า เพื่อให้สินค้าที่ผลิตออกมา เป็นที่พอใจของลูกค้า และต้องรักษาภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตราสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคมีความภาคภูมิใจและมั่นใจในการซื้อ โรงงานแปรรูปตัดเย็บเสื้อสำเร็จรูปตั้งอยู่ ณ ถนนนเรศ เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ส่วนผลิตภัณฑ์อื่นๆ มีฐานผลิตอยู่ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

5. แผนกโรงงาน

บุคลากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีจำนวนประมาณ 100 คนที่ร่วมงานกับโคมปัสตร์ตั้งแต่สมัยแรกๆ เด็กรุ่นใหม่ทำงานในปัจจุบันเป็นรุ่นลูก รุ่นหลานที่มีการสืบทอดความชำนาญเฉพาะด้านจากบรรพบุรุษของเขา ปัจจุบันคนรุ่นเก่าก็ยังมีมาก โรงงานพิมพ์ผ้าโคมปัสตร์ เปิดทำการตั้งแต่วันจันทร์ ถึงวันเสาร์ เริ่มทำการตั้งแต่เวลา 08.00 น. ถึง เวลา 16.00 น. โดยหยุดในวันอาทิตย์ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

5.1 ช่วงพิมพ์ผ้า

5.2 ช่วงออกแบบลาย

5.3 ช่วงเย็บปักถักร้อย

ช่วงพิมพ์ผ้า

พนักงานส่วนมากเป็นคนพื้นเพอำเภอหัวหิน สืบทอดจากรุ่นบรรพบุรุษจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน ด้านเทคนิคและความชำนาญงานซึ่งมีความสำคัญมาก กล่าวคือ “หากพิมพ์ผิดขั้นตอนเมื่อไรอาจเสียผ้าทั้งผืนไปเลย” (ช่วงอาวูโส, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

ช่วงออกแบบลาย

“ความโดดเด่นของร้านโคมปัสตร์อยู่ที่ลายพิมพ์ เพราะผ้าที่ร้านโคมปัสตร์ทุกลาย ออกแบบด้วยช่วงออกแบบฝีมือประจำร้านที่ทำงานมากกว่า 20 ปี ซึ่งถือว่าเป็นงานออกแบบ และงานเขียนลายที่หายากมากในยุคปัจจุบันที่ใครจะเทียบได้” (ช่วงอาวูโส, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

ช่วงเย็บปักถักร้อย

เป็นแผนกที่ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากผ้าพิมพ์ของโรงงานเป็นผลิตภัณฑ์ใช้สอยประเภทต่างๆ “ผลิตภัณฑ์มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ก่อเกิดประโยชน์ใช้สอยต่างๆ ตามยุคสมัยที่มีการพัฒนาที่ดีขึ้นอยู่เสมอ” (ผู้จัดการร้าน, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2554)

การบริหารการผลิต

ห้างหุ้นส่วนโคมปัสตร์แบ่งประเภทของผลิตภัณฑ์ออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

1. ของใช้ภายในบ้าน อาทิเช่น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน หมอนขวาง ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน ฯลฯ
2. เบ็ดเตล็ด อาทิเช่น ของที่ระลึก กระเป๋าลือ กระเป๋าสตางค์ กระดาษห่อของขวัญ กรอบรูป
3. เครื่องแต่งกาย ได้แก่ ผ้าตัดเสื้อ เสื้อผ้าสำเร็จรูป หมวก

นอกจากนี้ ยังมีการผลิตลายผ้าในรูปแบบที่ลูกค้ามาสั่งทำเป็นพิเศษ เพื่อนำลวดลายที่สั่งทำไปตัดเป็นเครื่องนุ่งห่ม ใช้เฉพาะในโอกาสต่างๆ หรือหน่วยงานราชการมาสั่งพิมพ์ลวดลายเฉพาะ เพื่อใช้ในโอกาสต่างๆ เช่นกัน รวมไปถึงลวดลายที่สั่งทำเป็นพิเศษ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้และตกแต่งตามงานต่างๆ อีกด้วย ซึ่งลวดลายที่สั่งทำพิเศษถือเป็นกรรมสิทธิ์ของลูกค้า แต่ก็มีบางลวดลายที่ลูกค้ามาสั่งทำบางครั้งลูกค้าก็ไม่นำกลับไป ซึ่งทำให้โรงแรมสามารถนำลวดลายนั้นมาใช้เป็นสินค้าของทางร้านได้ด้วย ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของลูกค้ากับทางร้านเท่านั้น อาทิเช่น กลุ่มโรงแรมที่ใช้ผ้าพิมพ์ของร้านโรงแรมพัสดร์ เช่น โรงแรมโอเรียลเต็ล โรงแรมดุสิตธานี โรงแรมมณเฑียร โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค และหลายแห่ง มีทั้งผ้าม่าน ผ้าปูเตียง เฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์โต๊ะอาหารของโรงแรม

วัสดุ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต

1. ผ้า

ผ้าที่ใช้ในการผลิตผ้าพิมพ์โรงแรมพัสดร์นั้น แต่เดิมโรงงานจะทอผ้าด้วยกี่กระตุกเพื่อใช้เอง แต่ปัจจุบันสั่งซื้อผ้าประเภทต่างๆ ภายในประเทศมาใช้พิมพ์ลาย โดยผ้าแต่ละชนิดที่ใช้พิมพ์ลายนั้น ผู้ผลิตคำนึงถึงคุณสมบัติของผ้า ประโยชน์การใช้สอย และความเหมาะสมกับลายที่พิมพ์ผ้า ผ้าใช้พิมพ์ลายมีหลายประเภทได้แก่

ผ้าโทเรปโปปลิน

เป็นผ้าเนื้อหนาปานกลางใช้ตัดได้ทั้งเสื้อและกางเกงเช่นกันมีส่วนผสมระหว่างเส้นใยธรรมชาติและใยสังเคราะห์โพลีเอสเตอร์มีความทนทานค่อนข้างมากสามารถซักด้วยการลงแรงได้โดยที่ผ้าไม่เป็นขุย และมีการซิดของสีช้ากว่าผ้าโทเรบิสทออบ ข้อดีอีกอย่างคือ รีดขึ้นรูปอยู่เป็นทรงได้ง่ายและนานกว่าผ้าตัวอื่นจึงเป็นที่นิยมใช้ในหน่วยงานข้าราชการ แต่เนื่องจากการทอที่หนากว่าผ้าบิสทออบ ทำให้มีการระบายอากาศได้น้อยกว่าและมีเนื้อผ้าที่แข็ง

ผ้าซาติน (Satin)

ลักษณะเนื้อผ้ามีความบาง พื้นผิวเรียบเนียน มีความมันวาว น้ำหนักเบา พลั่วไสว ส่วนใหญ่ใช้ในงาน ตกแต่งต่างๆ รวมไปถึงงานเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เช่น J-Flag ธงแขวน ธงราว ฉากผ้า ผ้าคลุม ผ้าพันคอ ปลอกหมอนอิง งานตัดเย็บเครื่องแต่งกาย ผ้าม่าน งานเข้าเล่ม ปกหนังสือ ปกไดอารี่ ผ้าคลุมโต๊ะ ฯลฯ

ผ้าฝ้าย (Cotton)

นิยมใช้ทำเสื้อชนิดต่างๆ มีราคาค่อนข้างสูง สมบัติทั่วไปของผ้าฝ้ายก็คือ สวมใส่สบาย ระบายอากาศได้ดี ซับเหงื่อได้ดีเยี่ยม เนื้อผ้าจะมีลักษณะด้าน แต่ก็มีข้อเสียอยู่เหมือนกัน คือมันจะยับง่าย เมื่อซักบ่อยๆ ก็จะขยับ

ผ้าป่าน

ปกติที่มีลักษณะเส้นใย อ่อนนุ่ม เส้นใยยาว เหนียว ระบายความร้อนได้ดี

ผ้าใยลินิน

เป็นผ้าเส้นใยที่อยู่รวมกันเป็นหมู่และมีเนื้อเยื่อเหนียวกว่าใยฝ้าย 3 เท่า มีความมันเหมือนใยไหม ดูดซึมน้ำได้ดี ทนแสง และความร้อน ได้ดีเหมือนใยฝ้าย

ผ้าใยรามิ

มีความมันเหมือนไหม เหนียวกว่าใยฝ้าย 4 เท่า และเหนียวกว่าใยลินิน 2 เท่า ดูดน้ำได้ดีแห้งเร็ว ทนต่อแดดและรา ทนต่อสารเคมี แต่ยับง่าย ยืดหยุ่นน้อย กระด้าง หักตามแนวพับ (ผู้จัดการโรงงาน, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

2. สีสำหรับพิมพ์ผ้า

โรงงานโคมพัสดรมีสู่ตรการผสมสีโดยเฉพาะ ในการผสมสีแต่ละครั้งมีความผิดพลาดไม่เกิน 10% สีในแต่ละสีนอกเหนือจากสีหลักหรือแม่สีนั้น ทางโรงงานขอสงวนสิทธิ์ในการอธิบายหรือสูตรในการผสมสีแต่ละเจดสี ซึ่งเป็นเทคนิคในการผสมสีมีความเข้ม สว่างของสี ในแบบเฉพาะไม่สามารถลอกเลียนแบบสีพิมพ์ของผ้าโคมพัสดุได้ (ช่างอาวุโส, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

ภาพที่ 4-3 ตัวอย่างสีที่ผสมเรียบร้อยแล้ว

3. กาวน้ำ สำหรับจิ้งผ้า

กาวน้ำ สำหรับจิ้งผ้านั้น เป็นกาวที่หาซื้อได้ทั่วไป ลักษณะเป็นของเหลวใสนำมาทาบนโต๊ะพิมพ์ก่อนที่จะวางผ้าลงไป มีคุณสมบัติทำให้ผ้าไม่เคลื่อนหรือย่น เวลาที่วางบล็อกสกรีนเพื่อปาดสี หรือพิมพ์สีลงไปนั่นเอง

เครื่องมือในการพิมพ์ผ้า

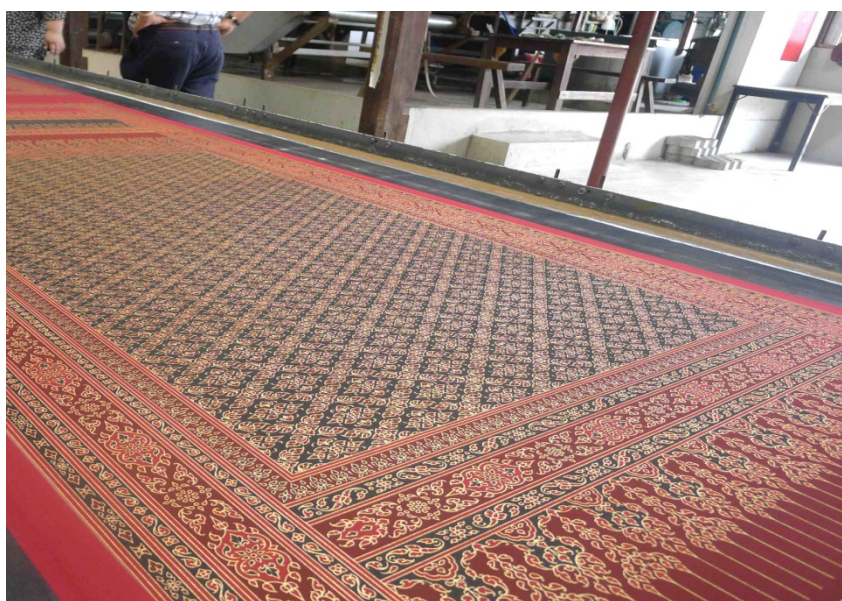
1. โต๊ะสกรีน

พื้นโต๊ะเป็นผ้าใบ มีหมุด ผ้าใบที่ใช้ทำพื้นเพื่อลงผ้าที่พิมพ์นั้น จะจึงดึงและเรียบกับพื้น โต๊ะ สามารถตากาวน้ำลงไปได้ และเมื่อพิมพ์ลายเสร็จแล้วดึงผ้าที่พิมพ์ออก ยังสามารถล้างน้ำที่พื้นผ้าใบโดยใช้สบู่หรือผงซักฟอกล้างออก ได้อย่างง่าย ส่วนหมุดที่วางตามตำแหน่งก็เพื่อให้บล็อกสกรีนวางในตำแหน่งที่ตรงตามลายที่วางไว้ โดยแบบพิมพ์ไม่เคลื่อนหรือพิมพ์เพี้ยนจากต้นฉบับ และทำให้การซ้อนของสีในแต่ละสีนั้นตรงกันอย่างไม่ผิดเพี้ยนอีกด้วย

ภาพที่ 4-4 โตะสกรีน

นอกจากนี้ ยังมีโตะที่ใช้สำหรับผ้าเขียวทองโดยเฉพาะแต่ลักษณะของโตะไม่แตกต่างจากโตะพิมพ์ผ้าทั่วไป แต่ลักษณะการวางหมุดจะต้องแตกต่างจากโตะทั่วไป เนื่องจากลักษณะการพิมพ์ใช้วิธีการพิมพ์แบบบล็อกเว้นบล็อกเพื่อไม่ให้สีติดกันจนเกินไป (ช่างอาวุธ, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

ภาพที่ 4-5 โตะสำหรับสกรีนผ้าเขียวทองโดยเฉพาะ

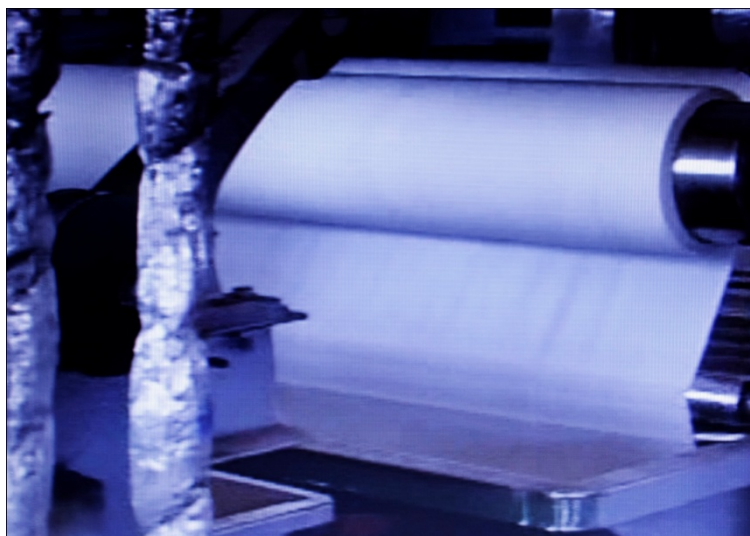
ภาพที่ 4-6 โตะสำหรับสกรีนผ้าเขียวทองโดยเฉพาะ

2. เครื่องชัก-รีดผ้า

เครื่องชัก-รีดผ้า ใช้ประโยชน์ในลักษณะของการชักผ้า ที่ทอมาเป็นพับและจะนำไปพิมพ์ เพราะผ้าบางชนิดต้องชักเสียก่อน เนื่องจากผ้าบางชนิดมีการเคลือบด้วยแป้งหรือกาวไว้ ถ้านำไปพิมพ์เลยสีที่พิมพ์จะไม่ติด หรือติดแบบไม่เสมอกันจึงจำเป็นต้องมาชักให้กาวหลุดไปเสียก่อน เมื่อชักเสร็จแล้ว เครื่องจะทำกระบวนการรีดผ้าให้เรียบไปในตัว พร้อมทั้งจะนำมาวางบนโตะพิมพ์ได้อย่างเรียบเสมอกับโตะพิมพ์พร้อมที่จะพิมพ์สีได้เลย

ภาพที่ 4-7 เครื่องชัก-รีดผ้า ในขณะที่ทำการชัก

ภาพที่ 4-8 เครื่องซัก-รีดผ้า ในขณะทำการรีด

3. เครื่องอบ-รีดผ้า

เมื่อพิมพ์ผ้าในรูปแบบของลวดลายที่ต้องการ จะต้องผ่านกระบวนการอบ และรีดผ้า อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเครื่องอบและรีดผ้านั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมากเช่นกัน หลังจากที่พิมพ์ผ้าเสร็จ จะต้องผ่านกระบวนการอบโดยผ่านเครื่องเพื่อให้ความร้อนทำให้สีไม่หลุดเวลาซัก และส่งผลให้สีที่พิมพ์นั้นเข้มเสมือนตอนพิมพ์สีใหม่ๆ ด้วย เมื่ออบเสร็จเครื่องจะทำการรีดไปในตัว เพื่อที่จะนำผ้าไปพับเป็นตั้งหรือม้วนต่อไป

ภาพที่ 4-9 เครื่องอบ-รีดผ้า

4. บล็อกสกรีน

บล็อกสกรีน จะทำจากโครงไม้ในรูปแบบของสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนผ้าที่ทำบล็อกสกรีนนั้น ทำจากไหมเนื้อละเอียดหรือหยาบ ขึ้นอยู่กับเบอร์ของไหมซึ่งผ้าไหมมีอยู่ 2 แบบ คือ ไหมญี่ปุ่น กับ ไหมสวิส ไหมญี่ปุ่นจะสีขาว ส่วนไหมสวิสจะสีเหลือง แต่ที่นิยมกันมากจะใช้ไหมสวิสมากกว่า เนื่องจากมีความละเอียดของไหมและความคงทนเวลาจึงบล็อก จะจึงได้ดีกว่าไหมญี่ปุ่น แต่ราคาของไหมสวิสจะแพงกว่าไหมญี่ปุ่น แถมยังมีคุณสมบัติพิเศษอีกอย่างคือ ล้างกาวยืดและสีพิมพ์ออกได้ดีกว่าไหมญี่ปุ่น ซึ่งไหมญี่ปุ่นจะทำให้สีที่พิมพ์นั้นตันได้ง่ายกว่า หรือสีที่ไม่ลงไปในเนื้อผ้าตามต้องการ

ภาพที่ 4-10 บล็อกสกรีน

ภาพที่ 4-11 บล็อกสกรีนลายเทพพนม

5. ยางปาด

ยางปาดจะทำด้วยไม้กับตัวยางที่ใช้ปาดสี ตัวไม้จะทำเป็นตัวจับโดยใช้มือจับ ในการพิมพ์และการปาดสีลงไป ส่วนตัวยางที่ทำด้วยยางชนิดแข็งและไม่อ่อนจนเกินไป สันของยาง จะมี 2 แบบ คือ แบบตัวยู และตัววี สันแบบตัวยูจะมีลักษณะเต็มเป็นเหลี่ยม สันของตัววีจะมี ลักษณะตัด คล้ายกับสันของขวาน ส่วนความยาวของยางปาดขึ้นอยู่กับการใช้งาน หรือ ความเหมาะสมของบล็อกสกรีน ส่วนยางปาดที่ใช้ในการพิมพ์ผ้าไหมมัดสตรจะเป็ยางปาด ที่ออกแบบเป็นพิเศษ เจาะตัวจับของมือ ซึ่งจะมีด้ามที่ยาวทั้ง 2 ด้าน เพื่อให้คนจับทั้ง 2 ฝั่ง ปาดสี โดยเบ็ดเสร็จครั้งเดียว โดยไม่มีการซ้ำในการปาดสี

ภาพที่ 4-12 ขางปาดที่ออกแบบเฉพาะโดยมีค้ำจับทั้งสองด้านของโคมพัสเตอร์

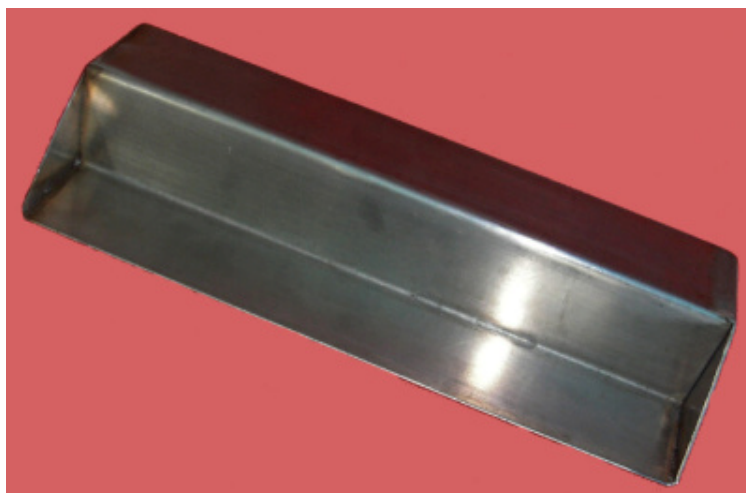

ภาพที่ 4-13 ขางปาดทั่วไป

6. รางปาดกาวอัด

รางปาดกาวอัด ทำจากสแตนเลส มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม และมีมือจับยื่นออกมาตามรูปในลักษณะตัวของรางปาดกาวอัด ที่เป็นสามเหลี่ยมนั้นก็เพื่อเก็บกาวอัดที่ผสมกับน้ำยาไวแสงลงไป และนำไปปาดลงบนเฟรมบล็อกสกรีน เพื่อให้เนื้อของกาวอัดมีความเรียบและเสมอกันตลอด ทั้งเฟรม ส่วนปลายของสามเหลี่ยมรางปาดที่ถูกสัมผัสกับตะแกรงไหมบนบล็อกสกรีน

จะถูกลบความคมโดยมีลักษณะมน มิเช่นนั้นตะแกรงใหม่หรือบล็อกสกรีนจะขาดเช่นกัน
(ช่างอาวุโส, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

ภาพที่ 4-14 รางปาดกาวอัด

กรรมวิธีการผลิต

แบ่งกรรมวิธีการผลิตออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการทำลายหรือทำบล็อกสกรีน
2. ขั้นตอนการเตรียมผ้า
3. ขั้นตอนการจิ้งผ้า
4. ขั้นตอนการพิมพ์ผ้า

1. ขั้นตอนการทำลายหรือทำบล็อกสกรีน

อันดับแรกจะต้องมีบล็อกสกรีนผ้า ซึ่งบล็อกนั้นจะทำจากตะแกรงใหม่ หรือใหม่ญี่ปุ่น หรือใหม่สวีตเซอร์แลนด์ โดยการจิ้งให้ตึงกับกรอบไม้ หรือที่เรียกว่า เฟรม หรือบล็อกนั่นเอง ในลักษณะของรูปสี่เหลี่ยม สี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังจากนั้นต้องใช้น้ำยาเคมี กับกาวอัดซึ่งใน ส่วนประกอบของกาวอัดนั้นจะนิยมใช้กาวอัดสีฟ้าหรือสีชมพู ขึ้นอยู่กับความสะดวกของช่าง แต่ถ้าจะให้ทนนานจะต้องกาวอัดสีชมพู ผสมกับน้ำยาไวแสงตามอัตราส่วน นำมาปาดบนตะแกรงใหม่ หรือบล็อกตามลักษณะหน้าและหลัง ตากพดลมให้บล็อกแห้ง ขั้นตอนนี้จะต้องทำในห้องมืดเท่านั้น (ผู้ช่วยช่าง, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

ภาพที่ 4-15 บล็อกสกรีนที่จิ้งตะแกรงใหม่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 4-16 การปาดกาวอัดโดยใช้รางปาดกาวอัดที่ทำจากสแตนเลส

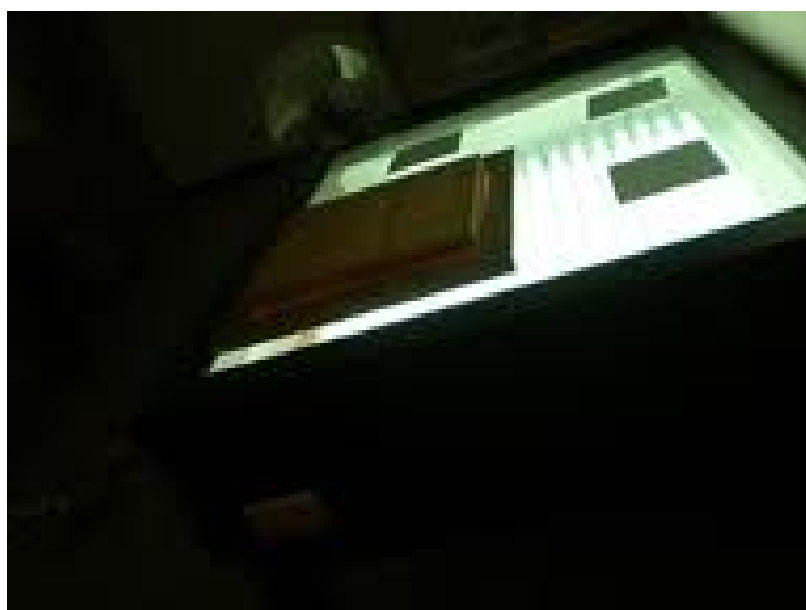
ภาพที่ 4-17 การใช้ไดร์เป่ากาาอัดให้แห้ง

ภาพที่ 4-18 ห้องมืดที่ใช้แสงสีส้มในการทำบล็อกสกรีนช่วงปาดกาาอัด

ภาพที่ 4-19 ขั้นตอนการทำแบบโดยนำบล็อกสกรีนไปถ่ายแสง

ภาพที่ 4-20 ขั้นตอนการถ่ายแสงโดยนำบล็อกสกรีนมาวางบนตู้ไฟ

ห้องมืดจะต้องมีดวงไฟสีส้มโดยประมาณ ไม่เกิน 50 วัตต์ ถ้ามากเกินไป บล็อกตะแกรงไหมที่ปาดกาวอัดนั้นจะเสียไม่สามารถถ่ายแสงได้ หลังจากเตรียมพื้นบล็อกในการที่จะถ่ายลายเรียบร้อยจะต้องนำบล็อกมาทาบกับแบบลวดลายที่กำหนด กดทับให้สนิท ถ่ายกับแสงนีออน โดยคำนวณระยะเวลาตามที่กำหนดจากนั้นนำไปล้างน้ำสะอาด ลวดลายที่ถูกถ่ายแสงจะหลุดออกไปโดยน้ำเปล่าจะชะล้างส่วนที่ต้องการออก ก็จะได้ลวดลายที่พร้อมสกรีนในอันดับต่อไป

หลังจากที่ถ่ายแสงผ่านแบบจากบล็อกสกรีนเรียบร้อยแล้ว ต้องมีการตรวจสอบแบบก่อนที่จะลงมือสกรีน โดยนำลายมาเปรียบเทียบพร้อมใช้กาวอัดสีน้ำเงินอุดบริเวณลายที่ชำรุดแล้วจึงนำไปแปะใครเพื่อที่จะสกรีนลายต่อไป

ภาพที่ 4-21 ตรวจสอบแบบและซ่อมด้วยกาวอัดก่อนนำไปสกรีน

ภาพที่ 4-22 บล็อกสกรีนที่ถ่ายเรียบร้อยแล้วพร้อมสกรีนลาย

2. ขั้นตอนการเตรียมผ้า

เดิมทางโรงงานทอผ้าเองโดยใช้กี่กระตุก แต่ปัจจุบันต้องสั่งผ้ามาจากที่อื่น เพราะการทอโดยใช้กี่กระตุกนั้นช้ามาก ช่างชาวจีนที่เคยทอผ้าอยู่ในโรงงานก็ชราภาพมากแล้ว สั่งจากที่อื่นจะสะดวกรวดเร็วกว่า สามารถนำมาพิมพ์ลายจำหน่ายได้ทันต่อความต้องการของลูกค้า

ภาพที่ 4-23 ลักษณะแบบจำลองกี่กระตุกที่ใช้ทอผ้าเมื่อครั้งอดีต

เริ่มด้วยการนำผ้าสีขาวที่ส่งมาไปซักแล้วดมให้แบ่งที่จับอยู่บนตัวผ้าหลุดออกก่อน เพื่อผ้าจะไม่เป็นค่างดวง เพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการย้อมสี ซึ่งขั้นตอนนี้ถือว่าสำคัญมาก แต่ถ้าหากผ้าที่ส่งมาเป็นผ้าสีอยู่แล้ว ไม่ต้องผ่านกระบวนการนี้ แต่จะต้องนำไปซักด้วยสบู่เพื่อล้างน้ำยาเคมีที่เคลือบผ้าออกเสียก่อน เสร็จจากขั้นตอนนี้แล้ว ต่อไปเป็นขั้นตอนปั่นแห้งโดยนำผ้าเข้าห้องอบผ้า จากนั้นนำไปเข้าเครื่องรีดซักรีดและดม

3. ขั้นตอนการชิงผ้า

ต้องทำอย่างระมัดระวังที่สุด ขั้นตอนแรกต้องทำโตะให้สะอาดที่สุด อย่าให้มีฝุ่น เพราะต้องทากาวน้ำลงไปบนโตะซึ่งจะทำให้ผ้าที่ชิงนั้นตึง ติดแน่นไม่เคลื่อน เพราะจะมีรอยย่นไม่ได้ แม้แต่น้อย และสะดวกต่อการพิมพ์ลาย

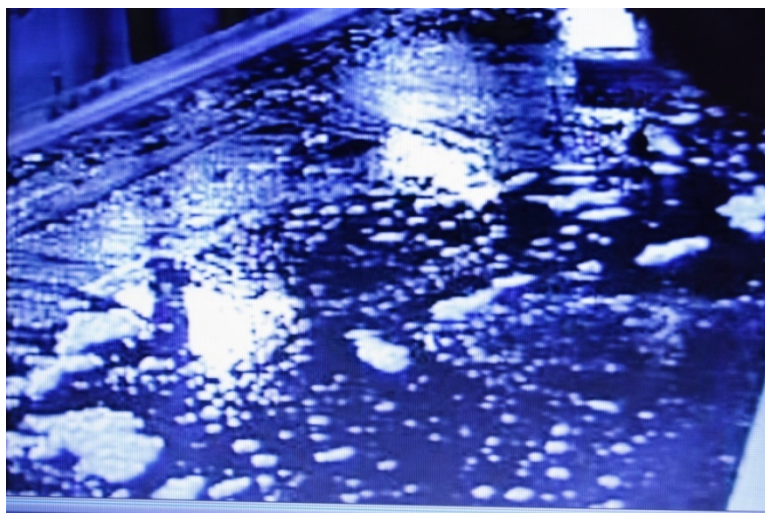

ภาพที่ 4-24 ขั้นตอนการชิงผ้าโดยใช้กาวน้ำรองพื้นผ้าใบเรียบร้อยแล้ว

โดยทุกครั้งหลังจากที่พิมพ์ผ้าเรียบร้อยแล้วต้องทำการล้างโตะทุกครั้ง เพื่อล้างคราบกาวน้ำที่ติดโตะอยู่

ภาพที่ 4-25 ขั้นตอนการล้างโตะสกรีนที่เคลือบด้วยกาวน้ำ

ภาพที่ 4-26 ขั้นตอนการล้างโตะสกรีนที่เคลือบด้วยกาวน้ำ

4. ขั้นตอนการพิมพ์ผ้า

ลายผ้าที่จะนำมาพิมพ์นั้นต้องแกะเป็นกรอบเตรียมไว้ การพิมพ์ผ้ามีวิธีการคล้ายกับการทำซิลค์สกรีน เมื่อเตรียมกรอบลายไว้เรียบร้อยแล้ว ก็ตัดสีใส่ลงไปพร้อมกับเกลี่ยสีโดยใช้คน 2 คนอยู่คนละฝั่งของโตะจึงผ้า ในการเกลี่ยสีนี้ต้องใช้วิธีกรอเบเวนกรอบเพื่อไม่ให้สีติดแน่นกับโตะจึงผ้าจนเกินไป

ภาพที่ 4-27 ลักษณะการสกรีนโดยใช้ยางปาดแบบโคมพัสตร์

ภาพที่ 4-28 การพิมพ์ผ้าเขียวทองโดยสกรีนแบบกรอบเว้นกรอบ

การพิมพ์สีหรือการพิมพ์ลายนี้ต้องเปลี่ยนกรอบตามสีของผ้า หากผ้ามีทั้งหมด 10 สีต้องใช้กรอบ 10 กรอบ แต่ที่โรงงานโคมปัสตร์พิมพ์ผ้าใช้สีสูงสุด 8 สี ต้องใช้กรอบ 8 กรอบ เมื่อพิมพ์ผ้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ขั้นตอนต่อไปก็คือยกผ้าขึ้นตากไว้ที่ราวซึ่งอยู่เหนือโต๊ะจึงผ้า เพื่อให้แห้งก่อนนำไปซักด้วยน้ำสบู่ ล้างสีที่ตกค้างอยู่ออกไป (ช่างปฏิบัติงาน, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2554)

ภาพที่ 4-29 การตากผ้าให้สีแห้งก่อนนำไปซัก

ต่อจากนั้นก็นำมาฝ่ำพิมพ์ลายที่เปียกๆ อยู่ไปเข้าเครื่องอบให้แห้งแล้วรีด เป็นสำเร็จออก
สู่สายตาลูกค้าได้

ลวดลายฝ่ำพิมพ์

จากเดิมสมัยพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอทรงออกแบบลวดลายพิมพ์ฝ่ำเป็นลายไทยเป็นส่วนใหญ่
เนื่องจากทรงได้ลายต้นแบบโบราณจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เช่นลายราชรถ ลายรามสูร ลาย
เทพพนม ลายกนิรีไถ่ฟ้า ฯลฯ ต่อมาหม่อมเจ้าหญิงพจรงจิตทรงดำเนินงานสานต่อของเดิม และ
ทรงพัฒนาสินค้าและโรงงานให้ทันสมัยรวมไปถึงการออกแบบและดัดแปลงลวดลายให้เป็น
สมัยนิยมกล่าวคือทรงนำลวดลายสากลมาผสมผสานกับลายไทยได้อย่างสวยงามและกลมกลืน
ทำให้เห็นความทันสมัย ซึ่งในขณะเดียวกันก็ยังอนุรักษ์ของไทย ๆ ไว้ไม่เสื่อมคลาย ดังนั้นจึงเกิด
ลายไทยประยุกต์ขึ้นในที่สุด กล่าวโดยสรุปปัจจุบันการออกแบบลวดลายฝ่ำพิมพ์ นั้น โรงงาน
โคมพัสดุ แบ่งลวดลายฝ่ำออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ลายไทย และลายประยุกต์

จากการศึกษาพบว่าลายไทยที่โรงงานโคมพัสดุยังคงมีอยู่ ได้แก่ ลายราชรถ ลายหัวโขน
ลายเทพพนม

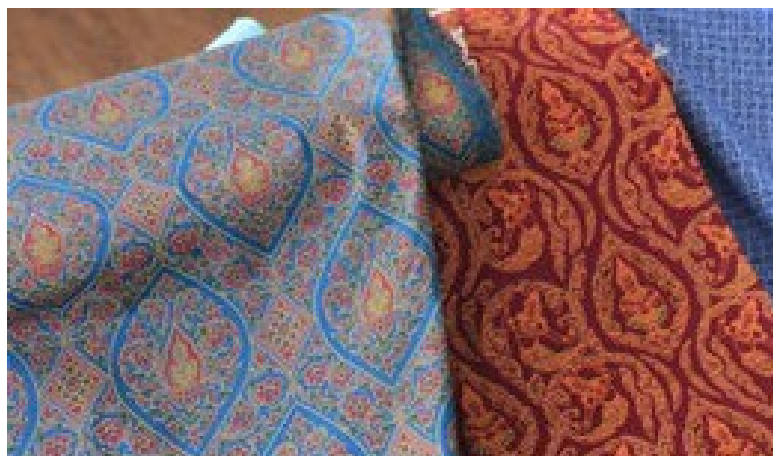
ภาพที่ 4-30 ลายราชรถ

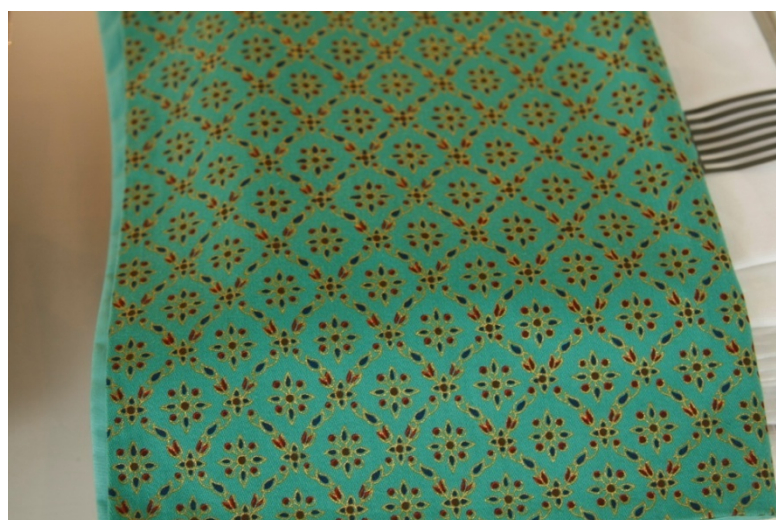
ภาพที่ 4-31 ลายหัวโขน

ภาพที่ 4-32 ลายเทพนม

ภาพที่ 4-33 ลายเทพพนม

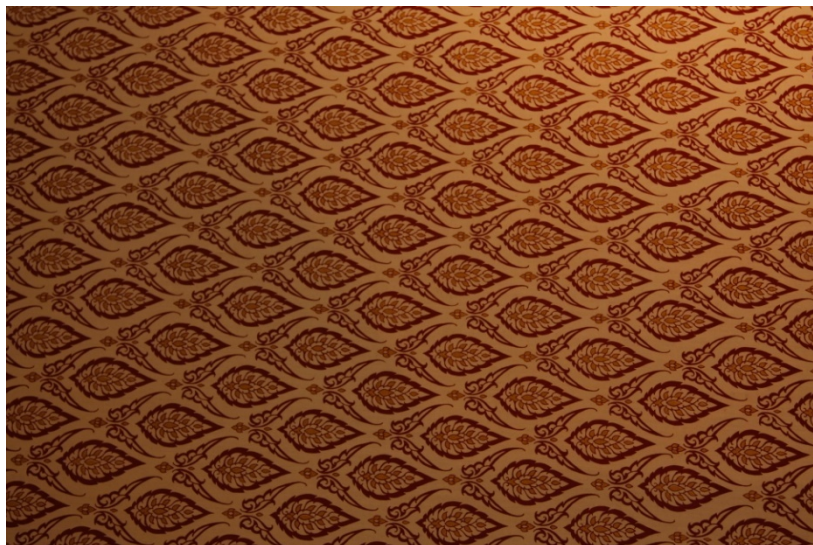
ภาพที่ 4-34 ลายดอกพิกุล

ภาพที่ 4-35 ลายกรวยเชิงใบเทศ

ภาพที่ 4-36 ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ใบเทศ หรือลายก้านต้อดอก

ภาพที่ 4-37 ลายพุ่มข้าวบิณฑ์

ภาพที่ 4-38 ลายประจำยามโบเทศ

ภาพที่ 4-39 ลายประจำยามโบเทศ

ลายไทย ที่โดดเด่นของโรงงานไหมพัสดร์คือผ้าเกี่ยวพิมพ์ลายทอง ซึ่งเดิมเป็นผ้าภูษาทรงของรัชกาลที่ 4 เป็นผ้าพิมพ์ลายทองมีเชิงและขอบลายทอง

จากการศึกษาพบว่าลายไทยที่โรงงานไหมพัสดร์ยังคงทำอยู่ เรียกว่าผ้าเกี่ยวทอง จากเดิมมีแต่สีแดง คำทอง ปัจจุบันได้เปลี่ยนแต่สีพื้นผ้า ลักษณะลายยังคงเหมือนกัน เพื่อให้ดูร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น ผ้าเกี่ยวทองเป็นผืนยาว 3 เมตร กว้าง 1 เมตร มีเชิงสองด้าน ราคาผืนละ 1,560 บาท

ภาพที่ 4-40 ลักษณะของผ้าเกี่ยวทองในปัจจุบัน

ภาพที่ 4-41 ลักษณะของผ้าเกี่ยวทองในปัจจุบัน

ลายประยุกต์ เป็นลายที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ได้แก่ ลายนก ลายดอกไม้ ใบหญ้า

ปัจจุบันลวดลายที่ได้รับความนิยมของร้าน เป็นลวดลายสากลเป็นหลัก รวมทั้งลวดลายประจำปี เช่นลายนักษัตร สำหรับปีเป็นปีกุนก็พิมพ์ลายหมู เป็นต้น แต่แต่ละปีจะมีคนมาตามซื้อเก็บสะสม นอกจากนี้ยังมีลวดลายหลากหลาย เช่นลายอักษรไทย ได้รับความนิยมมาก หรือลายขนม เปียกปูน ลายถั่วลิสง ลายดอกโป๊ยเซียน ลายไฟทอง ลายเด็กเล่นงูกินหาง ลายสามเหลี่ยม ลาย ก.ไก่ ข.ไข่ ลายรามสูร ฯลฯ

ภาพที่ 4-42 ตัวอย่างลายประยุกต์

ภาพที่ 4-43 ตัวอย่างลายประยุกต์

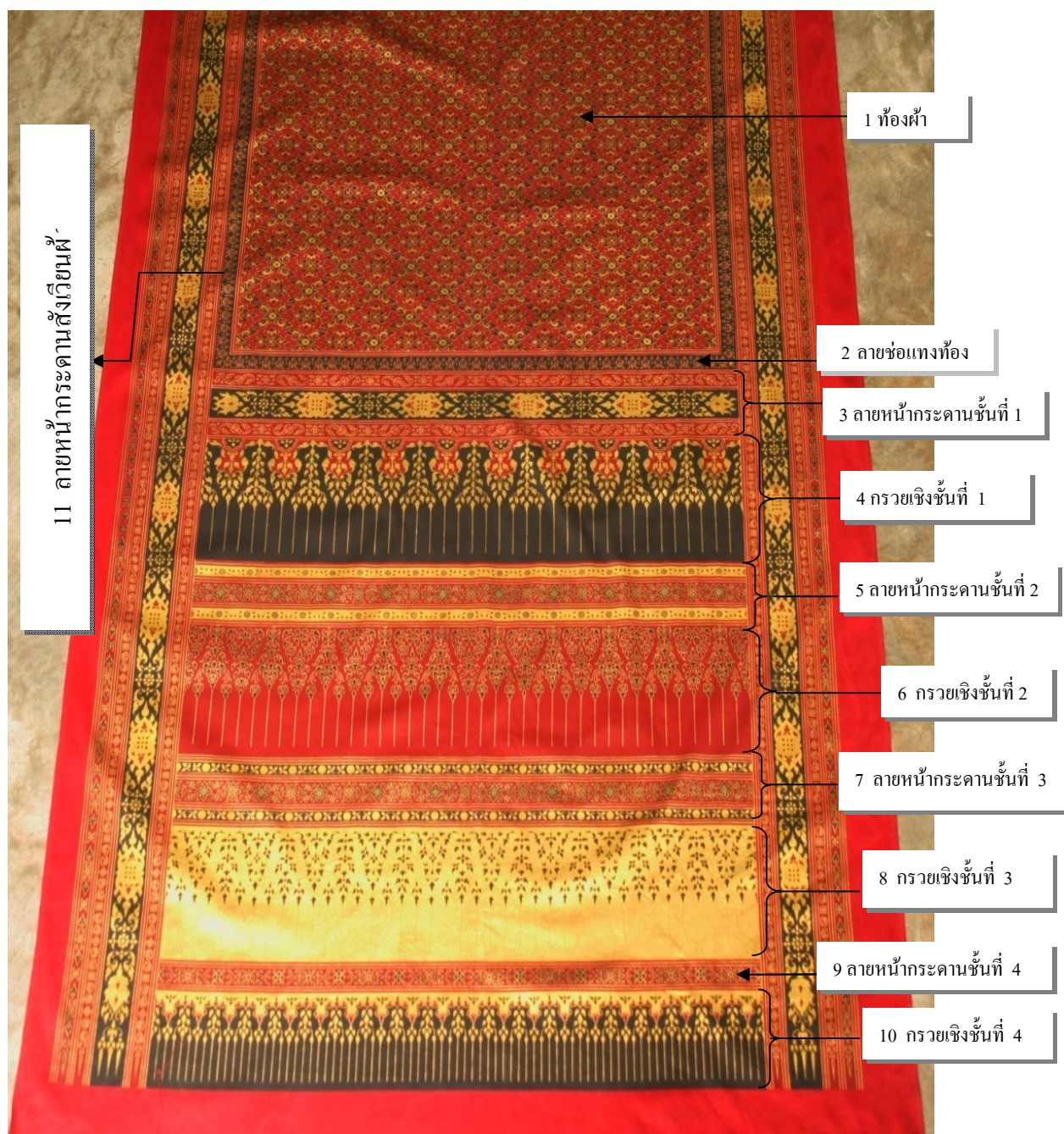

ภาพที่ 4-44 ตัวอย่างลายประยุกต์

ภาพที่ 4-45 ตัวอย่างลายประยุกต์

ผ้าเกี้ยวทอง

ภาพที่ 4-46 ผ้าเกี้ยวทอง

ผ้าเกี่ยวทองประกอบไปด้วยส่วนประกอบดังนี้คือ

1. ท้องผ้า ลักษณะของลายท้องผ้า คือลายประจำลาย 4 กลีบ
2. ลายช่อแทงท้อง ลายใบเทศ เป็นลายต่อจากท้องผ้า
3. ลายหน้ากระดานชั้นที่ 1 เป็นลายลูกฟัก ก้ามปู ขนานด้วยลายประจำยามก้ามปู

สลับลายขอสร้อย

4. ลายกรวยเชิงชั้นที่ 1 พื้นสีดำเปลือกเม็ดมะขาม คือคำอมน้ำตาล โบราณเรียกว่า คำเปลือกเม็ดมะขาม

5. ลายหน้ากระดานชั้นที่ 2 เป็นลายประจำยาม 4 กลีบ สลับด้วยดอกใบเทศ ลูกขนาน ดอกพิณกลสลับใบเทศ

6. ลายกรวยเชิงชั้นที่ 2 พื้นสีแดงดอกช่อ ดอกช่อ คือดอกของวัชพืชที่ขึ้นอยู่ในนาข้าว ดอกสีเข้ม 6 กลีบ เกสรสีเหลืองชูตัว

7. ลายหน้ากระดานชั้นที่ 3 ลายดอก 4 กลีบ สลับใบเทศ ลูกขนานดอกพรรณพฤษา สลับด้วยใบ 3 ใบ

8. กรวยเชิงชั้นที่ 3 พื้นสีทอง

9. ลายหน้ากระดานชั้นที่ 4 ลายดอกประจำยาม 4 กลีบ สลับด้วยประจำยามก้ามปู

10. กรวยเชิงชั้นที่ 4 กรวยเชิงเล็กพื้นสีดำเปลือกเม็ดมะขาม

11. ลายหน้ากระดานสังเวียนผ้า ประกอบด้วยลายลูกฟักสลับด้วยลายดอก 8 กลีบ ก้ามปู ขนานด้านในประกอบด้วยลายประจำยาม 4 กลีบ สลับด้วยลายขอสร้อย ลูกขนานด้านนอก ประกอบด้วยลายลูกฟักสลับลายก้ามปู

ตัวอย่างการแต่งกายด้วยผ้าเกี่ยวทอง

1. การนุ่งผ้าแบบโจงกระเบน แบบรัตนโกสินทร์
2. การนุ่งผ้าแบบอยุธยา ในลักษณะการนุ่งแบบไม่ใช่เครื่องทรง

ภาพที่ 4-47 การนุ่งผ้าแบบโจงกระเบน แบบรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 4-48 การนุ่งผ้าแบบอยุธยา ในลักษณะการนุ่งแบบไม่ให้เครื่องทรง

การนุ่งผ้าแบบโจงกระเบน แบบรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 4-49 วิธีการนุ่งแบบปล่อยชายในสมัยอยุธยา

ภาพที่ 4-50 ลักษณะการนุ่งผ้าแบบอยุธยาปล่อยชาย

ภาพที่ 4-51 ลักษณะการนุ่งผ้าแบบอยุธยาปล่อยชาย

ภาพที่ 4-52 แสดงลักษณะของลวดลายผ้าเขียวทอง

การนุ่งผ้าแบบอยุธยา ในลักษณะการนุ่งแบบไม่ได้เครื่องทรง

ภาพที่ 4-53 วิธีการนุ่งผ้าโจงกระเบน

ภาพที่ 4-54 วิธีการนุ่งผ้าโจงกระเบน

ภาพที่ 4-55 การม้วนเนื้อผ้า เพื่อที่จะให้เป็นชายกระเบนในลักษณะการนุ่งโจงกระเบน

ภาพที่ 4-56 การม้วนเนื้อผ้า เพื่อที่จะให้เป็นชายกระเบน ในลักษณะการนุ่งโจงกระเบน

ภาพที่ 4-57 การม้วนในลักษณะสุดผ้า

ภาพที่ 4-58 การไขว้ลอดหว่างขาเพื่อจับชายกระเบนจีน

ภาพที่ 4-59 การดัดซาชกระเบนขึ้นเหนือด้านหลังก้นกบ แล้วจึงใช้ผ้าคาดเอว

ภาพที่ 4-60 การดัดซาชกระเบนขึ้นเหนือด้านหลังก้นกบ แล้วจึงใช้ผ้าคาดเอว

ภาพที่ 4-61 ลักษณะการเหน็บชายผ้าด้านหลังก้นกบที่เสร็จแล้ว

ภาพที่ 4-62 ลักษณะการโจ่งกระเบนที่เสร็จสมบูรณ์ของการนุ่งผ้า

การแต่งกายในชุดประจำชาติโดยการออกแบบที่ใช้ผ้าไหมมัดหมี่มาประยุกต์

ภาพที่ 4-63 ชุดประจำชาติในแบบประยุกต์ สำหรับมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ปี 2548
(หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 2552)

ปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพการจัดประกวดมิสยูนิเวิร์ส ชุดประจำชาติ โดยมีตัวแทนสาวไทย คือ นางสาวชนันภรณ์ รสจันทน์ เป็นตัวแทนสาวไทย มิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ปี พ.ศ. 2548 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย โดยได้รับรางวัลชุดประจำชาติยอดเยี่ยม ผลงานการออกแบบโดย นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ ได้รับแรงบันดาลใจจากศิราภรณ์ถักด้วยทองคำของไทย ที่ขุดพบในกรุวัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา และภาพงานศิลปกรรมโบราณ การห่มสไบสองชายของสตรีตามกฎหมายแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา นับเป็นครั้งแรกที่กองประกวดมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์สเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้ส่งผลงานการออกแบบ

ภาพที่ 4-64 ชุดประจำชาติในแบบประยุกต์ สำหรับมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ปี 2551
(หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 2552)

ชุดประจำชาติในชื่อชุดว่า “สปิริต ออฟ ไฟต์ติ้ง” โดยมีตัวแทนสาวไทย คือ นางสาวกวินตรา โพธิจักร มิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์สปี พ.ศ. 2551 ชุดประจำชาติไทยก็กระหึ่มบนเวทีการประกวดมิสยูนิเวิร์ส 2008 ณ เมืองนาตรัง ประเทศเวียดนาม คว่ำรางวัลชุดแต่งกายประจำชาติยอดเยี่ยม ผลงานการออกแบบของ นายสถาปต์ มูลมานะ นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น มีแนวคิดที่หยิบเอาศิลปะการป้องกันตัวของไทยที่เรียกว่า มวยไทยมาใช้ เพราะคิดว่า สามารถแสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน กอปรกับลักษณะของหญิงไทยมีบุคลิกเรียบร้อยอ่อนหวาน แต่ในคราวที่บ้านเมืองเกิดสงครามหรือคนที่รักมีอันตราย สตรีไทยก็สามารถที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อปกป้องสิ่งที่ตนรักได้เช่นกัน

ภาพที่ 4-65 ชุดประจำชาติในแบบประยุกต์ สำหรับมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์ส ปี 2552
(หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 2552)

ชุดประจำชาติในชื่อชุดว่า “ญ.งามท้องถิ่นสุวรรณภูมิ” โดยมีตัวแทนสาวไทย คือนางสาวชุตินา ดุรงค์เดช มิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์สปี พ.ศ. 2552 สวมใส่ในการประกวดมิสยูนิเวิร์ส ณ ประเทศบาฮามาส ผลงานการออกแบบของ นายรัชกร ตั้งชนกรกิจ ได้แนวความคิดจากเครื่องประดับของคนไทยภูเขา โดยส่วนตัวคิดว่าห่วงทองนี้ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเมื่อพบเห็นแล้วจะรู้สึกสะดุดตา ดึงดูด จดจำได้ง่าย รวมทั้งให้ความรู้ลึกซึ้งของคำว่าทองคำได้เป็นอย่างดี จึงสร้างจุดสนใจด้วยการใช้ห่วงทองไหลเชื่อมลงมาถึงหน้าอกและดัดแปลงให้เป็นสไบ ซึ่งมีน้ำหนักประมาณ 3 กิโลกรัม (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 2552)

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์ มีฐานการผลิตอยู่ที่ถนนนเรศ เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร และที่โรงงานพิมพ์ผ้าไหมพัสดร์ อำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เกิดจากแนวความคิดของผู้ประกอบการและ นักออกแบบ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะผลิตออกมาในรูปแบบ ใช้ลายผ้าไหมเป็นส่วนประกอบ ผ้าพิมพ์ลายที่ใช้เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ต่างๆ นั้น แบ่งได้ดังนี้คือ

1. ผ้าเขียวทอง

จากเดิมโรงงานผ้าไหมพัสดร์พิมพ์ผ้าเขียวทองเพื่อจำหน่ายเป็นผืน แต่ในปัจจุบันนำมาเป็นส่วนประกอบผลิตภัณฑ์เป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นไทย และความเป็นสากล เพื่อผลิตเป็นของใช้ของที่ระลึกต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างลงตัว

ภาพที่ 4-66 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าพิมพ์เขียวทอง

2. ผ้าพิมพ์ลายต่างๆ ที่พิมพ์เป็นพับเพื่อตัดจำหน่าย

ภาพที่ 4-67 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าพิมพ์ลายที่ผลิตเพื่อตัดจำหน่าย

3. ผ้าพิมพ์ลายชิ้นใหม่เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์นั้นๆ โดยเฉพาะ

ภาพที่ 4-68 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผ้าพิมพ์ลายเพื่อผลิตภัณฑ์นั้นๆ โดยเฉพาะ

ผลิตภัณฑ์โคมพัสดุ์แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. ของใช้ภายในบ้าน อาทิเช่น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน หมอนขวาง ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ
ผ้ารองจาน ฯลฯ
2. เบ็ดเตล็ด อาทิเช่น ของที่ระลึก กระเป๋าลือ กระเป๋าสตางค์ กระดาษห่อของขวัญ ตุ๊กตา
กรอบรูป
3. เครื่องแต่งกาย ได้แก่ ผ้าตัดเสื้อ เสื้อผ้าสำเร็จรูป หมวก

นอกจากนี้ ยังมีการผลิตลายผ้าในรูปแบบที่ลูกค้ามาสั่งทำเป็นพิเศษ อาทิเช่น
กลุ่มโรงแรมที่ใช้ผ้าพิมพ์ของร้านโคมพัสดุ์ เช่น โรงแรมโอเรียลเต็ล โรงแรมดุสิตธานี โรงแรม
มณเฑียร โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค และหลายแห่ง มีทั้งผ้าม่าน ผ้าปูเตียง เฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์
บนโต๊ะอาหารของโรงแรม ลายผ้าพิมพ์จะเป็นลิขสิทธิ์ของลูกค้า โรงงานจะไม่นำมาผลิตเพื่อ
จำหน่ายอีก โดยจะคิดค่าแบบพิมพ์ลายจากลูกค้า

1. ของใช้ภายในบ้าน อาทิเช่น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน หมอนขวาง ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ
ผ้ารองจาน ฯลฯ

ภาพที่ 4-69 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน

ภาพที่ 4-70 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน

ภาพที่ 4-71 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน

ภาพที่ 4-72 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน

2. เบ็ดเตล็ด อาทิเช่น ของที่ระลึก กระเป๋าถือ กระเป๋าสตางค์ กระดาษห่อของขวัญ ตุ๊กตา กรอบรูป

ภาพที่ 4-73 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด

ภาพที่ 4-74 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด

ภาพที่ 4-75 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด

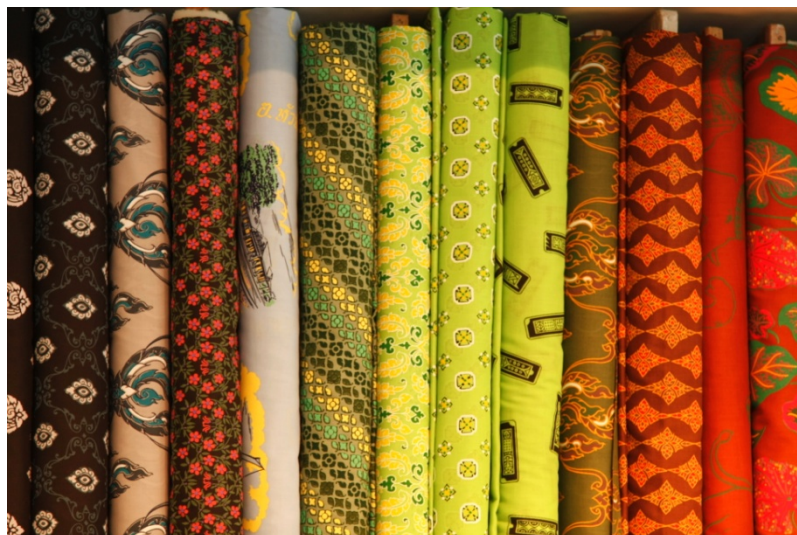

ภาพที่ 4-76 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด

ภาพที่ 4-77 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด

3. เครื่องแต่งกาย ได้แก่ ผ้าตัดเสื้อ เสื้อผ้าสำเร็จรูป หมวก

ภาพที่ 4-78 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย

ภาพที่ 4-79 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย

ภาพที่ 4-80 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย

นอกจากผลิตภัณฑ์ข้างต้นแล้ว ยังมีผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าสั่งทำเป็นพิเศษ ตามใบสั่งซื้อของลูกค้าโดยเฉพาะ

ภาพที่ 4-81 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ

ภาพที่ 4-82 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ

ภาพที่ 4-83 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ

ภาพที่ 4-84 ตัวอย่างงานสั่งทำพิเศษ

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบ และลวดลายผ้าพิมพ์ลายมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนามากยิ่งขึ้น ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์ที่ลูกค้านิยมมากที่สุดคือ ผ้าตัดเสื้อ ซึ่งมีลายมากกว่า 1,000 ลายลายที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบันและมียอดการจำหน่ายสูงสุดคือ ลายนกฮูก ถึงแม้ว่าลายผ้าจะมีมากกว่า 1,000 ลายแล้วก็ตาม ผ้าพิมพ์ลายแรกๆ ตั้งแต่ตั้งโรงงานก็ยังได้รับความนิยมอยู่ มีการปรับเปลี่ยนสีเพื่อให้ดูร่วมสมัย แต่ถึงยังไรก็ตามผ้าเกี่ยวทองก็ยังคงเป็นสินค้าขึ้นเอกของร้าน ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำร้านไหมพัสดร์ที่สร้างชื่อเสียงและความสวยงามเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4-85 ลายผ้าพิมพ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบัน

ผลิตภัณฑ์โคมพัสดร์ในปัจจุบันมีการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง มีการออกแบบลายผ้า และผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน อยู่เสมอๆ จากตัวอย่างเช่น ในเดือนกุมภาพันธ์ เทศกาลเดือนแห่งความรัก มีผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นของขวัญของฝาก เช่น หมอนอิง รูปหัวใจพิมพ์ลายดอกไม้ ผ้าตัดเสื้อ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ในโทนสีชมพู ในเทศกาลปีใหม่มทุกๆ ปี ก็มีการพิมพ์ลายผ้าตามปีนักษัตรนั้นๆ และยังมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ร่วมกับสิ่งของอื่นๆ ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันเช่นกระเป๋าใส่โน้ตบุ๊ก กระเป๋าใส่คอมพิวเตอร์

ภาพที่ 4-86 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในเทศกาลเดือนแห่งความรัก

ภาพที่ 4-87 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในเทศกาลเดือนแห่งความรัก

ภาพที่ 4-88 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในเทศกาลปีใหม่

ภาพที่ 4-89 กระเป๋าใส่คอมพิวเตอร์

ช่องทางการประชาสัมพันธ์โรงงานผ้าไหมพัสดร์ ทำการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ Email: huahin@khomapastrfabrics.com และ Facebook เป็นฐานข้อมูลประชาสัมพันธ์ข่าว รูปแบบ ลวดลาย และผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของโรงงานผ้าไหมพัสดร์ นอกจากนี้ยังได้รับการประชาสัมพันธ์ ทางสื่อต่างๆ ทั้งนิตยสาร หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อำเภอ หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากการกำหนด สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และลำดับขั้นตอนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$Chi-Square$	แทน	การเปรียบเทียบเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงค่า F (F -Distribution)

df	แทน	ระดับชั้นแห่งความอิสระ (Degree of Freedom)
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Probability)
*	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .05

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของแบบสอบถาม เรียงลำดับตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การศึกษาการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์จากผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4-1 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	92	30.10
- หญิง	214	69.9
รวม	306	100

(n = 306)

จากตารางที่ 4-1 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เมื่อพิจารณาจำแนกตามเพศกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 214 คน และรองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 92 คน

ตารางที่ 4-2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
- น้อยกว่า 18 ปี	26	8.50
- 18-36 ปี	73	23.90
- 37-60 ปี	142	46.40
- มากกว่า 60 ปี	65	21.20
รวม	306	100

(n = 306)

จากตารางที่ 4-2 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเมื่อพิจารณาจำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 37-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.4 รองลงมาได้แก่อายุ 18-36 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.9 และ กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่ได้แก่อน้อยกว่า 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.5

ตารางที่ 4-3 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
- รับราชการ	96	31.40
- รัฐวิสาหกิจ	45	14.70
- พนักงานบริษัท	66	21.60
- ธุรกิจส่วนตัว	90	29.40
missing	9	2.90
รวม	306	100

(n = 306)

จากตารางที่ 4-3 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณาตามอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 31.40 รองลงมาได้แก่อาชีพธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 29.40 ส่วนน้อยที่สุดได้แก่อาชีพรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 14.70 โดยมีผู้ไม่ตอบแบบสอบถาม

ในช่องอาชีพคิดเป็นร้อยละ 2.90

ตารางที่ 4-4 จำแนกร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
- ต่ำกว่า 10,000 บาท	38	12.40
- 10,000–20,000	96	31.40
- 20,001–30,000	49	16.00
- มากกว่า 30,000	123	40.20
รวม	306	100

(n = 306)

จากตารางที่ 4-4 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.20 รองลงมาได้แก่ผู้มีรายได้ต่อเดือน 10,000–20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.40 โดยมีส่วนน้อยมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.40

ตารางที่ 4-5 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภูมิลำเนา

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิลำเนา		
- กทม. และปริมณฑล	107	35.00
- ภาคกลาง	56	18.30
- ภาคใต้	37	12.10
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	38	12.40
- ภาคตะวันออก	31	10.10
- ภาคเหนือ	32	10.50
Missing	5	1.60
รวม	306	100

(n = 306)

จากตารางที่ 4-5 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเมื่อพิจารณาจำแนกตามภูมิลำเนา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และปริมาณมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 35 รองลงมามีภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 18.30 น้อยที่สุดได้แก่มิมีภูมิลำเนาอยู่ที่ตะวันออก คิดเป็นร้อยละ 10.10 มีผู้ไม่ตอบแบบสอบถามในช่องภูมิลำเนา คิดเป็นร้อยละ 1.60

ตารางที่ 4-6 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์หรือไม่

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์หรือไม่		
- เคยใช้	225	73.50
- ไม่เคยใช้	81	26.50
รวม	306	100

(n = 306)

จากตารางที่ 4-6 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณาจำแนกตามการเคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์หรือไม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์คิดเป็นร้อยละ 73.50 กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยไม่เคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์คิดเป็นร้อยละ 26.50

ตอนที่ 2 แนวทางการศึกษาการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ จากผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4-7 คะแนนเฉลี่ยความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับที่ ความรู้และความคิดเห็น
เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ		ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1	ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์	3.56	0.97	มาก	4
2	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์โดยการนำ ผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์	3.55	0.76	มาก	5
3	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ผ้าไหมพัสดร์	3.96	0.59	มาก	2
4	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ที่นำผ้า ไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม)	4.04	0.62	มาก	1
5	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ที่นำผ้า ไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบประยุกต์)	3.94	0.62	มาก	3

จากตารางที่ 4-7 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความรู้และ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์ในระดับมาก (ทุกหัวข้อ) โดยความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ
ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม) มากที่สุด รองลงมาคือ ความคิดเห็น
เกี่ยวกับแนวทางการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์ ส่วนลำดับสุดท้ายได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ความต้องการผลิตภัณฑ์โดยนำผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบประยุกต์) ตามลำดับ

ตารางที่ 4-8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์จำแนกตามเพศ

ระดับความรู้และความคิดเห็น	เพศ				รวม	
	เพศชาย		เพศหญิง		$\bar{X}$	S.D.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์	3.62	0.97	3.53	0.98	3.56	0.97
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์โดยการนำผ้าไหมพัสดร์ มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์	3.56	0.63	3.55	0.81	3.55	0.76
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทาง การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์	3.88	0.61	4.00	0.57	3.96	0.59
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม)	3.94	0.67	4.08	0.60	4.04	0.62
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบประยุกต์)	3.87	0.64	3.97	0.62	3.94	0.62
รวม	3.77	0.70	3.83	0.72	3.81	0.71

Chi-Square Test

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	306.000 ^a	48	.000*
Likelihood Ratio	374.187	48	.000.
Linear-by-Linear Association	.492	1	.483
N of Valid Cases	306		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4-8 พบว่าระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์จำแนกตามเพศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ตารางที่ 4-9 การแสดงค่าสถิติเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์
จำแนกตามอายุ

ระดับความรู้และความคิดเห็น	อายุ								รวม	
	น้อยกว่า 18 ปี		18 – 36 ปี		37 – 60 ปี		มากกว่า 60 ปี			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์	3.08	1.21	3.29	0.84	3.42	0.94	4.35	0.58	3.56	0.97
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์โดยการนำผ้าไหมพัสดร์ มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์	3.37	0.86	3.53	0.66	3.35	0.74	4.09	0.61	3.55	0.76
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์	3.96	0.55	3.73	0.39	3.92	0.62	4.32	0.54	3.96	0.59
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม)	3.62	0.65	3.83	0.61	3.97	0.52	4.59	0.49	4.03	0.62
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบประยุกต์)	3.79	0.50	3.73	0.62	3.83	0.56	4.47	0.49	3.94	0.62
รวม	3.56	0.75	3.62	0.62	3.70	0.68	4.36	0.54	3.81	0.76

Chi-Square Test

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	918.000 ^a	144	.022*
Likelihood Ratio	756.881	144	.000
Linear-by-Linear Association	46.122	1	.000
N of Valid Cases	306		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4-9 พบว่าระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์จำแนกตาม
อายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ตารางที่ 4-10 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์
จำแนกตามอาชีพ

ระดับความรู้และความคิดเห็น	อาชีพ								รวม	
	รับราชการ		รัฐวิสาหกิจ		พนักงานบริษัท		ธุรกิจส่วนตัว			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์	3.31	0.95	3.96	0.84	3.49	0.97	3.72	0.98	3.57	0.97
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์โดยการนำผ้าไหมพัสดร์ มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์	3.21	0.84	3.79	0.44	3.72	0.59	3.69	0.81	3.56	0.77
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์	3.93	0.64	4.09	0.58	3.95	0.47	3.98	0.60	3.97	0.59
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม)	3.83	0.45	4.26	0.51	3.96	0.71	4.22	0.71	4.04	0.63
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบประยุกต์)	3.70	0.51	4.15	0.50	3.88	0.74	4.15	0.63	3.95	0.63
รวม	3.60	0.68	4.05	0.57	3.80	0.70	3.95	0.75	3.82	3.59

Chi-Square Test

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	885.450 ^a	144	.051
Likelihood Ratio	797.350	144	0.432
Linear-by-Linear Association	11.863	1	0.211
N of Valid Cases	297		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4-10 พบว่าระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์จำแนกตาม
อาชีพ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ตารางที่ 4-11 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์
จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ระดับความรู้และความคิดเห็น	รายได้ต่อเดือน								รวม	
	ต่ำกว่า 10,000		10,001-20,000		20,001-30,000		มากกว่า 30,000			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์	2.63	0.70	3.21	1.00	3.82	0.79	4.02	0.76	3.56	0.97
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์โดยการนำผ้าไหมพัสดร์มา เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์	3.20	0.68	3.31	0.86	3.42	0.60	3.90	0.62	3.55	0.76
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์	3.85	0.50	3.81	0.64	4.03	0.47	4.09	0.58	3.96	0.59
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม)	3.69	0.53	3.72	0.60	4.18	0.44	4.34	0.56	4.04	0.62
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบประยุกต์)	3.61	0.38	3.62	0.63	4.07	0.50	4.23	0.57	3.94	0.62
รวม	3.40	0.56	3.53	0.75	3.90	0.56	4.12	0.62	3.81	0.71

Chi-Square Test

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	918.000 ^a	144	.022*
Likelihood Ratio	784.827	144	.008
Linear-by-Linear Association	67.716	1	.001
N of Valid Cases	306		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4-11 พบว่าระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์จำแนกตาม
รายได้ต่อเดือน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ตารางที่ 4-12 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์
จำแนกตามภูมิลำเนา

ระดับความรู้ และความคิดเห็น	ภูมิลำเนา												รวม	
	กทม.และ ปริมณฑล		ภาคกลาง		ภาคใต้		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคตะวันออก		ภาคเหนือ			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์	3.71	0.99	3.33	0.84	3.24	0.97	3.45	1.27	3.94	0.68	3.78	0.69	3.58	0.97
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตกันซ์โดยการนำผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์	3.49	0.90	3.51	0.70	3.19	0.63	3.78	0.73	3.83	0.56	3.81	0.46	3.56	0.76
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์	4.04	0.70	3.77	0.45	3.98	0.41	4.04	0.69	4.05	0.50	3.98	0.36	3.98	0.58
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตกันซ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม)	4.09	0.58	3.89	0.49	3.96	0.73	3.99	0.49	4.37	0.22	4.00	0.51	4.04	0.63
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตกันซ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบประยุกต์)	3.99	0.64	3.77	0.54	4.03	0.50	3.91	0.99	4.13	0.24	3.88	0.50	3.95	0.62
รวม	3.86	0.76	3.65	0.60	3.68	0.65	3.83	0.93	4.06	0.44	3.89	0.50	3.82	0.71

Chi-Square Test

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1505.000 ^a	240	.000*
Likelihood Ratio	1006.477	240	.000
Linear-by-Linear Association	1.482	1	.223
N of Valid Cases	301		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4-12 พบว่าระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์จำแนกตามภูมิลำเนามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ตารางที่ 4-13 การแสดงค่าสถิติการเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์
จำแนกตามความเคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์หรือไม่

ระดับความรู้และความคิดเห็น	เคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์หรือไม่				รวม	
	เคยใช้		ไม่เคยใช้		$\bar{X}$	S.D.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์	3.74	0.91	3.05	0.96	3.56	0.97
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์โดยการนำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์	3.59	0.71	3.47	0.88	3.55	0.76
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์	4.08	0.58	3.66	0.50	3.96	0.59
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม)	4.12	0.57	3.80	0.71	4.04	0.62
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบ (แบบประยุกต์)	4.01	0.57	3.73	0.71	3.94	0.62
รวม	3.91	0.67	3.54	0.75	3.81	0.71

Chi-Square Test

	Value	df	Asymp.Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	306.000 ^a	48	.000*
Likelihood Ratio	353.688	48	.000
Linear-by-Linear Association	22.020	1	.000
N of Valid Cases	306		

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4-13 พบว่าระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์จำแนกตาม
ความเคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์หรือไม่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสรุปสาระสำคัญเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. ข้อค้นพบจากการศึกษา
2. การอภิปรายผล
3. ข้อเสนอในเชิงนโยบาย
4. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อค้นพบจากการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเรื่องของผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งศึกษาในประเด็นของกรรมวิธีการผลิต รูปแบบ ลวดลายของผ้าพิมพ์ และผลิตภัณฑ์ของผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. ศึกษาผลของการพัฒนางานพิมพ์ผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญา และมีการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบใหม่ และเอกลักษณ์ดั้งเดิมให้เหมาะสมกับการใช้งานตามยุคสมัยปัจจุบัน

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเรื่องของผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งศึกษาในประเด็นของกรรมวิธีการผลิต รูปแบบ ลวดลายของผ้าพิมพ์ และผลิตภัณฑ์ของผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีข้อค้นพบว่า

ลักษณะกรรมวิธีการผลิตไม่แตกต่างไปจากเดิมมากนัก โดยโรงงานผ้าไหมพัสดร์ยังคงพิมพ์ผ้าด้วยมือเหมือนสมัย 60 ปีที่แล้วไม่เปลี่ยนแปลง มีเพียงการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้บ้างในบางกระบวนการ เช่น ชัก อบ ริดผ้าให้แห้งไม่ให้สีตก หลังจากพิมพ์ลายผ้าเสร็จแล้วเท่านั้น เหตุผลที่ต้องใช้เทคนิคสมัยเดิมอยู่เพราะต้องการอนุรักษ์ความดั้งเดิมให้ยังคงไว้

ส่วนเรื่องของรูปแบบ และลวดลายก็ยังคงเดิม ผ้าไหมพัสดร์มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องของลายผ้า โดยเฉพาะลายผ้าเกี่ยวทองซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำร้านไหมพัสดร์ ที่สร้างชื่อเสียงและความสวยงามเป็นอย่างมาก โดยลายเกี่ยวทองนั้นยังคงเดิม มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของสี โดยเปลี่ยนแปลงการให้สีเพื่อคู่กันสมัยเข้ากับยุคปัจจุบัน ส่วนลายผ้าอื่นๆ นอกเหนือจากผ้าเกี่ยวทองแล้วโรงงานไหมพัสดร์ก็ยังคงผลิตลายผ้าลายเก่าๆ ตั้งแต่เมื่อครั้งตั้งโรงงานซึ่งยังได้รับความนิยมอยู่ เช่นลายหนุมาน ลายหัวโชน และออกแบบลายใหม่ๆ ให้เป็นไปตามยุคตามสมัย อาทิเช่น ลาย ก ไก่ ข ไข่ ลายนกยูง ฯลฯ

ในเรื่องของผลิตภัณฑ์ของผ้าไหมพัสดร์นั้น ทางโรงงานนำผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยใช้ลายผ้าไหมพัสดร์แบบดั้งเดิม และแบบประยุกต์ เช่น ปลอกหมอน กระเป๋า ของที่ระลึก เสื้อผ้าสำเร็จรูป ฯลฯ ได้อย่างลงตัว ทันสมัย เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และมีความเป็นเอกลักษณ์ของไหมพัสดร์อย่างแท้จริง

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีข้อค้นพบว่าโรงงานไหมพัสดร์เน้นในเรื่องรูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นส่วนใหญ่ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ภายในร้านไหมพัสดร์ได้นำเอาผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ โดยมีทั้งลวดลายผ้าแบบดั้งเดิม และลายผ้าแบบประยุกต์ เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยเข้ากับรูปแบบของผลิตภัณฑ์นั้นๆ ได้อย่างลงตัว เป็นการเพิ่มมูลค่าของผ้าพิมพ์ไหมพัสดร์ได้เป็นอย่างดี

3. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในการศึกษาผลของการพัฒนางานพิมพ์ผ้าไหมพัสดร์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญา และมีการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบใหม่ และเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมให้เหมาะสมกับการใช้งานตามยุคสมัยปัจจุบัน มีข้อค้นพบว่า จากการศึกษาพบว่าจากกรรมวิธีการผลิต รูปแบบ และลวดลายผ้าไหมพัสดร์ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม ถึงแม้ว่านำผ้าไหมพัสดร์ทั้ง

แบบดั้งเดิม หรือแบบประยุกต์ มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ กันไป บุคคลทั่วไปก็สามารถบ่งบอกได้ว่าผลิตภัณฑ์ชิ้นใดที่นำเอาผ้าไหมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ ด้วยความรู้สึกคุ้นเคยกับเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมพัสดร์นั่นเอง

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โรงงานผ้าไหมพัสดร์ จากเดิมดำเนินกิจการในรูปแบบครัวเรือน จนปัจจุบันดำเนินกิจการในรูปแบบของห้างหุ้นส่วนจำกัด ชื่อ “ห้างหุ้นส่วน จำกัด ไหมพัสดร์” คนงานส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพในอำเภอหัวหิน เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกรุ่นหลานที่มีการสืบทอดความชำนาญเฉพาะด้านจากบรรพบุรุษของเขา ต้องอาศัยภูมิปัญญาของคนรุ่นเก่าเนื่องจากพิมพ์ผ้าด้วยมือ ทุกขั้นตอนมีเทคนิคที่ซับซ้อน ต้องเป็นช่างพิมพ์กับคนทำสีที่ชำนาญงานเท่านั้น จะเห็นได้ว่ากรรมวิธีการผลิตทุกอย่างก็ยังผลิตด้วยมือตั้งแต่ต้นจนจบ เริ่มจากการผสมสี ทำกรอบเขียนลาย ถ่ายลงกรอบ มีเพียงการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้บ้างในบางกระบวนการ คือขั้นตอนการชักกริด และอบผ้า เท่านั้นที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เหตุผลที่ต้องใช้เทคนิคสมัยเดิมอยู่เพราะต้องการอนุรักษ์ความดั้งเดิมให้ยังคงไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สัญญา สัญญาวิรัตน์ (2532, หน้า 5) ที่ได้อธิบายว่า การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง มีการวางแผนแน่นอน กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นของดี สำหรับกลุ่มคน หรือชุมชนที่สร้างขึ้น

โดยโรงงานผ้าไหมพัสดร์ไม่หยุดนิ่งกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีการออกแบบ และผสมผสานในเรื่องของรูปแบบ ลวดลายผ้า และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้ดูร่วมสมัยประยุกต์ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยของลูกค้า สินค้าที่โดดเด่นของโรงงานผ้าไหมพัสดร์คือผ้าเกี่ยวทอง จากเดิมพิมพ์เพื่อจำหน่ายเป็นผืน คนทั่วไปจะไม่ค่อยนำมาตัดเย็บไว้สำหรับสวมใส่เท่าใดนักเพราะถือว่าเป็นของสูง แต่ปัจจุบันได้มีการนำเอาเกี่ยวทองมาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ต่างๆ อาทิเช่น ผ้ามา่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน หมอนอิง ฯลฯ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า นอกจากนี้ยังมีผ้าพิมพ์ลายอื่นๆ อีกมากมายที่โรงงานไหมพัสดร์นำมาใช้เป็นส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพื่อตอบสนอง

ความต้องการของลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับ เรวัต ดันติยานนท์ (อ้างถึงใน ปันดดา พุนทองกลาง, 2548 หน้า 47) กล่าวว่า การพัฒนาการผลิต คือ กระบวนการที่จะทำให้สินค้า หรือผลิตภัณฑ์ของเรา มีคุณสมบัติหรือลักษณะเป็นที่ชื่นชอบ และถูกใจของกลุ่มลูกค้า

ส่วนในเรื่องของตลาดขายผ่านนอกเหนือจากภายใน หรือผ้าเขียวทองแล้ว โรงงานผ้า โขมพัสดร์ได้มีการออกแบบประยุกต์ลายไทยโดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัย และเป็นสากลซึ่งเป็นที่สนใจของกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาเลือกซื้อ นอกจากนี้ยังมีการออกแบบลายผ้าโดยดัดแปลงมาจากธรรมชาติ สิ่งรอบตัว เช่น ดอกไม้ ใบไม้ คน เด็กหรือสัตว์ เช่น ลายนกเกาะไฟฟ้าที่ศาลาแดง ถนนสีลม หรือลายหัวหิน เป็นลายที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ และทิวทัศน์ที่เด่นๆ ของหัวหิน ประกอบไปด้วยสถานีรถไฟ พระราชวังไกลกังวล ตลาดฉัตรไชย กิจกรรมเล่นเรือใบ เล่นกอล์ฟ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ อัจฉราพร ไสละสูตร (2526, หน้า 24) กล่าวว่า การออกแบบย่อมจะมีแนวคิดสร้างสรรค์หรือสิ่งคล้อยใจในการออกแบบแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นจากธรรมชาติ จากลายเรขาคณิต จากของดั้งเดิมที่มีอยู่แล้วปรับปรุงให้เข้ากับวัตถุประสงค์ของงานที่ผลิตออกมาหรือได้มาจากตลาดที่เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นต่างๆ โดยมีกระบวนการและการวางแผนในการออกแบบ

จากกลุ่มประชากรที่เข้ามาเลือกซื้อผ้า โขมพัสดร์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และเป็นคนที่มียุระหว่าง 37-60 ปี อาชีพรับราชการ มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล และเคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้า โขมพัสดร์มาก่อน ส่วนความต้องการผลิตภัณฑ์โดยการนำผ้า โขมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์มากที่สุด โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ที่นำผ้า โขมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบประยุกต์) มากกว่า ความต้องการผลิตภัณฑ์ที่นำผ้า โขมพัสดร์มาเป็นส่วนประกอบ (แบบดั้งเดิม) โดยภาพรวมโรงงานผ้า โขมพัสดร์มีรูปแบบ ตลาด และผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ราคาเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่ เป็นที่พึงพอใจของกลุ่มประชากร ซึ่งได้จากกลุ่มประชากรเหล่านี้เคยรู้จัก และเคยใช้ผลิตภัณฑ์ ผ้า โขมพัสดร์นี้ อยู่ก่อนแล้ว

และด้วยผ้า โขมพัสดร์ และผลิตภัณฑ์ โขมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไป เป็น

ส่วนหนึ่งของสินค้าที่ระลึกในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่นักท่องเที่ยวต้องแวะซื้อ แวะชม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภ ทองอ่อน (2536) ศึกษาพัฒนาการผลิตและบทบาททางสังคมของผ้าไหมสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การผลิตผ้าไหมสันกำแพง ได้พัฒนาการดำเนินการการตลาดจนได้รับการพัฒนาให้เป็น “สัญลักษณ์ทางพื้นที่” ในรูปลักษณะของของที่ระลึก และได้มีส่วนผลักดันให้พื้นที่อำเภอสันกำแพงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และมีส่วนดึงดูดงานหัตถกรรมอื่นๆ เข้าสู่อำเภอสันกำแพง จนทำให้ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐบาลและเอกชน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ด้วยลวดลายของผ้าไหมพัสดร์ มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ลวดลายบางอย่าง เป็นลวดลายที่มีมาตั้งแต่เริ่มดำเนินการ และในปัจจุบันก็ยังมีผลิตอยู่ เห็นควรได้รับการจดสิทธิบัตร กลุ่มครองเพื่อมิให้มีการลอกเลียนแบบได้ อาจส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจในสินค้าผ้าไหมพัสดร์ที่เป็นของแท้มิใช่สินค้าลอกเลียนแบบซึ่งมาจากอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เท่านั้น
2. กลุ่มลูกค้าของส่วนใหญ่ของโรงงานผ้าไหมพัสดร์ ค่อนข้างเป็นกลุ่มอายุอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 37-60 ปี ลักษณะของการออกแบบลวดลายผ้า นั้น ควรเพิ่มลักษณะของการออกแบบให้อยู่ในกลุ่มของวัยรุ่น ซึ่งมีลวดลายกราฟิก และลายการ์ตูน จะทำให้เป็นที่สนใจของกลุ่มลูกค้าอีกกลุ่มหนึ่งเป็นอย่างดี ประกอบกับลักษณะของรูปแบบของผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เป็นต้น
3. ด้วยผ้าไหมพัสดร์ มีลักษณะเด่น และมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยในรูปแบบของลายผ้า และกรรมวิธีการผลิต โดยใช้ลักษณะของการพิมพ์ลาย ซึ่งแตกต่างไปจากผ้าที่ถัก และทอขึ้นจากเหตุผลข้างต้น ควรมุ่งเน้นไปในทิศทางในการส่งออกในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย โดยใช้ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะมาประยุกต์และต่อยอดในเชิงผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เห็นได้ถึงความเป็นไหมพัสดร์มากยิ่งขึ้น มิใช่เป็นเพียงแต่ผ้าที่พิมพ์ลายแล้วนำไปตัดเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารไปประยุกต์ใช้ในสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในบ้านเรือน หรือ

ของประดับตกแต่งตามโรงแรม รวมไปถึงสินค้าประเภทที่จัดเป็นตัวแทนในระดับของดี
ประเทศไทยได้อีกอย่างหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ขอเสนอให้มีการวิจัยเพื่อการศึกษาเรื่องการศึกษา
แนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในการทำวิจัย
ในครั้งต่อไปควรศึกษาถึงการพัฒนาผ้าไทยอย่างอื่นที่มีอยู่ในชุมชนต่างๆ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว
เพื่อเป็นการอนุรักษ์ผ้าเหล่านั้นๆ ให้ยังคงอยู่ และเป็นการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานคนในชุมชนมี
รายได้เพิ่มขึ้นและเมื่อการพัฒนาอย่างจริงจังแล้ว ส่งผลให้ผ้าชนิดนั้นๆ เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่
หรือชุมชน ทำให้เป็นที่รู้จักของคนภายนอก เป็นการสนับสนุนในการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนนั้น
เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ดังเช่นผ้าไหมพัสดร์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บรรณานุกรม

- กฤษฎา พินศรี, พชรินทร์ สุขประมุข และประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. (2536). งานวิจัย.
ความสัมพันธ์ระหว่างลวดลายที่ปรากฏบนผ้าพิมพ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และ
โบราณคดี: กรณีศึกษาเฉพาะผ้าพิมพ์ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร.
สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- จารุพันธ์ เชาวนดี. (2531.) การออกแบบเบื้องต้น. เชียงใหม่: ภาควิชามนุษยสัมพันธ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรา จงกล. (2528). ศิลปะจากผ้าและการแต่งกาย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.
- ฉัตรดาว มนต์. (2548). ผ้าพื้นเมืองเกาะยอ: กรณีศึกษากลุ่มราชวงศ์แสงส่องหล้าที่ 1 ตำบลเกาะยอ
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาคหกรรมศาสตรศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ช่างปฏิบัติงาน ผ้าไหมมัดด้าย. (2554, 4 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ช่างอาวุโส ผ้าไหมมัดด้าย. (2554, 4 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ณัฐภัทร จันทวิช. (2545). ผ้าพิมพ์ลายโบราณในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร:
โอเดียนสโตร์.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2527). หลักการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร: บี.เอฟ.ไอ.
อมรินทร์พริ้นติ้ง
- คุณิ์ สุนทราราม. (2531). การออกแบบลายพิมพ์ผ้า. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ทรงกรด เหล็กสมบูรณ์. (2543). การสอนการออกแบบลวดลายผ้าโดยใช้คอมพิวเตอร์ในกระบวนการ
วิชาทวิวิธีการสอนวิชาผ้าและการแต่งกาย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาอาชีวศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทองใบ สุดชาติ. (2542). ทฤษฎีองค์การ วิเคราะห์ แนวความคิดทฤษฎีและการประยุกต์.
อุบลราชธานี: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. กรุงเทพมหานคร:

บิสซิเนสอาร์แอนคี้.

นิรันดร์ จงวุฒิเวช. (2534). *การพัฒนากลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน*

ในชนบท. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปนัดดา พุนทองกลาง. (2548). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากต้นกกของกลุ่มทอเสื่อกกบ้านระภาศ*

หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระภาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, โครงการบัณฑิตศึกษา,

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ประเทือง ทองรอด. (2554). *ผ้าเกี่ยวทอง. เอกสารประกอบการบรรยายสรุปผ้าเกี่ยวทองและ*

การแต่งกายด้วยผ้าเกี่ยวทอง (หน้า 5). กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย).

ผู้จัดการร้านผ้าไหมพัสดร์. (2554, 12 มีนาคม). สัมภาษณ์.

ผู้จัดการโรงงานผ้าไหมพัสดร์. (2554, 4 เมษายน). สัมภาษณ์.

ผู้ช่วยช่าง. (2554, 4 เมษายน). สัมภาษณ์.

พนิดา สมประจบ และบุญเรือง สมประจบ. (2551). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ผ้าฝ้าย*

ย้อมครามของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านเชิงคอย จังหวัดสกลนคร ในโครงการ

หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

ธัญบุรี.

พนาสิน ชนบดีสกุล. (2529). *โครงการออกแบบลายผ้าประยุกต์จากลายผ้าโบราณ.*

ศิลปนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาการออกแบบนิเทศศิลป์, คณะมัณฑนศิลป์,

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรทิพย์ จันทรา. (2542). *การศึกษาพัฒนาหัตถกรรมไทยเฉพาะกรณีการทอผ้าไหมของจังหวัด*

สุรินทร์. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.

มนตรี ยอดบางเตย. (2528). *ปรัชญาการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.*

รุ่งทิพย์ จันทิราช. (2549). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านน้ำพริก ตำบลยางโกลน*

อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,

สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*.

กรุงเทพมหานคร: บริษัททุ่งศิลป์การพิมพ์.

วิณะ จูฑะวิภาค. (2527). *การออกแบบ*. กรุงเทพมหานคร: ปราธนา.

วัลลภ ทองอ่อน. (2536). *พัฒนาการการผลิตและบทบาทหน้าที่ทางสังคมของผ้าไหมสันกำแพง*.

กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ.

วินัย เชื้อทอง. (2540). *สมรรถนะของสภาตำบลในการบริหารงานพัฒนาตำบล: ศึกษากรณี*

สภาตำบลของอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,

สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม,

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2530). *ผ้าไทย: พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม*. กรุงเทพมหานคร:

บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2539). *การออกแบบ*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ศิวพร บุญชูวิทย์. (2548). *การจัดการเชิงกลยุทธ์ธุรกิจผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้าอำเภอหนองสูง*

จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาธุรกิจการเกษตร,

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สันต์ โกมลบุตร. (2510). *จดหมายเหตุลาลูแบร์ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองรัตน์.

ลัญญา ลัญญาวิรัตน์. (2523). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สุดใจ แสงทับทิม. (2537). *การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ตามความคิดเห็น*

ของผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์

ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารอาชีวศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบัง.

สุมาลย์ โทมัส. (2529). *งานวิจัย. ผ้าและประเพณีการใช้ผ้าไทย*. สถาบันไทยคดีศึกษา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สาคร คันทิชติ. (2528). *การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2547). *คู่มือการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร:

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

โสมวดี ฤทธิโชติ. (2548). *ผ้าพิมพ์โบราณ: กรณีศึกษาผ้าพิมพ์โบราณในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ*

พระนคร. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. (2552). *เผยแนวคิดนักออกแบบนางงามชุดประจำชาติ*. วันที่ค้นข้อมูล

16 พฤศจิกายน 2554, เข้าถึงได้จาก [www.artgazine.com/shoutouts/](http://www.artgazine.com/shoutouts/viewtopic.php?t=9138)

[viewtopic.php?t=9138](http://www.artgazine.com/shoutouts/viewtopic.php?t=9138).

อัจฉราพร ไสละสูต. (2526). *การออกแบบลายผ้าและเทคนิคการพิมพ์*. กรุงเทพมหานคร:

ศูนย์หนังสือกรุงเทพมหานคร.

อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *ภูมิอากาศอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*.

วันที่ค้นข้อมูล 26 พฤษภาคม 2553, เข้าถึงได้จาก [www.marine.tmd.go.th/thai/tus_](http://www.marine.tmd.go.th/thai/tus_type/luahin.html)

[type/luahin.html](http://www.marine.tmd.go.th/thai/tus_type/luahin.html).

ภาคผนวก

ภาคผนวก จ

หนังสือรับรองการเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัย

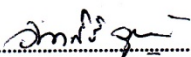
หนังสือรับรองการเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัย

ตามที่ นายเวชกร ตาลวันนา นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำวิทยานิพนธ์ หัวข้อ การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมมัดหมี่ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เลิศศิริ บวรภักดี เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งการจัดเก็บข้อมูลเพื่อทำงานวิจัยมีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลของผ้าไหมมัดหมี่ จึงได้พิจารณารับรองข้อมูลที่ได้มาเผยแพร่เป็นงานวิจัยดังกล่าวแล้ว

☒ รับรอง

☐ ไม่รับรอง

เพราะ.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

(ม.ร.ว. วิชาสาร วท.พ.น.น.ท.)

ตำแหน่ง ผู้วัดผลทั่วไป

วันที่ 11 พฤษภาคม 2555

โทร. 02 - 2671816 , 02 - 2341460

ภาคผนวก ง

ที่ ศธ ๖๖๒๐.๑/๐๓๙๐

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ต. แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการรับรองเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ประกอบการผ้าไหมพัสดร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือรับรองการเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายเวชกร ตาลวันนา นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน ความควบคุมดูแลของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ ประธานกรรมการ มีความประสงค์ ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการรับรองเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการวิจัย โดย ผู้วิจัยจะขอเสนอข้อมูลวิจัยที่ได้มาด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่าง ยิ่ง ว่าคงจะได้รับ

ความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคนบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐- ๒๕๑๙ โทรสาร ๐-๓๘๓๙-๑๐๔๒

มือถือนิติ ๐-๘๓๐๖๒-๙๙๗๘

ภาคผนวก ค

เอกสารขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๖๒๐.๑/๕๕

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ต.แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๖ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน กลุ่มผู้ประกอบการโคมพัสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายเวชกร ตาลวันนา นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าโคมพัสตร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในความควบคุมดูแลของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรภักติ ประธานกรรมการ มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มผู้ประกอบการโคมพัสตร์ โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ ๑๕ สิงหาคม ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๓ อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยของบัณฑิตศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร

ปฏิบัติการแทนคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๕๑๕ โทรสาร ๐-๓๘๓๕-๑๐๔๒

ผู้วิจัยโทร. ๐๘๖-๕๐๖-๔๓๒๔

ที่ ศร ๖๖๒๐.๑/๕๕๗

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๖ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน กลุ่มผู้บริโภคมก-ถูกค้ำที่เลือกซื้อสินค้า

สิ่งทีส่งมค้ด้วย เครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายเวชร ตาลวันนา นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในความควบคุมดูแลของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ ประธานกรรมการ มีความประสงค์ขออนุญาตเคราะห้จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มผู้บริโภคมก-ถูกค้ำที่เลือกซื้อสินค้า โดยผู้วิจัยจะ ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ ๑๕ สิงหาคม ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๓ อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยของบัณฑิตศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่ง ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร

ปฏิบัติการแทนคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๕๑๕ โทรสาร ๐-๓๘๓๕-๑๐๔๒

ผู้วิจัยโทร. ๐๘๖-๕๐๖-๔๓๒๔

ที่ ศร ๖๖๒๐.๑/ ๕๕๘

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ต.แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๖ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พนักงานผู้ประกอบการผ้าไหมพัสดร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายเวชกร ตาลวันนา นิติตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรการศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในความควบคุมดูแลของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ ประธานกรรมการ มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก พนักงานผู้ประกอบการผ้าไหมพัสดร์ โดยผู้วิจัยจะ ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ ๑๕ สิงหาคม ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๓ อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยของบัณฑิตศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร

ปฏิบัติการแทนคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๕๑๕ โทรสาร ๐-๓๘๓๕-๑๐๔๒

ผู้วิจัยโทร. ๐๘๖-๕๐๖-๔๓๒๔

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

แนวทางการศึกษาการพัฒนาผ้าไหมพัสดร์ อำเภอสว่าง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน () หน้าข้อที่ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ () น้อยกว่า 18 ปี () 18-36 ปี () 37-60 ปี () มากกว่า 60 ปี
3. อาชีพ () รับราชการ () รัฐวิสาหกิจ
() พนักงานบริษัท () ธุรกิจส่วนตัว
4. รายได้ต่อเดือน () ต่ำกว่า 10,000 บาท () 10,000–20,001 บาท
() 20,001–30,000 บาท () มากกว่า 30,000 บาท
5. ภูมิลำเนา () กรุงเทพฯและปริมณฑล () ภาคกลาง () ภาคใต้
() ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ () ภาคตะวันออก () ภาคเหนือ
6. เคยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์ หรือไม่ () เคย () ไม่เคย

ตอนที่ 2 ความรู้จัก และความคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์

2.1 ความรู้จักเกี่ยวกับผ้าไหมพัสดร์

ข้อความคำถาม	ระดับความรู้จัก				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.1.1. ท่านรู้จักงานผ้าของผ้าไหมพัสดร์อย่างไร					
2.1.2. ท่านรู้จักผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์อย่างไร					
2.1.3. ท่านรู้จักความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมพัสดร์อย่างไร (ลักษณะเด่น)					

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์โดยการนำผ้าไหมพัสดร์มาเป็น
ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์

ประเภทผลิตภัณฑ์	ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.2.1. ความต้องการที่จะนำ ผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบของของใช้ ภายในบ้าน เช่น ปลอก หมอน หมอนขวาง ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ฯลฯ					
2.2.2. ความต้องการที่จะนำ ผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบของเครื่องแต่ง กาย เช่น ผ้าตัดเสื้อ เสื้อผ้า สำเร็จรูป ผ้าพันคอ ผ้าคลุม ไหล่ ฯลฯ					
2.2.3. ความต้องการที่จะนำ ผ้าไหมพัสดร์มาเป็น ส่วนประกอบของใช้ เบ็ดเตล็ด เช่น ของที่ระลึก กระเป๋า กระดาษห่อ ของขวัญ ฯลฯ					

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพัสดร์

แนวทางเลือกซื้อเพราะ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.3.1. เลือกซื้อเพราะรูปแบบที่สวยงามของผลิตภัณฑ์					
2.3.2. เลือกซื้อเพราะมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์					
2.3.3. เลือกซื้อเพราะมีราคาที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์					
2.3.4. เลือกซื้อเพราะมีลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย					
2.3.5. เลือกซื้อเพราะผลิตภัณฑ์มีความประณีตสวยงาม					

2.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าไหมมัดหมี่มาเป็นส่วนประกอบ โดยการเปรียบเทียบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ (แบบดั้งเดิม) และลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ (แบบประยุกต์) คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์รูปแบบและลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ (แบบดั้งเดิม)

รายละเอียด	ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.4.1 ด้านความงาม 2.4.1.1 ความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์ในด้านรูปร่างและรูปทรงของผ้าไหมมัดหมี่ 2.4.1.2 ความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์สามารถประยุกต์ใช้เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน 2.4.1.3 ความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์ในด้านความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายผ้า (ลักษณะเด่น)					
2.4.2. ด้านความพึงพอใจ 2.4.2.1 ความพึงพอใจในการนำมาประยุกต์ใช้เป็นผลิตภัณฑ์ 2.4.2.2 ความพึงพอใจในด้านความประณีตของผลิตภัณฑ์ (รูปแบบของลายผ้าไหมมัดหมี่) 2.4.2.3 ความพึงพอใจในด้านคุณภาพของวัสดุที่นำมาเป็นผลิตภัณฑ์					

รายละเอียด	ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.4.3. ด้านประโยชน์ใช้สอย 2.4.3.1 ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับรูปร่างและรูปทรงของลายผ้าไหมพัสดร์ 2.4.3.2 ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับราคา 2.4.3.3 ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยและสามารถนำมาใช้งานได้อย่างคุ้มค่า					

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์รูปแบบและลวดลายผ้าไหมพัสดร์ (แบบประยุกต์)

รายละเอียด	ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.4.1 ด้านความงาม 2.4.1.1 ความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์ในด้านรูปร่างและรูปทรงของผ้าไหมพัสดร์ 2.4.1.2 ความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์สามารถประยุกต์ใช้เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน 2.4.1.3 ความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์ในด้านความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายผ้า (ลักษณะเด่น)					
2.4.2. ด้านความพึงพอใจ 2.4.2.1 ความพึงพอใจในการนำมาประยุกต์ใช้เป็นผลิตภัณฑ์ 2.4.2.2 ความพึงพอใจในด้านความประณีตของผลิตภัณฑ์ (รูปแบบของลายผ้าไหมพัสดร์) 2.4.2.3 ความพึงพอใจในด้านคุณภาพของวัสดุที่นำมาเป็นผลิตภัณฑ์					

รายละเอียด	ระดับความต้องการของผลิตภัณฑ์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.4.3. ด้านประโยชน์ใช้สอย 2.4.3.1 ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับ รูปร่างและรูปทรงของลายผ้าไหมพัสดร์ 2.4.3.2 ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับ ราคา 2.4.3.3 ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยและสามารถ นำมาใช้งานได้อย่างคุ้มค่า					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ชุดที่ 1 สำหรับผู้ประกอบการ

แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระที่สัมภาษณ์

ก. ประวัติความเป็นมา

ข. การบริหารจัดการ

ค. การจัดการผลิต

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

1. ชื่อ – สกุล.....
2. วันที่สัมภาษณ์..... เวลา.....
3. อายุ
4. ศาสนา
5. ระดับการศึกษา
6. ภูมิลำเนา
7. ระยะเวลาที่คลุกคลีกับผ้าไหมพัสดร์.....ปี

ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระที่สัมภาษณ์

ก. ประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของผ้าไหมพัสดร์

ข. การบริหารจัดการ

คน

1. บุคลากรภายในองค์กร แบ่งออกเป็นกี่แผนก อะไรบ้าง
2. คนงาน/ช่าง มีการสืบทอดหรือไม่
3. คนงาน/ช่าง จำเป็นต้องมีการศึกษาในระดับใด
4. คนงาน/ช่าง มีการแบ่งระดับชั้น ผู้ควบคุม/ผู้ชำนาญการ/ผู้ปฏิบัติงาน

วัสดุ

1. วัสดุ วัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้การผลิตมีอะไรบ้าง
2. วัสดุ วัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้การผลิตได้จากแหล่งใด

เงิน

เงินทุนที่ใช้หมุนเวียน และแหล่งที่มาของเงินทุน ได้อย่างแหล่งใด

วิธีการจัดการ

1. รูปแบบการดำเนินการจากอดีต-ปัจจุบันคือ
2. การดำเนินการในปัจจุบันได้พัฒนาในด้าน

ค. การจัดการผลิต

การวางแผนการผลิต

1. มีการวางแผนการผลิต ประเภทผลิตภัณฑ์ รูปแบบ ลวดลาย สี สันอย่างไร
2. รูปแบบผลิตภัณฑ์มีอะไรบ้าง มีการนำไปใช้อย่างไร เป็นแบบประยุกต์ หรือแบบคิด

ขึ้นใหม่

3. ยอดการผลิตในแต่ละปี มีการพัฒนาในเรื่องรูปแบบของผลิตภัณฑ์ คุณภาพของ

ผลิตภัณฑ์ ราคาของสินค้า ฯลฯ

การออกแบบผลิตภัณฑ์

1. มีการออกแบบรูปแบบ ลวดลาย สี สัน และผลิตภัณฑ์ โดยใคร
2. ลวดลายผ้าที่พิมพ์เป็นแบบดั้งเดิม หรือเกิดจากแนวคิดใหม่
3. มีลายอะไรบ้าง เกิดจากแนวความคิดจากอะไร
4. รูปแบบของผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตขึ้นมาเกิดจากแนวคิดในด้านใดบ้าง (ประโยชน์

การใช้สอย, ความพึงพอใจของผู้บริโภค, ความประณีต, ราคา)

การตลาด

1. ลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์คือ
2. รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้ซื้อมากที่สุดคืออะไร
3. ลวดลายใดเป็นที่นิยมมากที่สุด
4. กลุ่มผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นใคร เพศ อายุ
5. กลุ่มผู้ซื้อส่วนใหญ่มักจะซื้อในรูปแบบใด

การส่งเสริม อนุรักษ์ เผยแพร่

1. มีการประชาสัมพันธ์ หรือไม่
2. ได้รับการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใด
3. ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ อย่างไร

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ชุดที่ 2 สำหรับคนงาน/ช่าง

แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

1. ชื่อ – สกุล.....
2. วันที่สัมภาษณ์..... เวลา.....
3. อายุ
4. ศาสนา
5. ระดับการศึกษา
6. ภูมิลำเนา
7. ระยะเวลาที่คลุกคลีกับผ้าไหมพัสดร์.....ปี

ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระที่สัมภาษณ์

1. มีการสืบทอดหรือไม่
2. การศึกษามีผลต่อการทำหรือไม่
3. มีการแบ่งระดับในการทำงานหรือไม่
4. ประสบการณ์ในการทำงาน.....ปี
5. ลักษณะในการทำงานเป็นอย่างไร (เฉพาะด้าน/ ทำทุกระบวนการ)
6. กรรมวิธีการผลิตมีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง อย่างไร
7. วัตถุดิบ, วัสดุ อุปกรณ์ ในการผลิตมีอะไรบ้าง
8. เทคนิค และข้อควรระวังในการผลิต มีหรือไม่ อย่างไร
9. การตรวจสอบคุณภาพในแต่ละขั้นตอน มีวิธีการอย่างไร
10. ปัญหาหรืออุปสรรคในกรรมวิธีการผลิตในแต่ละขั้นตอน มีหรือไม่ อย่างไร
11. ลวดลายที่ผลิตมากที่สุดคือลายอะไร
12. รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทำออกจำหน่ายมากที่สุดคืออะไร